

นโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชีย
ค.ศ.1938-1945

สารนิพนธ์
ของ
นางสาวจิตต์จิ อมรปาน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย
มีนาคม 2543
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑๕๘.๐๓๓
A 464 น
ร. 3

นโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชีย
ค.ศ. 1938-1945

18 พ.ค. 2543

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย
มีนาคม 2543

135 ๗๗

จิตต์จิ อมรปาน. (2543). นโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชีย ค.ศ.1938-1945. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู , ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม.

สารนิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงนโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชีย ค.ศ.1938-1945

จากการศึกษาพบว่านโยบายการจัดระเบียบใหม่เกิดขึ้นมาจากภายในและภายนอกที่กดดันประเทศญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ปัจจัยภายในประเทศ ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่ญี่ปุ่นปฏิรูปประเทศในสมัยเมจิ และต่อเนื่องมาถึงทศวรรษ 1930 นอกจากนี้ปัจจัยภายนอกประเทศก็กลายเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและเสถียรภาพของญี่ปุ่น เมื่อรัฐบาลแก้ไขปัญหามิได้ ทำให้กลุ่มทหารและกลุ่มชาตินิยมมีแนวความคิดว่านโยบายการขยายดินแดนเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด การดำเนินทางทหารในแมนจูเรีย ใน ค.ศ.1931 และการทำสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ใน ค.ศ.1937 ผลสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดนี้

ในวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ.1938 นายกรัฐมนตรีโคโนเอะ ฟุมิมาโร จึงได้ประกาศนโยบายการจัดระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออกขึ้น เป้าหมายสำคัญ คือ รวมกลุ่มประเทศญี่ปุ่น จีน และแมนจูเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อขยายดินแดนและผูกขาดผลประโยชน์ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนลัทธิคอมมิวนิสต์ กำจัดอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจตะวันตก โดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้พิทักษ์และผู้นำเอเชียตะวันออก ต่อมานโยบายการจัดระเบียบใหม่ได้ขยายไปรวมประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย แม้ญี่ปุ่นจะพยายามอ้างว่านโยบายการจัดระเบียบใหม่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศในภูมิภาคนี้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ญี่ปุ่นได้เข้าไปรุกรานดินแดนต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของตนเองเท่านั้น

JAPAN'S NEW ORDER IN ASIA
DURING 1938-1945

AN ABSTRACT
BY
MISS JITSACHEE AMORNPHAN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Arts degree in Asia¹ History
at Srinakharinwirot University
March 2000

Jitsachee Amornphan. (2000). *Japan's New Order in Asia during 1938-1945*. Master thesis, M.A. (Asia/History). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc. Prof. Dr. Chaiwat Khamchoo, Assist. Prof. Malinee Praserttham.

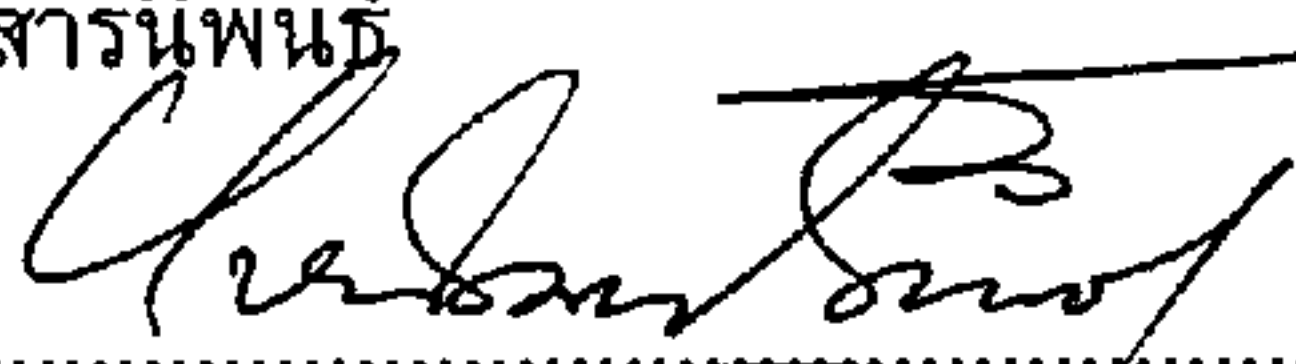
This research work aims to analyse and evaluate Japan's New Order in Asia during 1938-1945.

It argues that Japan's New Order in Asia arose from internal and external factors which affected Japan since World War I. The internal factor included the economic problems which hit Japan the hardest since the Meiji restoration. Concurrently, the external factor hindered Japan's pursuit of economics interests resulting in its government's inability to cure the economic malaise. To cope with these domestic problems, the military and the nationalists were of the opinion that Japan had no choice but to expand its territories. Japan's military action in Manchuria in 1931 and its subsequent decision to wage war against China in 1937 reflected these military and nationalists' ideas.

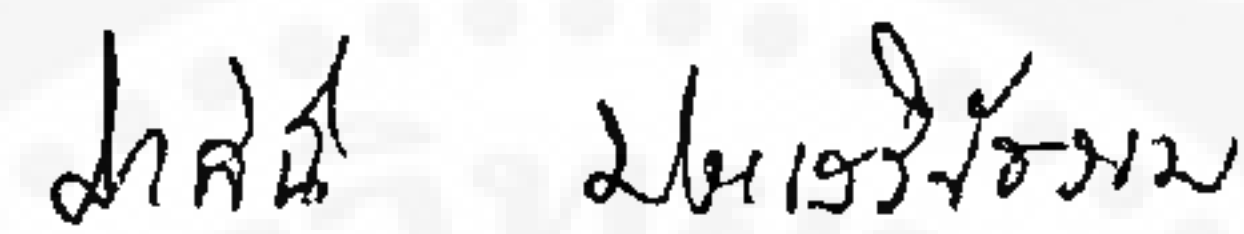
Then, Prime Minister Konoe Fumimaro proclaimed Japan's New Order in East Asia on November 3, 1938. Initially, the main objective of this scheme was to unite Japan, China, and Manchukuo in order to bring this region under Japan's economic, political and cultural control. Southeast Asia was later incorporated into this New Order plan. Although the stated purpose of the New Order was to fight against Communism and to eradicate the Western imperialist powers, its real goal was to serve Japan's sole interests.

อาจารย์ที่ปรึกษา ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

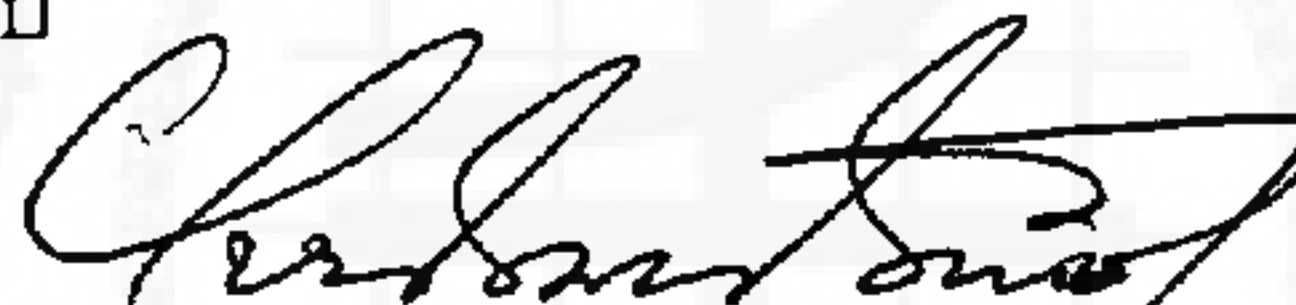
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

..... ๐๒๐๖๕
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

..... ๐.๒๖๖๕
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาลีณี ประเสริฐธรรม)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู) ๐.๒๖๖๕

..... กรรมการ ๐.๒๖๖๕
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาลีณี ประเสริฐธรรม)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ วุฒิชัย มุลศิลป์) ๐.๒๖๖๕

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะสังคมศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กวี วรกวิน)
วันที่ ๒๕ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓

ประกาศคุณูปการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู คณบดีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กรุณารับ
เป็นประธานกรรมการควบคุมในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งท่านให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และตรวจแก้ไข
เป็นอย่างดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาลินี ประเสริฐธรรม และรองศาสตราจารย์ วุฒิชัย มุลศิลป์

จิตติ อมรปาน

สารบัญ

บทที่		หน้า
	บทนำ.....	ก
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	ค
	จุดมุ่งหมายในการศึกษา.....	ง
	ความสำคัญในการศึกษา.....	ง
	ขอบเขตของการศึกษา.....	ง
	วิธีดำเนินการศึกษา.....	ง
	นิยามของคำต่าง ๆ.....	ง
	แหล่งข้อมูล.....	จ
1	ภูมิหลังของประเทศไทยก่อนก้าวเข้าสู่ความเป็นจักรวรรดินิยม.....	1
	การฟื้นฟูสมัยเมจิ.....	1
	สภาพทางเศรษฐกิจ.....	2
	สภาพทางการเมือง.....	3
	สรุป.....	4
2	ปัจจัยที่นำไปสู่นโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นในเอเชีย.....	5
	ปัจจัยภายนอกประเทศ : ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับมหาอำนาจตะวันตก.....	5
	การประชุมที่วอชิงตัน.....	8
	การห้ามชาวญี่ปุ่นเข้าประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา และออสเตรเลีย.....	10
	การประชุมทางเรือที่ลอนดอน.....	11
	ปัจจัยภายในประเทศ.....	12
	ลัทธิชาตินิยม : การขึ้นมามีอำนาจของกลุ่มทหาร.....	14
	เหตุการณ์แมนจูเรีย.....	17
	การลาออกจากองค์การสันนิบาตชาติ.....	21
	สงครามระหว่างประเทศจีนกับประเทศญี่ปุ่น ใน ค.ศ.1937.....	23
	สรุป.....	26
3	นโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชีย.....	28
	แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายการจัดระเบียบใหม่.....	28
	การดำเนินนโยบายการจัดระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก.....	32
	แผนการขยายนโยบายการจัดระเบียบใหม่ : วงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา.....	34
	แนวความคิดของนายกรัฐมนตรี โทโจ อิเดกิ.....	36
	วงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	38

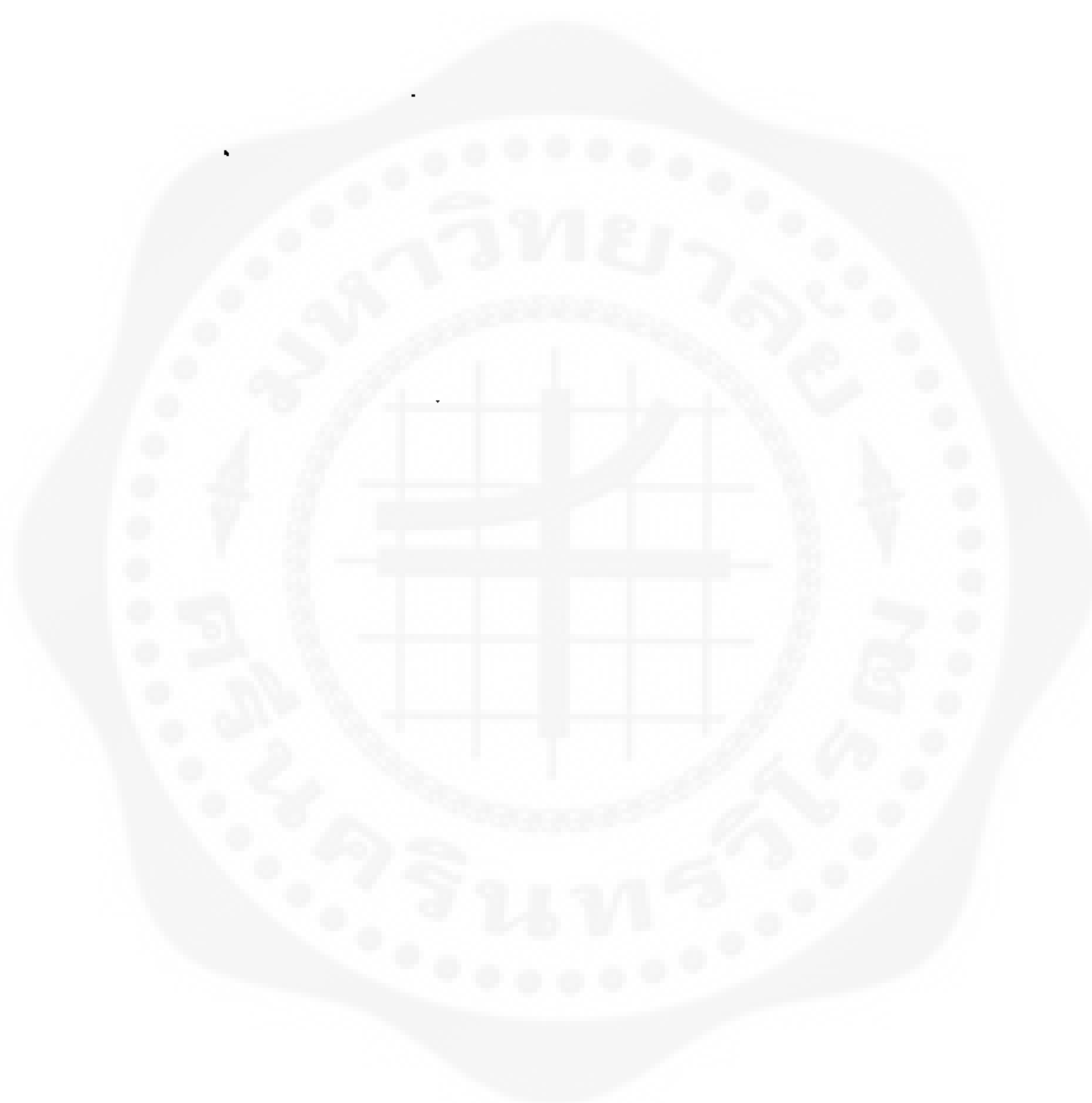
4.15

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3(ต่อ)	พม่า มลายู และบอร์เนียว.....	39
	อินโดนีเซีย.....	41
	ดินแดนอินโดจีน.....	42
	ฟิลิปปินส์.....	42
	ไทย.....	43
	สรุป.....	45
4	ผลของนโยบายการจัดระเบียบใหม่.....	47
	การประชุมวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา.....	47
	ชาวเอเชียกับลัทธิชาตินิยม.....	48
	ความล้มเหลวของนโยบายการจัดระเบียบใหม่.....	49
	สรุป.....	50
5	บทสรุป.....	51
	บรรณานุกรม.....	54
	ภาคผนวก.....	59
	ภาคผนวก ก.....	60
	ภาคผนวก ข.....	64
	ภาคผนวก ค.....	66
	ภาคผนวก ง.....	68
	ประวัติย่อผู้วิจัย.....	73

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	แผนภาพแสดงญี่ปุ่นยึดครองแมนจูเรีย ค.ศ.1931.....	18
2	แผนภาพแสดงญี่ปุ่นยึดครองจีน ค.ศ.1937.....	25
3	แผนภาพแสดงจักรวรรดิญี่ปุ่นยึดครองเอเชียในสงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ.1941-1945.	46

บทนำ

นโยบายการจัดระเบียบใหม่ (New Order) ของประเทศญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชียระหว่าง ค.ศ.1938-1945 เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการขยายดินแดน นโยบายนี้ได้ประกาศอย่างเป็นทางการใน ค.ศ.1938 โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การรวมกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออก ได้แก่ ญี่ปุ่น จีน และแมนจูว (Manchukuo) เข้าด้วยกัน สารสำคัญหรือวัตถุประสงค์ของนโยบายการจัดระเบียบใหม่ คือ ประการแรก เพื่อสร้างความมั่นคงในประเทศเอเชียตะวันออก เนื่องจากการรุกรานของจักรวรรดินิยมตะวันตก ประเทศญี่ปุ่นต้องการสนับสนุนให้ประเทศเอเชียตะวันออกมีดินแดนที่เหมาะสมเป็นของตัวเองเพื่อสร้างเสถียรภาพและความมั่นคง ประการที่สอง เพื่อปลูกฝังความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ให้สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ประการที่สาม เพื่อสร้างความร่วมมือกันในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ประการที่สี่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และพัฒนาการค้าระหว่างประเทศของเอเชียตะวันออก ประการที่ห้า เพื่อสร้างวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกในแบบของตัวเองขึ้นมาแทนที่วัฒนธรรมตะวันตก ประการที่หก เพื่อสนับสนุนการสร้างสันติภาพของโลก ความยุติธรรม และยุติสงคราม โดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้นำทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม¹ นโยบายการจัดระเบียบใหม่นี้ต่อมาได้ขยายไปรวมประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย อาจกล่าวได้ว่านโยบายการจัดระเบียบใหม่ที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลมาจากปัญหาปัจจัยทั้งภายในและภายนอกของประเทศญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

ปัจจัยภายนอกที่กดดันญี่ปุ่นคือ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เป็นอุปสรรคต่อการรักษาและส่งเสริมผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1920 เมื่อประเทศญี่ปุ่นถูกจำกัดกำลังรบทางเรือในอัตราส่วนที่น้อยกว่าประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ตามข้อตกลงที่วอชิงตัน และการที่สินค้าประเทศญี่ปุ่นถูกกีดกัน เนื่องจากตลาดสินค้าของประเทศตะวันตกได้ตั้งอัตราภาษีนำเข้าเพิ่มสูงขึ้น จึงทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถขายสินค้าของตนเองได้อย่างเสรี นอกจากนี้ชาติมหาอำนาจตะวันตกยังไม่ยอมรับว่าญี่ปุ่นเป็นชาติที่เสมอภาคทัดเทียมกับตน เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา และออสเตรเลีย ได้ประกาศห้ามชาวญี่ปุ่นอพยพเข้าประเทศ

ส่วนปัจจัยในประเทศที่สร้างปัญหาให้แก่ประเทศญี่ปุ่นและรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขได้ ซึ่งที่สำคัญได้แก่ ประการแรก ใน ค.ศ.1923 ได้เกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่โตเกียว (Tokyo) และโยโกฮามา (Yokohama) ทำให้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่น ประการที่สอง ค.ศ. 1925 ประชากรญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประการ ที่สาม เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก (The Great Depression, ค.ศ. 1929) ประการที่สี่ ภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งเป็นผลจากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ทำให้ญี่ปุ่นในสภาพวิกฤตหนัก เพราะเป็นประเทศที่ต้องพึ่งพาการค้ากับต่างประเทศ ประการที่ห้า บริษัทและธนาคารขนาดกลาง ขนาดเล็ก ล้มละลาย จำนวนคนว่างงานสูง ประการที่หก ความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจระหว่างภาคการเกษตร และอุตสาหกรรม โดยรัฐบาลให้ความสำคัญกับภาคอุตสาหกรรมมากกว่า และประการที่เจ็ด การขาดแคลนทรัพยากรภายในประเทศ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของญี่ปุ่นเป็นเกาะ ทรัพยากรจึงมีจำกัด มีผลให้วัตถุดิบมีไม่เพียงพอสำหรับป้อนโรงงานอุตสาหกรรม

¹ Joyce C. Lebra. (1975). *Japan's Greater East Asia Co-Prosperity Sphere in World War II*. p. 89-93.

เมื่อญี่ปุ่นประสบปัญหามากมายที่มาจากปัจจัยภายในและมาจากปัจจัยภายนอกดังกล่าว จึงจำเป็นต้องหาทางออกให้กับตัวเองคือ การขยายดินแดน เพราะญี่ปุ่นต้องการแหล่งวัตถุดิบ ตลาดการค้า เพื่อผลประโยชน์ในการขยายอุตสาหกรรม รวมทั้งเป็นจุดยุทธศาสตร์ เพื่อป้องกันการรุกรานจากรัสเซีย¹ แต่ประเทศญี่ปุ่นไม่มีอาณานิคมมากเท่ากับประเทศมหาอำนาจตะวันตก และสถานการณ์ภายในประเทศ เริ่มรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งนำไปสู่เหตุการณ์แมนจูเรีย (ค.ศ.1931-1932) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความ สำเร็จในนโยบายการขยายดินแดน จากเหตุการณ์นี้ทำให้ทหารเกิดความหลงชาติมากขึ้นประกอบกับ ประชาชนให้การสนับสนุน ญี่ปุ่นจึงเปิดฉากทำสงครามกับจีนใน ค.ศ.1937

สงครามในประเทศจีนยังคงยืดเยื้อ และญี่ปุ่นต้องการสนับสนุนให้ฐานะทางทหารของตนเข้มแข็ง มากยิ่งขึ้น เพื่อให้กองทัพของรัฐบาลเจียงไคเช็ค (Chiang Kai Shek) ยอมจำนน ดังนั้นนายกรัฐมนตรี โคโนเอะ ฟุมิมารุ (Konoe Fumimaro) ต้องการนโยบายใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในจีน จึงประกาศ นโยบายการจัดระเบียบใหม่ ในเอเชียตะวันออก (New Order in East Asia) พร้อมกับเสนอให้มีสันติภาพ ความร่วมมือกันทางทหาร การเมือง เศรษฐกิจในประเทศจีนและแมนจูเรีย ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นได้เข้ามาควบคุม เศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การแสวงหาทรัพยากรในพื้นที่ที่เข้าไปยึดครอง เช่น การจัดตั้งบริษัท รถไฟสายแมนจูเรีย และบริษัทพัฒนาอุตสาหกรรมแมนจูเรีย ทำให้การสร้างอุตสาหกรรมของแมนจูเรีย เติบโตอย่างมาก นอกจากนั้นรัฐบาลญี่ปุ่นยังจัดให้มีเขตปกครองของตนอยู่ในจีนด้วย² ความคิดเบื้องหลัง ของการประกาศนโยบายนี้คือ ญี่ปุ่นต้องการเอเชียตะวันออกมาเป็นอาณานิคมของตน ดังนั้นในเดือน สิงหาคม ค.ศ. 1940 คำแถลงการณ์ของโคโนเอะ ได้อ้างถึงการจัดระเบียบใหม่ในเอเชีย ซึ่งรวมไปถึงเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ด้วย เรียกว่า วงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา³ (Greater East Asia Co-Prosperity Sphere) เพราะรัฐบาลญี่ปุ่นจำเป็นต้องขยายนโยบายนี้ลงมาสู่ทางใต้ แนวความคิดในการสร้างวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชีย บูรพา ก็เพื่อให้เอเชียเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการจัดระเบียบใหม่

แผนการขยายนโยบายการจัดระเบียบใหม่ โดยยึดครองดินแดนต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออก เฉียงใต้ ญี่ปุ่นได้นำนโยบายนี้ไปใช้เพื่อจำกัดอิสรภาพ ความคิด สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และให้ยึดมั่นต่อหลักการ มหาเอเชียบูรพา ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมลักษณะแบบญี่ปุ่นให้แก่ประเทศที่ยึดครองได้ คือ การจัดตั้งกระทรวง กิจการมหาเอเชียบูรพา (Greater East Asia Ministry) ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับมาตรการจัดตั้งรัฐบาลท้องถิ่น ปกครองต่อประเทศที่ยึดครอง ทำการเผยแพร่วัฒนธรรม ส่งเสริมให้ใช้ภาษาญี่ปุ่นแทนภาษาอังกฤษ และ ภาษาต่างชาติ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือปลุกกระตุ้นให้ผู้คนที่ย้ายมาอาศัยในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สนับสนุนประเทศ ญี่ปุ่นทำสงคราม⁴

อย่างไรก็ตาม การที่ญี่ปุ่นประกาศนโยบายการจัดระเบียบใหม่ ทำให้ประเทศมหาอำนาจ ตะวันตกมองเห็นว่านโยบายนี้เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อฐานะทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจตะวันตกในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รู้สึกว่าการโฆษณาของญี่ปุ่น เพื่อช่วยเหลือประเทศ

¹W.G. Beasley. (1991). *Japanese Imperialism 1894-1945*. p.206-207.

²อิวัจ บอร์ดัน. (2526). *ศตวรรษใหม่ของญี่ปุ่นจากเปอร์ถึงปัจจุบัน*. บรรณาธิการแปลโดย วุฒิชัย มูลศิลป์ และสุภัทรา นิลวัชร. หน้า 471-472.

³Joyce C. Lebra. (1975) *op.cit.* p. 68-71.

⁴F.C. Jones. (1954). *Japan's New Order in East Asia : Its Rise and Fall, 1937-1945*. p.334-336.

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้ได้รับการปลดปล่อยจากมหาอำนาจตะวันตกนั้น แท้จริงแล้วต้องการให้ชนชาติญี่ปุ่นเข้ามาแทนที่ชนชาติตะวันตก ดังนั้นผลที่เกิดขึ้นตามมาคือ การต่อต้านจากชาวเอเชียที่ไม่ยอมรับต่อหลักการวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาภิรมย์ เนื่องจากว่าทหารญี่ปุ่นปฏิบัติตนตรงกันข้ามกับหลักการดังกล่าว และยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของเอเชียด้วย อาจกล่าวได้ว่านโยบายการจัดระเบียบใหม่เป็นส่วนหนึ่งของลัทธิจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น ซึ่งหลังจากประเทศญี่ปุ่นแพ้สงครามในวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ.1945 นโยบายการจัดระเบียบใหม่ก็สิ้นสุดลงไปด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องนโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชีย ค.ศ.1938-1945 นั้น ยังไม่พบงานวิจัยในภาษาไทยที่กล่าวถึงนโยบายนี้อย่างครบถ้วน ส่วนมากจะกล่าวถึงประวัติศาสตร์ในช่วงใกล้เคียงกับเรื่องที่ผู้วิจัยสามารถศึกษาได้บ้าง แต่ยังไม่มียงานวิจัยชิ้นใดที่มีการวิเคราะห์เรื่องเกี่ยวกับนโยบายการจัดระเบียบใหม่โดยตรง เช่น

1. ชูเกียรติ บันทวงศ์. (2517). *การดำเนินนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร. ผลจากการวิจัยพบว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ได้แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าของประเทศญี่ปุ่นทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งญี่ปุ่นจำเป็นต้องแสวงหาอาณานิคมเพื่อเป็นแหล่งวัตถุดิบ ตลาดสินค้า และการระบายพลเมือง จึงหันมาใช้นโยบายการรุกราน แต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงญี่ปุ่นได้มุ่งดำเนินนโยบายทางการค้าและสร้างสัมพันธไมตรีกับนานาชาติ

2. ดร.บุญภิบาล. (2520). *บทบาทของไทยในสงครามโลกครั้งที่สอง*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร. ผลจากการวิจัยพบว่า สงครามโลกไม่ได้หมายถึงการแพ้หรือชนะกันในทางอาวุธเท่านั้น แต่หมายถึงการดำเนินนโยบายทางการทูต ซึ่งทำให้ประเทศไทยสามารถรอดพ้นจากถูกยึดครองของสัมพันธมิตรไปได้ และผู้นำของไทยมีส่วนเป็นอย่างมากที่ทำให้การเจรจาระหว่างไทย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา สำเร็จลงได้ด้วยดี

3. ธานี สุขเกษม. (2522). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง พ.ศ. 2482-2488*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร. ผลจากการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่สองนี้ มีทั้งผลดีและผลเสียต่อประเทศไทย ซึ่งรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม สามารถสนับสนุนนโยบายการสร้างชาติ รวมทั้งปลูกฝังลัทธิชาตินิยม แต่ในระหว่างสงครามและหลังสงครามประเทศไทยต้องประสบปัญหาความยุ่งยากทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเป็นอย่างมาก

4. สุเมธ สุจิตานนท์. (2523). *นโยบายต่างประเทศของไทยสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร. ผลจากการวิจัยพบว่า นโยบายต่างประเทศสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น เหมาะสมกับ สถานการณ์ของไทยในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จึงมีส่วนช่วยให้ประเทศไทยดำรงความเป็นเอกราชมาตราบเท่าทุกวันนี้

จุดมุ่งหมายในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและปัจจัยที่นำไปสู่นโยบายการจัดระเบียบใหม่
2. เพื่อศึกษาวิธีดำเนินการของนโยบายการจัดระเบียบใหม่ ค.ศ.1938-1945
3. เพื่อศึกษาผลของนโยบายการจัดระเบียบใหม่ ค.ศ.1938-1945

ความสำคัญในการศึกษา

1. ทำให้ทราบภูมิหลังและปัจจัยที่นำไปสู่นโยบายการจัดระเบียบใหม่
2. ทำให้ทราบถึงวิธีดำเนินการของนโยบายการจัดระเบียบใหม่ ค.ศ.1938-1945
3. ทำให้ทราบผลของนโยบายการจัดระเบียบใหม่ ค.ศ.1938-1945 เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นได้เข้าใจดียิ่งขึ้น

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาสารนิพนธ์เรื่องนี้จะศึกษานโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชีย ค.ศ.1938-1945.

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าในสารนิพนธ์เรื่องนี้จะใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และนำเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้ข้อมูลชั้นสอง (Secondary Source) เป็นหลัก

นิยามของคำต่าง ๆ (Definitions)

คำว่า “เอเชีย” นั้นครอบคลุมเพียงเฉพาะ

1. เอเชียตะวันออก (East Asia) ประกอบไปด้วยประเทศจีน แมนจูเรีย (แมนจูเกี้ยว) และญี่ปุ่น เท่านั้น
2. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia)

แหล่งข้อมูล

หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หอสมุดคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หอสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอสมุดแห่งชาติ (ท่าवासกรี)

สำนักสารบรรณพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)

บทที่ 1

ภูมิหลังของประเทศญี่ปุ่นก่อนก้าวเข้าสู่ความเป็นจักรวรรดินิยม

ความคิดเกี่ยวกับจักรวรรดินิยมของญี่ปุ่นมีมาตั้งแต่สมัยโทกูงาวะ (Tokugawa) แล้ว แต่เพิ่งปรากฏออกมาในรูปของการกระทำในสมัยเมจิ ซึ่งเป็นสมัยที่ญี่ปุ่นมีการปฏิรูปครั้งใหญ่ใน ค.ศ.1868 การปฏิรูปครั้งนี้ มักจะได้รับการกล่าวถึงในฐานะที่เป็นปัจจัยอันสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาดังกล่าวในสมัยเมจินั้นมิใช่เกิดขึ้นหลังจากญี่ปุ่นเปิดประเทศแล้ว แต่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยโทกูงาวะ ซึ่งญี่ปุ่นปิดประเทศโดยไม่ติดต่อกับโลกภายนอกมาเป็นระยะเวลากว่า 200 ปี แต่การปิดประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวก็ทำให้ระบบเศรษฐกิจ เช่น ระบบการพาณิชย์ การเงิน อุตสาหกรรม เป็นต้น ตลอดจนพื้นฐานทางด้านสังคมได้เจริญก้าวหน้าไปพอสมควร พร้อมทั้งจะรองรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นไปตามรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยมอย่างประเทศตะวันตก การที่รัฐบาลเมจิให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก เนื่องจากว่าปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาสำคัญที่สุดปัญหาหนึ่งในช่วง 2-3 ปีแรกของสมัยเมจิ รัฐบาลต้องการแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่มีมาแต่เดิมก่อนสมัยเมจิ และการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างต่อเนื่องเพื่อวางรากฐานให้มั่นคงสำหรับรัฐใหม่เสียก่อน จึงค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องของการเมืองต่อไป อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาประเทศในสมัยเมจิเป็นเพียงปัจจัยที่ช่วยเร่งกระตุ้นให้การพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่นดำเนินมาถึงขั้นที่พร้อมเข้าสู่ระบบทุนนิยมในเวลาต่อมา นอกจากการพัฒนาเศรษฐกิจแล้ว สิ่งที่ผู้นำเมจิต้องการทำควบคู่กันก็คือการพัฒนาทางด้านทหาร เพื่อที่จะได้รอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคม และเพื่อการก้าวสู่ความเป็นจักรวรรดินิยมต่อไป

การฟื้นฟูสมัยเมจิ (Meiji Restoration)

การฟื้นฟูสมัยเมจิ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น เพราะเป็นช่วงที่ทำให้ญี่ปุ่นก้าวสู่การเป็นประเทศทันสมัย ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อความเป็นมหาอำนาจทัดเทียมกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งความสำเร็จต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่นส่วนหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับพื้นฐานดั้งเดิมที่ปรากฏอยู่แล้วก่อนสมัยเมจิ อีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูปในสมัยเมจิ ภายหลังจากเปิดประเทศแล้ว¹ ดังนั้นปัจจัยและพื้นฐานที่สำคัญทำให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนประเทศให้ทันสมัย คือ ประการแรก ระบบการเมือง การบริหาร รัฐบาลเมจิจัดรูปแบบการปกครองแบบรวมศูนย์และแบบกระจายอำนาจ ซึ่งลักษณะการปกครองเช่นนี้เป็นรากฐานสำหรับการปกครองแบบราชาธิปไตย และส่งเสริมการพัฒนาการปกครองท้องถิ่น โดยรัฐบาลใช้สถาบันจักรพรรดิเป็นศูนย์กลางทางอำนาจให้ชาวญี่ปุ่นเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประการที่สอง ระบบเศรษฐกิจ รัฐบาลเมจิพยายามผลักดันการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับการกระตุ้นให้เศรษฐกิจรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว เช่น ลงทุนก่อสร้างทางรถไฟ การจัดตั้งระบบโทรคมนาคม ฯลฯ นอกจากนั้นแล้วรัฐบาลยังเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้วในขณะนั้น เช่น การปั่นด้าย เป็นต้น โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการผลิต ในระยะแรกรัฐบาลเข้ามาดำเนินการเองเพื่อให้ธุรกิจตั้งตัวอยู่ได้ เมื่อกิจการมั่นคงแล้วจึงขายทอดให้ภาคเอกชนในราคาถูก ประการที่สาม ระบบสังคม

¹พรชัย คุณศรีรักษสกุล. (2523, มกราคม-มีนาคม). "การฟื้นฟูเมจิและนโยบายเศรษฐกิจสมัยเมจิ," *เอเชียปริทัศน์*. 1(2) : 1-2.

รัฐบาลเมจิได้ส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นได้รับการศึกษา เพราะการศึกษาจะทำให้ชาวญี่ปุ่นมีความนึกคิด และมีโลกทัศน์ที่กว้างกว่าผู้ไม่รู้หนังสือ รวมทั้งเป็นการถ่ายทอดการที่จะรับการเปลี่ยนแปลงด้วย¹

อย่างไรก็ตาม สมัยการฟื้นฟูเมจินั้นไม่ได้เปลี่ยนแปลงความเชื่อและค่านิยมที่เคยมีมา โดยเฉพาะการเคารพเชื่อฟังผู้นำ ความกตัญญู ความจงรักภักดี ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นความรู้สึกชาตินิยม เนื่องจากความหวาดระแวงภัยจากการรุกรานของประเทศมหาอำนาจตะวันตกทำให้รัฐบาลเมจิมีความคิดว่าการที่ญี่ปุ่นจะสามารถต้านทานอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้ จำเป็นต้องมีกองทัพอันแข็งแกร่ง ในขณะที่เดียวกันจะมีกองทัพที่แข็งแกร่งได้ก็ต้องมีเศรษฐกิจที่ดีควบคู่กันไปด้วย ดังนั้นผู้นำจึงกำหนดเป้าหมายแห่งชาติ คือ ฟูกูกุ เคียวเฮอิ (Fokoku Kyohei) หรือประเทศมั่งคั่งและกองทัพที่เข้มแข็ง กล่าวได้ว่าความรู้สึกชาตินิยมจึงเป็นจุดสำคัญของการพัฒนาประเทศในสมัยเมจิ เพื่อมิให้ตกเป็นอาณานิคม และกลายเป็นมหาอำนาจทัดเทียมกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก

สภาพทางเศรษฐกิจ

➢ สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะแรก เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมทางยุทธศาสตร์เสียส่วนใหญ่ เพราะเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการสร้างประเทศมั่งคั่ง และกองทัพที่เข้มแข็ง เช่น จัดตั้งโรงงานถลุงแร่ และหล่อโลหะ อุตสาหกรรม การสื่อสารและการคมนาคม เป็นต้น ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้ล้วนใช้เงินลงทุนมากมายทั้งสิ้น ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ต้องใช้จ่ายในการส่งเสริมระบบอุตสาหกรรมด้านอื่น ๆ ด้วย จึงพิมพ์ธนบัตรออกมาใช้เองเป็นจำนวนมากโดยมิได้คำนึงว่ามีเงินทุนสำรองอยู่หรือไม่ ก่อให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อ และค่าของเงินลดลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การจัดตั้งอุตสาหกรรมสมัยใหม่จำเป็นต้องมีสถาบันการเงินสำหรับคอยช่วยเหลือเรื่องเงินทุน รัฐบาลได้จัดตั้งระบบธนาคาร เงินทุนในการก่อตั้งธนาคารส่วนใหญ่มาจากกลุ่มพ่อค้าทำให้เกิดกลุ่มไชบัตสึ (Zaibatsu) ขึ้นมา และผูกขาดอำนาจในการบริหารธุรกิจธนาคาร ปัญหาสำคัญก็คือธนาคารเหล่านี้ได้รับสิทธิพิมพ์ธนบัตรออกใช้เอง เกิดผลที่ตามมา ได้แก่ ภาวะเงินเฟ้อทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลให้การคลังฝืดและเงินตราสำรองของญี่ปุ่นลดลง รวมทั้งด้านการค้าต่างประเทศในช่วงแรก ๆ ของสมัยเมจินั้น การนำเข้าของสินค้าต่างประเทศมีมากกว่าการส่งออกของสินค้าญี่ปุ่น²

รัฐบาลพยายามแก้ปัญหาภาวะเงินเฟ้อ ได้แก่ ประหยัดรายจ่ายลง เก็บภาษีเพิ่มมากขึ้น ลดการนำเข้าเพิ่มการส่งออกของสินค้า ยกเลิกสิทธิในการพิมพ์ธนบัตรเองของธนาคารทั่วไป แต่จัดตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นเป็นธนาคารกลาง เพื่อรับผิดชอบต่อการออกธนบัตรซึ่งมีเงินทุนสำรองหนุนหลัง นอกจากนั้นรัฐบาลยังขายโรงงานและรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ให้กับเอกชนไปดำเนินการต่อ เป็นการประหยัดรายจ่ายของรัฐบาลไปด้วยในเวลาเดียวกัน ทำให้ระบบทุนนิยมของญี่ปุ่นแตกต่างจากระบบทุนนิยมของประเทศตะวันตก คือ ไม่มีการแข่งขันอย่างเสรีเพราะรัฐบาลเข้ามาจัดการให้เสร็จ ซึ่งข้ามขั้นตอนของระบบทุนนิยมทั่วไป³ ดังนั้นการขยายกิจการของรัฐบาลจะตกอยู่ในมือของกลุ่มนายทุนเอกชนเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น คือ กลุ่มไชบัตสึ

ถึงแม้ว่าสมัยเมจิมีการเติบโตทางเศรษฐกิจไปในทางที่ดี แต่ก็ยังเกิดปัญหามาอีก เช่น ปัญหาการค้ากับต่างประเทศ ปัญหาวัตถุดิบมีไม่เพียงพอสำหรับป้อนโรงงานอุตสาหกรรม อัตราการเกิดของ

¹James B. Crowley. (1970). *Modern East Asia : Essays in Interpretation*. p.80.

²คงศักดิ์ สันติพิชญวงศ์. (2528). *วิวัฒนาการทุนนิยมของญี่ปุ่น*. หน้า 98-100.

³จอห์น เค แฟร์แบงก์, เอ็ดวิน โอ โรเซาเออร์ และ แอลเบิร์ต เอ็ม เกรก. (2520). *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใหม่ เล่ม 2*. แปลโดย ศรีสุม ทวีชาประสิทธิ์. หน้า 290-292.

ประชากรญี่ปุ่นสูงขึ้น ทำให้การบริโภคข้าวเพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อน และญี่ปุ่นมีพื้นที่เพาะปลูกจำกัด จึงเกิดการขาดแคลนข้าวขึ้นภายในประเทศ เป็นต้น รวมทั้งภาวะเงินเฟ้อยังคงมีอยู่เพราะรัฐบาลนำเงินไปใช้ทำสงครามกับจีน ใน ค.ศ.1894 ประมาณ 330 ล้านเยน¹ อย่างไรก็ตามเงินที่ได้จากค่าปฏิกรรมสงคราม และเงินที่ได้จากจีนในการคืนแหลมเลียวตุง (Liaotung) ทำให้รัฐบาลต้องคล้อยตามความคิดของกลุ่มทหารว่าจำเป็นต้องพัฒนาอุตสาหกรรมทางยุทธศาสตร์ให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น และขยายกำลังกองทัพออกไปอีก ทำให้รัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายทางด้านการทหารถึง 3.3 ล้านเยนต่อปี² กล่าวได้ว่ากิจการกองทัพบกและกองทัพเรือกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประเทศญี่ปุ่น แสดงให้เห็นถึงรัฐบาลมีโครงการเตรียมพร้อมทางด้านกองทัพ เพื่อขยายอำนาจตามแบบจักรวรรดินิยม เพราะเล็งเห็นความสำคัญของหมู่เกาะริวกิว และเกาหลี โดยเฉพาะเกาหลีเป็นประตูที่จะนำญี่ปุ่นเข้าสู่ความอุดมสมบูรณ์ของดินแดนแมนจูเรีย ซึ่งอยู่ในความใฝ่ฝันของญี่ปุ่นตลอดเวลาว่าสามารถเป็นอู่ข้าวอู่น้ำและแหล่งระบายพลเมืองให้แก่ญี่ปุ่นที่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ส่วนทางด้านยุทธศาสตร์นั้นเกาหลีเป็นดินแดนกันชนระหว่างญี่ปุ่น รัสเซีย และจีน ถ้าญี่ปุ่นเข้าครอบครองเกาหลีแล้ว รัสเซียจะไม่กล้าขยายอำนาจเข้าสู่แมนจูเรียอีก และต่อมาได้กลายเป็นสาเหตุพื้นฐานที่ทำให้เกิดสงครามกับรัสเซียใน ค.ศ.1904

สภาพทางการเมือง

ญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกในเอเชียที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1889 เพื่อเป็นหนทางให้ประเทศมหาอำนาจตะวันตกยอมรับว่าญี่ปุ่นมีความเจริญ และสามารถยกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคได้ รัฐธรรมนูญเมจิมีลักษณะเด่นชัดที่สุด คือ อำนาจอธิปไตยเป็นสิ่งที่องค์จักรพรรดิพระราชทานให้แก่ประชาชน จึงทำให้องค์จักรพรรดิทรงมีอำนาจสูงสุด โดยทรงเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐสภา มีความศักดิ์สิทธิ์ ละเมิดมิได้ และกำหนดให้พระองค์มีอำนาจในการออกพระบรมราชโองการ ตลอดจนทรงเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกองทัพบกและกองทัพเรือ นอกจากนี้ความรู้สึกของชาวญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญแก่บรรดาผู้นำอาวุโสยังคงมีอยู่ ทำให้กลุ่มผู้นำอาวุโสเข้ามามีบทบาทในการปกครองโดยทางอ้อม จึงก่อตั้งองค์กรขึ้นมาเรียกว่ารัฐบุรุษอาวุโส หรือกลุ่มคณาธิปไตย³ (Genro) กลุ่มเกนโร คือ บุคคลที่มาจากชามูไรเดิมที่ได้รับการยกย่องมากที่สุด และได้รับแต่งตั้งโดยตรงจากองค์จักรพรรดิ เพื่อให้คำแนะนำแก่พระองค์ สำหรับการตัดสินใจเรื่องสำคัญ ๆ พระองค์จะต้องฟังเสียงกลุ่มเกนโร ทำให้กลุ่มเกนโรมีบทบาทมากที่สุดในการกุมอำนาจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของญี่ปุ่น

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญไม่ได้กล่าวถึงการทำงานของคณะรัฐมนตรีที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรือกล่าวถึงฝ่ายนิติบัญญัติที่สามารถตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารได้ ซึ่งเป็นการขาดความรับผิดชอบร่วมกันของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ และการที่องค์จักรพรรดิมอบอำนาจบังคับบัญชาสูงสุดให้แก่กองทัพบกและกองทัพเรือ นั้น จึงนำไปสู่การให้อิสระกับสถาบันทหาร⁴ เพราะผู้ที่มาเป็นรัฐมนตรีกองทัพบกและรัฐมนตรีกองทัพเรือจะต้องได้รับแต่งตั้งจากองค์จักรพรรดิ โดยกำหนดให้เฉพาะยศพลเอก พลโท พลเรือเอก และพลเรือโท เท่านั้น ที่สามารถได้รับการแต่งตั้ง ทำให้กลุ่มทหารเข้ากุมความเป็นความตายของรัฐบาลได้

¹ฮิวจ์ บอร์ตัน. (2526). *เล่มเดิม*. หน้า 216.

²เล่มเดิม. หน้า 217.

³เล่มเดิม. หน้า 199.

⁴เล่มเดิม. หน้า 198.

ในกรณีที่ไมพอใจรัฐบาลก็จะถอนตัวออกจากการเป็นรัฐมนตรีกระทรวงทหารบก และกระทรวงทหารเรือ โดยไม่ส่งใครเข้าไปดำรงตำแหน่งแทน ก็จะทำให้รัฐบาลไม่สามารถอยู่ได้ ด้วยเหตุนี้ถ้านายกรัฐมนตรีต้องการอยู่ในอำนาจให้ได้นาน ต้องยอมทำตามความประสงค์ของฝ่ายทหาร

ดังนั้นความอ่อนแอของสภาไคเอตจึงเกิดจากสาเหตุประการแรกคือ กลุ่มเกนโรมีอำนาจอย่างเต็มที่ต่อการยับยั้งออกกฎหมายของสภาผู้แทน และมีอำนาจในการกดดันให้รัฐบาลลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล และมีผลทำให้คณะรัฐมนตรีทั้งคณะต้องลาออกจึงเกิดความขัดแย้งกันระหว่างสภาผู้แทนกับกลุ่มเกนโรเป็นประจำ ประการที่สอง คือ นักการเมืองมักต่อสู้กันเองมากเกินไปจนเพิ่มความเป็นอริแก่กันมากขึ้น และยังมีกลุ่มไซบัตสึเข้าหนุนหลังพรรคการเมือง เช่น ตระกูลมิตซึบิชิ (Mitsui) ตระกูลมิตซึบิชิ (Mitsubishi) เป็นต้น¹ ประการสุดท้าย นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีจะถูกบังคับให้ยอมจำนนต่อความต้องการของกลุ่มทหาร

อย่างไรก็ตาม ปัญหาสภาพทางการเมืองในสมัยเมจิไม่ได้เป็นสาเหตุทำให้ประเทศญี่ปุ่นดำเนินนโยบายจักรวรรดินิยมเท่านั้น แต่มีปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น ปัญหาสภาพเศรษฐกิจ การขยายตัวของระบบอุตสาหกรรม ความเติบโตของกองทัพ การเติบโตของประชากร เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นปัญหาภายในประเทศทั้งสิ้น และที่สำคัญที่สุดก็คือทุกฝ่ายสนับสนุนนโยบายต่างประเทศโดยการขยายดินแดน

สรุป

การฟื้นฟูสมัยเมจิ เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นก้าวสู่ความเป็นประเทศทันสมัย ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อมีอำนาจทัดเทียมกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก นับได้ว่าญี่ปุ่นประสบความสำเร็จต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากว่าปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาสำคัญที่สุดปัญหาหนึ่งในช่วง 2-3 ปีแรกของสมัยเมจิ เพราะรัฐบาลต้องการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องเพื่อวางรากฐานทางเศรษฐกิจให้มั่นคงสำหรับรัฐใหม่ ฉะนั้นรัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจเป็นอันดับแรกก่อน จากนั้นจึงค่อยให้ความสำคัญกับทางด้านการเมืองต่อไป การพัฒนาเศรษฐกิจในระยะแรก รัฐบาลได้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมทางยุทธศาสตร์เพื่อให้กองทัพญี่ปุ่นสามารถต้านทานอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้ ตามนโยบายประเทศมั่งคั่ง กองทัพเข้มแข็ง อย่างไรก็ตามการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนากองทัพ ทำให้รัฐบาลต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้รัฐบาลยังนำเงินไปใช้ทำสงครามกับจีนใน ค.ศ.1894 และใช้จ่ายทางด้านปรับปรุงกองทัพให้ทันสมัยเพื่อขยายกำลังกองทัพออกไปอีก จึงเกิดปัญหาตามมาคือภาวะเงินเฟ้อทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น รวมทั้งปัญหาการค้ากับต่างประเทศ ปัญหาวัตถุดิบมีไม่เพียงพอสำหรับป้อนโรงงานอุตสาหกรรม และปัญหาการเพิ่มของประชากรญี่ปุ่น ทำให้ความต้องการบริโภคข้าวมีไม่เพียงพอ ดังนั้นรัฐบาลเมจิมองเห็นแล้วว่านโยบายการขยายดินแดนเป็นหนทางที่เหมาะสมที่สุด โดยเฉพาะดินแดนแมนจูเรียจะเป็นอุข้าว อุน้ำ ให้กับประชากรญี่ปุ่นที่กำลังเพิ่มมากขึ้น ส่วนปัญหาสภาพทางการเมืองในสมัยเมจินั้นเกิดจากความอ่อนแอของรัฐบาลที่ญี่ปุ่นเรียกว่า สภาไคเอต ได้แก่ ประการแรก การจำกัดอำนาจของสภาผู้แทน ประการที่สอง นักการเมืองมักขัดแย้งและแย่งอำนาจกันเอง และมีกลุ่มไซบัตสึเข้าหนุนหลังพรรคการเมือง ประการสุดท้าย นายกรัฐมนตรีคนใดต้องการอยู่ในอำนาจให้ได้นาน ต้องยอมทำตามความประสงค์ของกลุ่มทหาร ทำให้สถาบันทหารมีบทบาทมากที่สุดต่อการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล และนำไปสู่การดำเนินนโยบายจักรวรรดินิยมในที่สุด

¹แหล่งเดิม. หน้า 185.

บทที่ 2

ปัจจัยที่นำไปสู่นโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นในเอเชีย

ญี่ปุ่นได้ก้าวขึ้นมาสู่การเป็นจักรวรรดินิยมหลังจากการทำสงครามกับจีน ใน ค.ศ.1894-1895 สงครามกับรัสเซีย ค.ศ.1904-1905 และการผนวกเกาหลี ค.ศ.1910 ซึ่งสงครามทั้ง 2 ครั้งทำให้ญี่ปุ่นได้ดินแดนแห่งใหม่มาเป็นอาณานิคม สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงผู้นำญี่ปุ่นสนใจต่อสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการสร้างอำนาจและผลประโยชน์ของตัวเองในเอเชียตะวันออก จุดประสงค์เพื่อให้ญี่ปุ่นเท่าเทียมกับมหาอำนาจตะวันตก อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นยังรู้สึกว่ามันคงและปลอดภัย เนื่องจากทรัพยากรของประเทศได้นำไปใช้เป็นจำนวนมากในระหว่างการทำสงครามกับรัสเซีย ดังนั้นญี่ปุ่นจำเป็นต้องหาดินแดนที่จะมารองรับการเติบโตทางอุตสาหกรรมของตน รวมทั้งดินแดนที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมเพื่อตั้งกองทัพป้องกันตนเอง และสิ่งดังกล่าวสามารถสนับสนุนต่อการเป็นจักรวรรดินิยมของญี่ปุ่นได้ แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 แล้ว สถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และนโยบายต่างประเทศ รวมทั้งเป็นปัจจัยที่นำความเสื่อมมาสู่จักรวรรดินิยมญี่ปุ่น

ปัจจัยภายนอกประเทศ : ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับมหาอำนาจตะวันตก

สงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ.1914-1918) ให้ประโยชน์แก่ญี่ปุ่นอย่างมากทั้งด้านการค้า และการดำเนินนโยบายต่างประเทศ รวมทั้งการสร้างประเทศให้เป็นผู้นำในเอเชียตะวันออก เห็นได้จากช่วงแรกของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ญี่ปุ่นรุกอย่างรวดเร็วเข้าแทนที่เยอรมนีในประเทศจีนและเกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก รวมทั้งพยายามสร้างความมั่นคงทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจในจีน โดยบังคับให้รัฐบาลจีนซึ่งนำโดยประธานาธิบดี หยวนซื่อไฮ (Yuan Shih-Kai) ลงนามในข้อเรียกร้อง 21 ประการ (Twenty-one Demands) ทำให้นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นหลัง ค.ศ.1918 นั้นดำเนินไปในลักษณะขยายดินแดนและต้องการผลประโยชน์

ในสมัยนายกรัฐมนตรี นายพลเทราอุชิ มาซาทาเกะ (Terauchi Masatake, ค.ศ.1916-1918) เป็นระยะที่เกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ดังนั้นนโยบายต่างประเทศของเขาจึงมุ่งสู่การขยายอำนาจของญี่ปุ่นออกไปสู่ประเทศจีน โดยให้ความช่วยเหลือในเรื่องของเงินกู้แก่คณะรัฐบาลของจีน คณะรัฐบาลของเทราอุชิได้ให้ความสำคัญกับดินแดนแมนจูเรียมาก เพราะต้องการสิทธิเหนือเส้นทางสายรถไฟที่จะวิ่งจากภาคเหนือของแมนจูเรียมาสู่เมืองฉางชุน (Changchun) เนื่องจากเส้นทางรถไฟสายนี้จะเป็นเส้นทางคมนาคมเข้าสู่แมนจูเรีย โดยที่นายอิชิอิ คิคุจิโร (Ishii Kikujiro) รัฐมนตรีต่างประเทศ ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “มีทรัพยากรธรรมชาติมากมายที่แมนจูเรีย มณฑลคิริน (Kirin) และต่อไปนี้ทุกอย่างก็จะอยู่ในกำมือของเรา”¹ ส่วนคณะเสนาธิการทหารมีความเห็นด้วยว่าจำเป็นต้องดึงแมนจูเรียออกมาจากจีน และเห็นด้วยต่อข้อเรียกร้อง 21 ประการ ในหมวดที่ 5 คือ ให้ชาวญี่ปุ่นเข้าปกครองแมนจูเรีย เปรียบเสมือนเป็นอาณานิคมเช่นเดียวกันกับเกาหลี โดยมีตำรวจญี่ปุ่นประจำอยู่ในแมนจูเรียได้ และมีชาวญี่ปุ่นเป็นที่ปรึกษาทางทหารด้วย ซึ่งข้อเรียกร้องในหมวดที่ 5 นี้เป็นการแสดงถึงเป้าหมายของญี่ปุ่นที่จะเป็นผู้นำเอเชียตะวันออกอย่างชัดเจน แต่ทางรัฐบาล

¹W.G. Beasley. (1991). *op. cit.* p.158.

ปักกิ่งได้ปฏิเสธต่อข้อเรียกร้อง 21 ประการ ในหมวดที่ 5 เพราะถ้าจีนยอมรับก็เท่ากับตกเป็นประเทศในอารักขาของญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นยังคงกลัวอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาอยู่จึงไม่กล้าที่จะแสดงเจตจำนงอย่างออกหน้า เพราะการขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกานั้นไม่เป็นผลดีแก่ญี่ปุ่น ดังนั้นนายอิชิอิจึงถูกส่งไปวอชิงตันในฐานะหัวหน้าคณะทูตพิเศษเพื่อเจรจาถึงความต้องการของญี่ปุ่นและแก้ไขปัญหาคาความขัดแย้งกับจีน แต่ปรากฏว่าประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสัน (Woodrow Wilson) กลับสนับสนุนนโยบายเปิดประตู (Open Door Policy) ที่จะให้ทุกประเทศสามารถเข้าไปค้าขายและลงทุนในจีนได้ เพราะข้อเรียกร้อง 21 ประการของญี่ปุ่นเท่ากับเป็นการละเมิดต่ออธิปไตยของจีน หลังจากการเจรจาผ่านไปถึงสองเดือนแล้ว ทั้งสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นยังคงยืนกรานตามความคิดของตน นายโรเบิร์ต แลนซิง (Robert Lansing) รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ได้เสนอแนวทางที่จะให้ทั้งสองฝ่ายตกลงยอมรับ จนวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ.1917 มีการลงนามตามข้อตกลงแลนซิง-อิชิอิ (Lansing-Ishii Agreement) ว่าจะไม่มีประเทศใดล่วงละเมิดอธิปไตย ไม่จួយโอกาสนี้เป็นเงื่อนไขเพื่อตัดสิทธิ์ต่อประเทศอื่น ๆ ในจีนด้วยเช่นกัน

ญี่ปุ่นมั่นใจในตัวเองว่าจะไม่ถูกโจมตีจากมหาอำนาจตะวันตกประเทศอื่น ๆ เนื่องจากได้ทำข้อตกลงกับสหรัฐอเมริกาแล้ว แต่กลับเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อน คือ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศจีนเข้าสู่ยุคขุนศึก (Warlordism) และการปฏิวัติของกลุ่มบอลเชวิค (Bolshevik) ในประเทศรัสเซีย ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวได้ทำลายโอกาสของญี่ปุ่นที่จะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากชัยชนะในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ดังนั้นญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของตัวเอง นั่นคือ เจรจาช้อต่อรองกับการเงินใหม่ ซึ่งนายกรัฐมนตรีเทราอุชิได้ส่งที่ปรึกษา คือ นายนิชิฮารา คาเมโซ (Nishihara Kamaso) ไปยังจีนเพื่อเจรจาทางการทูตและการเงิน โดยนิชิฮาราเสนอให้กู้ยืมเงินเพื่อแลกเปลี่ยนกับข้อตกลงดังนี้ ประการแรก จีนจะต้องไม่เข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ประการที่สอง จีนต้องตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเยอรมนี ประการที่สาม ญี่ปุ่นจะไม่เข้าแทรกแซงเหตุการณ์ภายในจีน¹ ซึ่งข้อตกลงนี้ทำให้จีนยอมรับ แต่นิชิฮารากลับค่อย ๆ ดำเนินนโยบายที่ตรงกันข้าม เช่น การส่งช่างเทคนิคชาวญี่ปุ่นเข้าไปชุดสำรวจแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิสัมปทานพิเศษของระบบโทรเลข เหมืองแร่ ป่าไม้ และเส้นทางสายรถไฟ รวมทั้งการส่งกองทัพเข้าไปตั้งอยู่ในไซบีเรีย (Siberia) เป็นต้น

การส่งกองทัพเข้าสู่ไซบีเรียทำให้คณะเสนาธิการทหารแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่นมีความเห็นแตกแยกออกเป็น 2 ฝ่าย โดยฝ่ายแรกเห็นว่าญี่ปุ่นควรเข้าแทรกแซงและยึดจุดยุทธศาสตร์ของรัสเซียทางฝั่งตะวันออก คือ ทะเลสาบไบคาล (Baikal) ขนานยาวไปกับเส้นทางรถไฟสายจีนตะวันออก (Chinese Eastern Railway) รวมทั้งยึดเส้นทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรีย ที่วลาดิวอสต็อก (Vladivostok) กับฮาร์บิน (Harbin) ส่วนฝ่ายที่สองกลับเห็นว่าญี่ปุ่นไม่ควรเข้าไปแทรกแซงและต่อต้านพวกบอลเชวิค แต่ควรจะรักษาผลประโยชน์ของตัวเอง ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติในแมนจูเรียตอนใต้และมองโกเลียทางด้านตะวันออกมากกว่า เพื่อรวมจีนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับญี่ปุ่น

สมัยนายกรัฐมนตรีฮารา เคอิ (Hara Kei, ค.ศ.1918-1921) ได้พยายามสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาเพราะเกรงว่าสหรัฐอเมริกาสันับสนุนจีนให้ต่อต้านญี่ปุ่น ถึงแม้ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ทางการทูตอยู่ก็จริง แต่ก็แข่งขันกันทางด้านการลงทุนและเศรษฐกิจในประเทศจีน และรัฐบาลญี่ปุ่นยัง

¹อิวัจ บอร์ดัน. (2526). เล่มเดิม. หน้า 383.

ต้องการข้อเรียกร้อง 21 ประการอยู่ คือ ญี่ปุ่นต้องการมณฑลชานตุง (Shantung) แมนจูเรียตอนใต้และมองโกเลียทางด้านตะวันออกเอาไว้เป็นเขตอิทธิพลของตน ทั้งนี้เพื่อผูกขาดการลงทุนรวมทั้งสิทธิอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้นายฮาราเห็นว่า “ญี่ปุ่นไม่ควรเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในรัสเซีย แต่ควรเตรียมพร้อมสำหรับการป้องกันตนเองมากกว่า ถึงแม้ว่าญี่ปุ่นต้องการประกาศความเป็นใหญ่เหนือไซบีเรียและแมนจูเรียก็ตาม”¹ ในขณะเดียวกันคณะเสนาธิการทหารนำโดยนายพลทานากะ กิอิชิ (Tanaka Giichi) ต้องการส่งกองกำลังเข้าไปในไซบีเรีย โดยบีบบังคับให้จีนยอมรับข้อตกลงทางทหาร และยินยอมให้วางแผนใช้ยุทธวิธีระบบการขนส่งร่วมกัน รวมทั้งเพิ่มที่ปรึกษาทางทหารชาวญี่ปุ่นในกองทัพจีน เนื่องจากนายพลทานากะไม่ต้องการให้กองทัพของอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นเขตความสนใจทางด้านยุทธศาสตร์และแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของญี่ปุ่น เพราะนั่นหมายถึงปัจจัยที่ชี้ขาดอนาคตของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเมื่อนายฮาราได้ปฏิเสธต่อการแทรกแซงในไซบีเรีย ทำให้คณะเสนาธิการทหารโกรธเคืองมากต่อการตัดสินใจของคณะรัฐบาล เพราะเห็นว่าเป็นการสูญเสียโอกาสการทำสงครามที่ยิ่งใหญ่ในไซบีเรีย

หลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่งสิ้นสุดลง ในวันที่ 18 มกราคม ค.ศ.1919 ผู้นำพันธมิตรได้พบกันที่แวร์ซายส์ใกล้กรุงปารีสเพื่อจัดทำสัญญาสงบศึก ญี่ปุ่นในฐานะหนึ่งในประเทศมหาอำนาจได้เข้าร่วมในการประชุมครั้งนี้ด้วย และได้ยื่นข้อเรียกร้องต่อที่ประชุมดังนี้ ประการแรก ให้ที่ประชุมสันติภาพยอมรับข้อเรียกร้อง 21 ประการ โดยเฉพาะการครอบครองมณฑลชานตุงและหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งญี่ปุ่นคาดหมายว่าจะมีการเจรจาเพียงสองฝ่ายเท่านั้นระหว่างญี่ปุ่นกับจีน แต่ประเทศมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาต้องการให้จีนเป็นประเทศเปิด และคิดว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศจีนนั้น สหรัฐอเมริกาจะต้องเข้ามาช่วยเหลือทางด้านการลงทุน การเงิน และเทคโนโลยีต่าง ๆ ไปตามทิศทางที่สหรัฐอเมริกาคำหนดไว้ ซึ่งญี่ปุ่นจะต้องปฏิบัติตามด้วย² ดังนั้นประธานาธิบดี วิลสัน พยายามให้ญี่ปุ่นเข้าร่วมองค์การสันนิบาตชาติ (League of Nations) ในการรักษาสันติภาพ ความร่วมมือ ความมั่นคงปลอดภัยระหว่างประเทศ และป้องกันไม่ให้ญี่ปุ่นคุกคามอธิปไตยของจีน ทำให้ญี่ปุ่นจำเป็นต้องยอมตามเพื่อลดความขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกา

ประการที่สอง ความเท่าเทียมกันทางเชื้อชาติก็เป็นปัญหาสำคัญที่ผู้นำญี่ปุ่นได้นำมาเจรจากับมหาอำนาจตะวันตก เนื่องจากมีการเหยียดผิวเหลืองที่เข้าไปในสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และแคนาดา ญี่ปุ่นต้องการให้ประเทศมหาอำนาจตะวันตกยอมรับสถานะภาพของตน พร้อมทั้งตระหนักว่าการเหยียดผิวคือความลำเอียงทางเชื้อชาติ และภาษา ซึ่งสหรัฐอเมริกากับอังกฤษต่างก็มีบทบาทอย่างมากในเรื่องนี้ และพยายามกดดันญี่ปุ่น ทำให้นายอิชิอิซึ่งในขณะนั้นเป็นเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำกรุงวอชิงตัน ได้เสนอบันทึกถึงประธานาธิบดีวิลสัน เพื่อให้ทบทวนหลักการความไม่เท่าเทียมทางเชื้อชาติ อันนำมาถึงความแตกร้างระหว่างประเทศได้ ดังนั้นสหรัฐอเมริกาคควรจะแยกให้ออกว่าสิ่งไหนเป็นปัญหาเรื่องเชื้อชาติและปัญหาเรื่องผู้อพยพเข้าไปในประเทศสหรัฐอเมริกา³ จากคำพูดของนายอิชิอิก่อให้เกิดการต่อต้านชาวญี่ปุ่นในสหรัฐอเมริกามากขึ้น โดยเฉพาะในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ผู้ว่าการรัฐได้ส่งโทรเลขไปยังผู้แทนอเมริกันที่ปารีส ไม่ยินยอมให้สหรัฐอเมริกาแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับคนเข้าเมือง การอพยพโดยเสรี และการซื้อที่ดินของชาวญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นผิดหวังอย่างยิ่งต่อการที่ถูกประเทศมหาอำนาจกีดกัน ดังนั้นผู้แทนญี่ปุ่นจึงตัดสินใจที่จะยื่นกรณความ

¹W.G. Beasley. (1991). *op. cit* p.160.

²*Ibid.* p.163.

³อิวัจ บอร์ดัน. (2526). เล่มเดิม. หน้า 391.

คิดเดิมของตนเรื่องมณฑลซานตง กับหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิกต่อไป เพราะญี่ปุ่นควรได้รับผลตอบแทนจากการช่วยเหลือฝ่ายพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ส่วนจีนได้ออกมาโจมตีอย่างรุนแรงว่าการเรียกร้องของญี่ปุ่นนั้นไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะจีนถูกบังคับให้ลงนามตามข้อตกลง

สำหรับจีนมณฑลซานตงเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ามากมาย เป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรมและสถานที่เกิดนักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ คือ ขงจื๊อ (Confucius) และเม่งจื๊อ (Mencius) แต่สำหรับญี่ปุ่นมณฑลซานตง คือ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ สหรัฐอเมริกาและประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ต่างเห็นด้วยกับข้อโต้แย้งของจีน ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มวิตกว่าจีนจะได้มณฑลซานตงกลับคืนไป จึงหาทางประนีประนอมกับจีนประการแรก คือ เกียวเจา (Kiaochow) จะต้องเป็นเมืองท่าเสรีและเป็นเขตเช่าของญี่ปุ่น ประการที่สอง คือ เส้นทางรถไฟในซานตงจะเป็นกิจการร่วมกันระหว่างจีนกับญี่ปุ่น พร้อมกับมีกำลังตำรวจญี่ปุ่นคอยดูแลความสงบเรียบร้อย¹

ท่ามกลางความขัดแย้งดังกล่าวทำให้ประธานาธิบดีวิลสันจำยอมต่อข้อเรียกร้องของญี่ปุ่น เนื่องจากกลัวว่าญี่ปุ่นจะไม่ยอมเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสันนิบาตชาติ ทำให้จีนคัดค้านอย่างมาก แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ ญี่ปุ่นจึงเริ่มดำเนินการตามข้อตกลงและส่งทหารเข้าครอบครองมณฑลซานตง

การประชุมที่วอชิงตัน (Washington Conference)

การประชุมที่วอชิงตันเริ่มต้นในเดือนธันวาคม ค.ศ.1921 เป็นการประชุมระหว่างประเทศมหาอำนาจ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม ฮอลแลนด์ อิตาลี โปรตุเกส ญี่ปุ่น และจีน การประชุมครั้งนี้สหรัฐอเมริกาได้มีบทบาทสำคัญต่อการเป็นเจ้าภาพ เชิญ 8 ประเทศ มาเจรจากัน เพื่อกำหนดหลักการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเสียใหม่ เนื่องจากปัญหาการขยายอิทธิพลของญี่ปุ่นในประเทศจีนทำให้สหรัฐอเมริกาหวาดระแวงว่าญี่ปุ่นจะเรียกร้องผลประโยชน์อย่างมากมาย ซึ่งจะกระทบกระเทือนต่อสิทธิของสหรัฐอเมริกาที่เข้าไปลงทุนทำการค้าอยู่ การที่เยอรมนีโอนสิทธิในมณฑลซานตงให้แก่ญี่ปุ่นตามข้อตกลงของสนธิสัญญาแวร์ซายส์ เท่ากับญี่ปุ่นเป็นผู้ผูกขาดผลประโยชน์ในมณฑลซานตงแต่เพียงผู้เดียว

ดังนั้นความคิดของสหรัฐอเมริกาในการจัดประชุมครั้งนี้ คือ ต้องการให้ทุกประเทศยอมรับความเป็นเอกราชของจีน เพื่อที่สหรัฐอเมริกาสามารถทำการค้าขายได้โดยไม่มีอุปสรรค เพราะสหรัฐอเมริกามีผลประโยชน์อยู่มากในเอเชียตะวันออกและหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก อย่างไรก็ตามนายกรัฐมนตรีฮารา เดอิ ได้ให้ความสนใจต่อการเข้าร่วมประชุมครั้งนี้ เพราะต้องการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศให้เป็นกลางมากขึ้น เนื่องจากญี่ปุ่นต้องเผชิญกับความเย็นชาทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา และกระแสนิยมในประเทศจีนและประเทศเกาหลี ด้วยการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น ซึ่งทำความเสียหายต่อเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างมาก นายกรัฐมนตรีฮาราจึงยอมรับเงื่อนไขที่สหรัฐอเมริกาเสนอว่าจะต้องเคารพต่อนโยบายเปิดประตูและไม่แทรกแซงทางการเมืองของจีน สาเหตุที่นายกรัฐมนตรีฮารารวมทั้งผู้นำทางทหารยอมคล้อยตามกับมหาอำนาจตะวันตกเรื่องประเทศจีนนั้น เพราะตระหนักดีว่าการสนับสนุนให้จีนรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันพร้อมกับรักษาผลประโยชน์ของญี่ปุ่นด้วยการขยายอำนาจทางเศรษฐกิจจะเป็นผลดีกว่าการขยายจักรวรรดิ

¹แหล่งเดิม. หน้า 394-395.

นิยมแบบเก่า ๆ เพราะขณะนั้นสถานการณ์ของโลกได้เปลี่ยนไปมาก และถ้ายังดึงดันและไม่ร่วมการประชุมครั้งนี้จะไม่เป็นผลดีแก่ญี่ปุ่น¹

การประชุมที่วอชิงตันได้มีการเซ็นสัญญาข้อตกลงกันเพื่อจัดระเบียบใหม่ในเขตแปซิฟิก 3 ฉบับ² ได้แก่

1. สนธิสัญญาสี่มหาอำนาจ (The Four Power Pact) เป็นการลงนามร่วมกันระหว่างสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น สาระสำคัญของสนธิสัญญานี้คือประเทศมหาอำนาจทั้งสี่จะเคารพเขตอิทธิพลของกันและกันในมหาสมุทรแปซิฟิก และถ้ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้นประเทศสมาชิกทั้งสี่นี้จะปรึกษาหาทางออกร่วมกัน

2. สนธิสัญญาห้ามหาอำนาจ (The Five Power Pact) สาระสำคัญของสนธิสัญญานี้ คือ การจำกัดกำลังทางเรือรบในอัตราส่วนที่กำหนดไว้ 5 : 5 : 3 : 1.75 : 1.75 ของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส และอิตาลี ตามลำดับ สาเหตุที่ต้องสกัดกั้นการแข่งขันอาวุธทางเรื่อนั้น เนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเรือรบเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการรบในยุทธภูมิกว้าง ๆ สหรัฐอเมริกากลัวว่ามหาสมุทรแปซิฟิกจะกลายเป็นเวทีแข่งขันขยายกำลังทางเรือ และอาจเกิดปัญหาเรื่องเขตอิทธิพลของแต่ละฝ่ายในมหาสมุทรแปซิฟิกได้ เพราะสหรัฐอเมริกาเองก็มีอาณานิคม ได้แก่ หมู่เกาะฟิลิปปินส์ เกาะกวม เกาะฮาวาย ส่วนญี่ปุ่นมีอาณานิคม ได้แก่ เกาะไต้หวัน หมู่เกาะแปซิฟิกตอนใต้ ซึ่งรับช่วงมาจากเยอรมนี ดังนั้นการจำกัดกำลังทางเรือเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของญี่ปุ่นในประเทศจีน

3. สนธิสัญญาเก้ามหาอำนาจ (The Nine Power Pact) เป็นสนธิสัญญาที่รับประกันฐานะของจีนซึ่งสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส อิตาลี เบลเยียม ฮอลแลนด์ โปรตุเกส และจีน จะต้องเคารพอธิปไตยรวมทั้งอำนาจการบริหารประเทศของจีน โดยที่จีนจะต้องยอมให้แต่ละประเทศสามารถเข้าไปค้าขายหรือประกอบอุตสาหกรรมอย่างเท่าเทียมกัน

ถึงแม้ว่าการประชุมที่วอชิงตันจะมีผลกับนโยบายต่างประเทศ และสร้างความกดดันต่อญี่ปุ่นอย่างมากก็ตาม แต่คณะเสนาธิการทหารมองเห็นแล้วว่าข้อตกลงที่วอชิงตันไม่ได้มีผลทำให้จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นหายไป เพราะอำนาจและอิทธิพลในแมนจูเรียของญี่ปุ่นยังคงมีอยู่เช่นเดิม

ชิเดฮารา คิจูโร (Shidehara Kijuro) เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศใน ค.ศ.1924-1927 และ ค.ศ.1929-1931 บทบาทของชิเดฮาราค่อนข้างจะแตกต่างจากรัฐมนตรีต่างประเทศคนอื่น ๆ เพราะเขาถือหลักการว่าญี่ปุ่นจะทำอะไรต้องฟังเสียงของประเทศมหาอำนาจตะวันตก และยึดมั่นต่อข้อตกลงวอชิงตันอย่างเคร่งครัด แนวความคิดของชิเดฮาราคือญี่ปุ่นควรมีอิสระในเรื่องกำหนดภาษีการค้าและการขยายเศรษฐกิจในต่างประเทศ ไม่ใช่การขยายดินแดนซึ่งเรียกว่า การทูตเศรษฐกิจ³ (economic diplomacy) ทั้งนี้ก็เพื่อแข่งขันทางการค้ากับประเทศมหาอำนาจตะวันตก และประเทศจีนจะเป็นเพียงตลาดที่ยิ่งใหญ่แห่งเดียวของญี่ปุ่นเท่านั้น ซึ่งไม่ต้องใช้กำลังเข้าจัดการหรือยื่นเงื่อนไขเรียกร้อง แต่แนวความคิดนี้ยังไม่เป็นไปตามที่กลุ่ม

¹Arthur E. Tiedemann et al. (1974). *An Introduction to Japanese Civilization*. p.270-271.

²ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. (2521, ตุลาคม). "ญี่ปุ่นกับลัทธิจักรวรรดินิยมในเอเชียตะวันออก," *วารสารรวมคำแหง*. 5 (1) : 84-85.

³W.G. Beasley. (1991). *op. cit.* p.169.

ทหารต้องการ เพราะเป้าหมายของกลุ่มทหารคือเรื่องวุ่นวายและอยู่ร่วมกัน (co-prosperity and coexistence) ที่จะมีผลต่อประเทศจีนโดยตรง ทำให้การทูตของซิดีฮารานี้ขัดแย้งกับแนวความคิดของกลุ่มทหาร

การห้ามชาวญี่ปุ่นเข้าประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา และออสเตรเลีย

การเหยียดผิวในประเทศตะวันตกนั้นมีมานานแล้ว โดยเฉพาะในประเทศออสเตรเลีย และประเทศแคนาดา ซึ่งมีปัญหาเหยียดผิวรุนแรงมากที่สุดในช่วงของการประชุมสันติภาพที่ปารีส เนื่องจากนายกรัฐมนตรีออสเตรเลียประกาศไม่ยอมรับข้อเสนอของญี่ปุ่นในเรื่องความเท่าเทียมกันทางเชื้อชาติ ส่วนประเทศแคนาดาได้ปิดกั้นผู้อพยพชาวญี่ปุ่นที่มาจากประเทศญี่ปุ่นเอง และที่มาจากเกาะฮาวาย สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาความอคติและการเหยียดผิวต่อชาวตะวันออกเกิดขึ้นในทศวรรษ 1880 ในเรื่องของการจ่ายค่าแรงงานต่ำให้แก่กรรมกรชาวจีนเพื่อสร้างทางรถไฟ และแย่งงานกรรมกรชาวอเมริกัน ทำให้กรรมกรชาวอเมริกันต้องออกมาคัดค้าน พร้อมทั้งกีดกันแรงงานชาวตะวันออกเพื่อคุ้มครองตลาดแรงงานอเมริกัน

ในราว ค.ศ.1900 เริ่มมีชาวญี่ปุ่นอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในฮาวาย โดยครั้งแรกเป็นผู้ใช้แรงงานอยู่ในไร่อ้อย และไร่สับปะรดที่เกาะฮาวาย ทำให้ฮาวายกลายเป็นรัฐที่อยู่อาศัยของชาวญี่ปุ่นมากที่สุด และต่อมาได้ขยายไปสู่รัฐแคลิฟอร์เนียและบริเวณชายฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกาด้วย เป็นเหตุให้การเหยียดผิวชาวญี่ปุ่นได้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ถึงขนาดมีการชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้กีดกันชาวญี่ปุ่นอย่างเปิดเผย รวมทั้งทำร้ายร่างกายและทรัพย์สินของชาวญี่ปุ่น มีการผลักดันให้ชาวตะวันออกออกจากโรงเรียนต่าง ๆ ภายในเมือง หรือส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่จัดเฉพาะเด็กผิวเหลืองเท่านั้น จนกระทั่ง ค.ศ.1907 สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นได้ร่วมกันทำข้อตกลงฉบับหนึ่งเรียกว่าข้อตกลงสุภาพบุรุษ (Gentlemen's Agreement) ซึ่งระบุถึงการตกลงที่จะระงับหนังสือเดินทางของกรรมกรที่ตั้งใจจะเดินทางมาสหรัฐอเมริกา และยืนยันสิทธิของสหรัฐอเมริกาในการปฏิเสธการเข้ามาของบุคคลที่หนังสือเดินทางได้ระบุถึงความตั้งใจที่จะเดินทางไปยังประเทศอื่น ๆ มาก่อน จากการขัดแย้งดังกล่าวทำให้ประธานาธิบดี ทีโอดอร์ รูสเวลต์ (Theodore Roosevelt) ชี้แจงให้รัฐสภาผ่านญัตติเกี่ยวกับกฎหมายการเข้าเมือง มีผลทำให้การอพยพเข้าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย และญี่ปุ่นตกลงที่จะไม่ออกใบอนุญาตแก่กรรมกรชาวญี่ปุ่นทุกอาชีพเข้าไปยังสหรัฐอเมริกา อาจยกเว้นได้ในกรณีเข้าไปอยู่ในฐานะเกษตรกร ทำให้ชาวญี่ปุ่นหยุดอพยพไปสหรัฐอเมริกา แต่ปรากฏว่าชาวอเมริกันไม่พอใจเพียงแค่นี้ ในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ.1924 สภาองเกรส (Congress) ได้ผ่านร่างกฎหมายกีดกันคนเข้าเมือง (Immigration Act) ออกมา¹ โดยมีนายเทศมนตรี เจมส์ ดี ฟรีแลนด์ (James D. Freeland) แห่งเมืองซานฟรานซิสโก เป็นผู้นำคนสำคัญของขบวนการต่อต้านชาวญี่ปุ่นอย่างรุนแรง และเป็นผู้สนับสนุนให้รัฐสภาผ่านร่างกฎหมายออกมาเพื่อไม่ต้องการให้ชาวญี่ปุ่นมีสิทธิถือครองที่ดิน และไม่สามารถแปลงสัญชาติเป็นอเมริกันได้ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำกรุงวอชิงตันดีซีจึงได้ประท้วงการกระทำที่สภาองเกรสออกกฎหมายเหยียดหยามชาวญี่ปุ่นเช่นนี้ ทำให้ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นเสื่อมลง จนกลายเป็นความเกลียดชังชาวอเมริกันมากยิ่งขึ้น เป็นเหตุให้กลุ่มทหารของกองทัพบก กองทัพเรือ ได้ใช้เรื่องความลำเอียงทางเชื้อชาติ ปลุกกระดมความรู้สึกชาตินิยมขึ้นมาใหม่ ภายหลังจากที่เคยไม่พอใจสหรัฐอเมริกาที่ไม่ยอมใส่ความเสมอภาคทางเชื้อชาติไว้ในสนธิสัญญาแวร์ซายส์ รวมทั้งการจำกัดกำลังทางเรือของญี่ปุ่นในสนธิสัญญาห้ามหาอำนาจตามข้อตกลงวอชิงตัน

¹Charles Van Doren et al. (1971). *Webster's Guide to American History*. p.421.

การประชุมทางเรือที่ลอนดอน

การดำเนินนโยบายต่างประเทศภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี ฮามางูชิ ยูโกะ (Hamaguchi Yuko, ค.ศ.1929-1931) ซึ่งเป็นพลเรือนที่มาจากพรรค มินเซโตะ (Minseitō) ประกอบด้วยสาระสำคัญ¹ ประการแรก คือการใช้ระบบการทูตเศรษฐกิจ ประการที่สอง คือการให้ความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก และประการที่สาม คือการใช้นโยบายประนีประนอมกับรัฐบาลจีนเพื่อให้เกิดการกระทบกระทั่งกันน้อยที่สุด ซึ่งแนวความคิดของเขาค่อนข้างเหมือนกับแนวความคิดของชิเดฮาระ เพราะไม่ต้องการขัดแย้งกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งไม่เป็นผลดีกับญี่ปุ่น โดยที่ฮามางูชิได้โจมตีแนวนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชุดก่อน คือ คณะรัฐบาลของนายพลทาคาเกะ กิอิชิ (ค.ศ.1927-1929) ว่าใช้เงินของประเทศมากเกินไป โดยเฉพาะงบประมาณทางทหารที่ใช้ในการรุกรานจีน ดังนั้นเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก จึงมีผลให้ประเทศญี่ปุ่นเกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้น ทำให้คณะรัฐบาลของฮามางูชิจำเป็นต้องตัดทอนรายจ่ายของประเทศลง และหันกลับไปใช้มาตรฐานทองคำเพื่อให้งบประมาณแผ่นดินสมดุล²

แนวนโยบายของฮามางูชิคือต้องการรักษาผลประโยชน์และความสัมพันธ์อันดีกับต่างประเทศ และต้องการตัดค่าใช้จ่ายทางทหารให้เหลือเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ดังนั้นวิธีการที่ดีสำหรับการเริ่มต้นตัดทอนรายจ่ายทางทหาร คือ การไปตกลงทำสนธิสัญญาจำกัดกำลังรบทางเรือที่กรุงลอนดอน (London Naval Reduction Treaty) ใน ค.ศ.1930 กับประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ โดยญี่ปุ่นยินยอมมีกำลังทัพเรือขนาดใหญ่ในอัตราส่วนที่น้อยกว่า คือ 3 : 5 โดยครอบคลุมถึงเรือลาดตระเวนขนาดหนัก และรวมถึงการกำหนดอัตราส่วนเรือลาดตระเวนขนาดเบาเป็น 7 : 10 นอกจากนี้ที่ประชุมยังได้กำหนดให้งดการสร้างเรือขนาดใหญ่จนถึง ค.ศ.1936 และในการตกลงครั้งนี้ถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งมีความประสงค์จะเพิ่มกำลังทางเรือเนื่องจากความจำเป็นในการรักษาความปลอดภัยของประเทศย่อมจะกระทำได้ แต่จะต้องแจ้งให้ประเทศร่วมสัญญาทราบเสียก่อน

เมื่อฮามางูชิตัดสินใจยอมรับข้อเสนอของการประชุมทางเรือที่ลอนดอน ทำให้ต้องเสี่ยงกับการต่อต้านอย่างรุนแรงจากคณะเสนาธิการทหารเรือ เพราะนั่นหมายถึงญี่ปุ่นถูกสหรัฐอเมริกาเอาเปรียบมากเกินไป คณะเสนาธิการทหารเรือกล่าวหาว่าฮามางูชิต้องการจำกัดอำนาจสิทธิของทหารที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตราที่ 11 เพื่อตัดขาดไม่ให้กลุ่มทหารเข้าถึงองค์จักรพรรดิ และพยายามเปลี่ยนแปลงเนื้อหาการศึกษาของโรงเรียนทหาร³ ฮามางูชิโต้แย้งกลับว่าเขาควรจะเป็นผู้ตัดสินสำหรับระดับกองกำลังรบของประเทศว่าควรอยู่ในระดับใด รวมถึงการถอนกำลังเรือออกจากมหาสมุทรแปซิฟิกด้วย การประชุมทางเรือที่ลอนดอนมีผลต่อประเทศญี่ปุ่นอย่างยิ่ง เพราะคณะรัฐบาลสามารถประหยัดงบประมาณการสร้างกองกำลังทางเรือได้ ในขณะที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก และพยุ้งไม่ให้สภาพทางการเงินของญี่ปุ่นเพื่อไปมากกว่านี้

อย่างไรก็ตาม ความพยายามที่จะผูกมิตรกับประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ รวมทั้งการท้าทายอำนาจต่อกลุ่มทหารของฮามางูชิ ก่อให้เกิดกลุ่มชาตินิยมต่าง ๆ ที่ไม่พอใจการบริหารประเทศของรัฐบาลชุดนี้ เนื่องจากเห็นว่าญี่ปุ่นควรมีสถานะพิเศษในประเทศจีน การใช้นโยบายประนีประนอมกับจีนนั้นไม่มีประโยชน์ และคิดว่าการประชุมทางเรือที่ลอนดอนมีแต่จะทำให้กองทัพเรือแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่นอ่อนแอ ด้วยเหตุนี้ฮามางูชิ

¹อิวาร์ บอร์ดัน. (2526). เล่มเดิม. หน้า 423.

²แหล่งเดิม.

³ไชยวัฒน์ คำชู. (2523). "ทหารกับการเมืองในญี่ปุ่น : การก้าวเข้าสู่อำนาจทางการเมืองก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง," ใน ทหารกับการเมือง : วิเคราะห์เปรียบเทียบ. หน้า 302.

จึงถูกลอบสังหารที่สถานีรถไฟโตเกียวโดยนักชาตินิยมหัวรุนแรง และถึงแก่กรรมในวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ.1931 ฮามางูชิจากไปพร้อมกับแนวความคิดที่ว่าพลเรือนควรมีอำนาจเหนือกลุ่มทหาร และกลุ่มเกนโร¹ และในวันที่ 18 กันยายน ค.ศ.1931 นายทหารแห่งกองทัพกวานตุง (Kwantung Army) ก็ประสบความสำเร็จในการเข้ายึดครองแมนจูเรีย

ปัจจัยภายในประเทศ

ตั้งแต่ทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา สภาพภายในประเทศญี่ปุ่นเริ่มเสื่อมลง เนื่องจากผลกระทบจากปัจจัยภายนอกและจากการที่รัฐบาลส่งเสริมอุตสาหกรรมทางทหารมากเกินไป ทำให้ภาวะเงินเฟ้อยังคงมีอยู่ ถึงแม้ว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ภาวะเศรษฐกิจของญี่ปุ่นจะรุ่งเรือง การเงินสะพัดจากการขายสินค้าให้กับประเทศพันธมิตรและอาณานิคมของประเทศพันธมิตรก็ตาม แต่เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจก็ลดลงตามไปด้วย เพราะประการแรก ชาวนาและกรรมกรไม่ได้มีส่วนร่วมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงประสบกับความอดอยากมากขึ้น ประการที่สอง ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปต้องการฟื้นฟูและพัฒนาประเทศของตนจึงเร่งส่งสินค้ามาสู่ตลาดอาณานิคมของตนในเอเชีย ทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถส่งสินค้าออกได้เหมือนเดิม ดังนั้นจึงเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดซึ่งรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขได้ พร้อมทั้งปัญหาอื่น ๆ อีก ได้แก่ ประการแรก ใน ค.ศ.1923 ได้เกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่โตเกียวและโยโกฮาม่า อาคารบ้านเรือนพังทลาย มีผู้เสียชีวิตและหายสาบสูญมากกว่า 1 แสนคน ความเสียหายของทรัพย์สินทั้งหมดตกประมาณ 5,000 ล้านเยน² แผ่นดินไหวครั้งนี้กระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นอย่างมาก เพราะโตเกียวและโยโกฮาม่าเป็นศูนย์กลางทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนด้านวัฒนธรรม รัฐบาลต้องนำเงินมาซ่อมแซมเป็นการใหญ่ มีผลให้การคลังฝืดเคือง เพราะต้องนำเข้าวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จากต่างประเทศจำนวนมาก นอกจากนี้บริษัทบางแห่งที่ยังมีหนี้สินค้างกับธนาคารก็ไม่สามารถใช้หนี้ได้ เพราะบริษัทล้มละลายไปพร้อมกับแผ่นดินไหว จึงตกเป็นภาระของรัฐบาลที่จะต้องทำการแก้ไข

ประการที่สอง ประชากรญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจำนวนถึง 60 ล้านคน ใน ค.ศ.1925 และกำลังเพิ่มขึ้นในอัตรา 1 ล้านคนต่อปี³ รัฐบาลไม่ได้ตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการเติบโตของประชากร เพราะในทัศนะของทหารการมีประชากรมาก ๆ จะกลายเป็นผลดีต่อชาติมากกว่า เพราะประเทศจะแข็งแกร่งได้ก็ต่อเมื่อมีกองทัพที่ยิ่งใหญ่ ในทางตรงกันข้ามการมีประชากรมากเกินไปนั้นเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เพราะจะเกิดปัญหาการขาดแคลนอาหารเนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกมีจำนวนจำกัด จึงมีการส่งข้าวจากต่างประเทศเข้ามาบริโภคเป็นจำนวนถึง 9.4 ล้านตัน หรือร้อยละ 13 ของปริมาณที่ใช้บริโภคทั้งหมด⁴ เป็นเหตุให้ญี่ปุ่นต้องเสียดุลการค้ากับต่างประเทศเพิ่มขึ้นอีก

ประการที่สาม เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ค.ศ.1929 เมื่อราคาหุ้นในตลาดนิวยอร์กตกลงมาอย่างรวดเร็ว และลุกลามต่อเนื่องไปสู่ประเทศต่าง ๆ จนกลายเป็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของโลก โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาบริษัทและธนาคารล้มละลายมากกว่า 2 หมื่นแห่ง คนตกงานประมาณ 15

¹แหล่งเดิม. หน้า 303.

²คงศักดิ์ สันติพิทยวงศ์. (2528). เล่มเดิม. หน้า 206.

³ไชยวัฒน์ คำชู. (2523). เล่มเดิม. หน้า 304.

⁴ฮิวจ์ บอร์ดัน. (2526). เล่มเดิม. หน้า 424.

ล้านคน¹ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งนี้ได้ส่งผลกระทบมาสู่เศรษฐกิจญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน ราคาสินค้า ราคาหุ้น ตกลงอย่างหนัก ทำให้ต้องลดการผลิต ลดกำลังคน และตัดค่าแรง สภาพเช่นนี้ทำให้มีคนตกงานกว่า 2 ล้านคน รัฐบาลได้แก้ปัญหาโดยการตัดทอนรายจ่ายต่าง ๆ ของประเทศลง เช่น ลดเงินเดือนข้าราชการลงร้อยละ 10 ตัดทอนรายจ่ายทางด้านทหาร และหันกลับไปใช้มาตรฐานทองคำ เป็นต้น โดยเฉพาะการหันกลับไปใช้มาตรฐานทองคำเป็นการกระทำที่ผิดจังหวะและแก้ปัญหาที่สายเกินไป กล่าวคือ รัฐบาลตัดสินใจในตอนที่ตลาดโลกไม่รับมาตรฐานทองคำอีกต่อไปแล้ว จึงทำให้ญี่ปุ่นต้องสูญเสียทองคำไหลออกนอกประเทศไปเป็นจำนวนมาก

ประการที่สี่ ภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ประเทศญี่ปุ่นอยู่ในสภาพวิกฤตอย่างหนัก เพราะเป็นประเทศที่ต้องพึ่งพาการค้ากับต่างประเทศ วิกฤตการณ์เศรษฐกิจครั้งนี้ทำให้ประเทศมหาอำนาจตะวันตกต่างพยายามดิ้นรนให้หลุดพ้นจากความหายนะ โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจภายใน กลุ่มของตนด้วยการตั้งกำแพงภาษีสินค้านำเข้าจากต่างประเทศให้สูงขึ้น ประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสมีอาณานิคมอยู่มากมายจึงใช้อาณานิคมเป็นแหล่งระบายสินค้า และกีดกันสินค้าจากภายนอกกลุ่ม ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้วิธีเพิ่มการจ้างงานและเพิ่มอำนาจการซื้อของประชาชน เพื่อให้ตลาดภายในประเทศมีการหมุนเวียนมากขึ้น ขณะเดียวกันก็บุกเบิกตลาดในทวีปอเมริกากลางและทวีปอเมริกาใต้ ซึ่งญี่ปุ่นไม่สามารถทำอย่างสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศสได้ จึงจำเป็นต้องหาทางออกด้วยการพยายามส่งสินค้าออกสู่ตลาดโลก แต่อาณานิคมของประเทศมหาอำนาจตะวันตกไม่เปิดประตูรับสินค้าญี่ปุ่น ทำให้การส่งออกเริ่มลดลงอย่างรวดเร็ว ดุลการค้าต่างประเทศก็ตกไปอยู่ในสภาพขาดดุลอีก ปัญหาการส่งออกโดยเฉพาะฝ้ายกับไหมดิบซึ่งเคยเป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้ให้กับประเทศและชาวนาญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก นอกจากผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรมแล้วยังกระทบกระเทือนต่อราคาพืชผลทางการเกษตรด้วย สินค้าเกษตรภายในประเทศตกต่ำจนมีคำพูดที่ว่า “ชาวนาชาวไร่ต้องขายกะหล่ำปลี ถึง 50 หัว จึงจะซื้อบุหรี่ได้ 1 ซอง”² ทำให้รัฐบาลต้องเข้ามาพยุงราคา แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวฝ่ายทหารเห็นว่าการที่จะให้ญี่ปุ่นบรรลุถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยหวังพึ่งการค้าจากต่างประเทศและการค้าขายอย่างเสรีนั้นเป็นสิ่งที่ไร้ผล และยิ่งจะทำให้ประเทศตกอยู่ในอันตราย เพราะประเทศที่มีอาณาเขตกว้างขวางอย่างสหรัฐอเมริกาหรือประเทศที่มีอาณานิคมอยู่ทั่วทุกมุมโลกอย่างอังกฤษและฝรั่งเศสอาจทำเช่นนั้นได้ เนื่องจากมีทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเพียงพอ และมีตลาดสินค้าที่ใหญ่ ส่วนญี่ปุ่นมีอาณาเขตที่เล็กกว่าและมีทรัพยากรธรรมชาติที่จำกัด ประกอบกับมีพลเมืองเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อความอยู่รอดญี่ปุ่นจำเป็นต้องขยายจักรวรรดิของตนออกไปในภาคพื้นทวีปเอเชีย³

ประการที่ห้า บริษัทและธนาคารขนาดกลางและขนาดเล็กล้มละลาย เนื่องจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และการเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่บริเวณโตเกียว-โยโกฮาม่า ในขั้นแรก รัฐบาลได้พยายามแก้ไขโดยการนำเงินออมของประชาชนมาช่วยเหลือธุรกิจที่กำลังย่ำแย่ แต่เป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น และเมื่อมีข่าวเกี่ยวกับความไม่มั่นคงของธนาคารทำให้ประชาชนไม่แน่ใจในค่าของเงินจึงแตกตื่นไปถอนเงินจากธนาคารเป็นการใหญ่ เมื่อรัฐบาลคุมสถานการณ์ไว้ไม่ได้ ทำให้ธนาคารขนาดกลางและขนาดเล็กต้องเลิกกิจการไป รัฐบาลพยายามแก้ไขโดยออกพระราชบัญญัติธนาคารใหม่ ซึ่งมี

¹ กงศักดิ์ สันติพิชญวงศ์. (2528). เล่มเดิม. หน้า 212.

² แหล่งเดิม. หน้า 214.

³ ไชยวัฒน์ คำชู. (2523). เล่มเดิม. หน้า 305.

กฎระเบียบที่เข้มงวดขึ้น เช่น จำนวนเงินทุนในการจดทะเบียนขั้นต่ำ และเป็นบริษัทมหาชน เป็นต้น ทำให้ธนาคารต่าง ๆ ลดจำนวนลงเหลือประมาณครึ่งหนึ่ง คงเหลือแต่ธนาคารใหญ่ ๆ ที่ได้ประโยชน์ โดยการครอบงำธนาคารขนาดกลาง ขนาดเล็ก และธุรกิจอุตสาหกรรม จนกระทั่งครอบครองและผูกขาดเศรษฐกิจญี่ปุ่นอย่างเห็นได้ชัด

ประการที่หก ความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจระหว่างภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม เพราะรัฐบาลต้องการให้ประเทศเป็นอุตสาหกรรมโดยเร็ว จึงมุ่งพัฒนาและให้ความช่วยเหลือในภาคอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่ได้ตระหนักว่าประเทศญี่ปุ่นยังมีสภาพเป็นชนบทอยู่มาก รัฐบาลจึงไม่ได้สนใจกับปัญหาด้านการเกษตรกรรมมากนัก ทำให้ชาวนาต้องแบกภาระในการเสียภาษีอย่างหนัก และเกิดผลกระทบอย่างมากต่อชาวนาทั่วประเทศ จากกรณีดังกล่าวนี้เป็นเหตุให้ชาวนามีที่ดินเป็นของตัวเองลดลง ประกอบกับปัญหาราคาค่าเช่าที่นาสูงขึ้น แต่ราคาข้าวภายในประเทศตกต่ำ ดังนั้นกลุ่มชาวนาต้องหารายได้เพิ่มจากการเลี้ยงไหม รวมทั้งส่งลูกสาวไปเป็นกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว สถานการณ์ยิ่งเลวร้ายลงไปอีก เมื่ออากาศหนาวจัดได้เข้าสู่ทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของญี่ปุ่น ในต้นทศวรรษ 1930 การเพาะปลูกพืชผลไร่นาได้รับความเสียหายประกอบกับเกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก สินค้าประเภทไหมดิบที่เป็นอาชีพของชาวนาขายไม่ออก ทำให้ความเป็นอยู่ของชาวนายากจนอย่างแสนสาหัส บางหมู่บ้านถึงกับขาดแคลนอาหารและไม่มีผู้หญิงเหลืออยู่เลยเพราะถูกขายไปเป็นโสเภณีหมด¹ หลายครอบครัวต้องฆ่าตัวตายเพื่อหนีสภาพความอดอยาก

ประการที่เจ็ด การขาดแคลนทรัพยากรภายในประเทศ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของญี่ปุ่นเป็นเกาะ ไม่มีแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ เช่น น้ำมัน เหล็ก ถ่านหิน เกลือแร่ เป็นต้น เมื่อวัตถุดิบมีไม่เพียงพอสำหรับป้อนโรงงานอุตสาหกรรม ญี่ปุ่นจำเป็นต้องสั่งสินค้าเข้าประเภทวัตถุดิบ ซึ่งมีผลเสียต่อดุลการค้าของประเทศ วิธีการที่รัฐบาลหาทางออกในเรื่องทรัพยากรมีจำกัด คือ การขยายตลาดออกไปให้มากขึ้นเพื่อส่งออกสินค้าสำเร็จรูปของตน และนำกำไรที่ได้รับจากการขายสินค้ามาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคกับวัตถุดิบที่จะนำไปใช้ในอุตสาหกรรมต่อไป หรือจะใช้วิธีการดึงแมนจูเรียออกมาจากจีน เพราะเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติอยู่เป็นจำนวนมากให้มาอยู่ภายใต้การควบคุมของญี่ปุ่น ซึ่งวิธีการนี้ได้รับเสียงสนับสนุนจากกลุ่มทหารและนักชาตินิยมทั้งหลาย

ลัทธิชาตินิยม : การขึ้นมามีอำนาจของกลุ่มทหาร

แนวความคิดเรื่องลัทธิชาตินิยมของญี่ปุ่นนั้น ก่อกำเนิดมาจากศาสนาชินโต (Shinto) คือ องค์จักรพรรดิทรงเป็นเทพที่จุติมาจากดวงอาทิตย์ ชื่อว่าอมาเทราสุ (Amaterasu) ชาวญี่ปุ่นจึงเชื่อกันว่าเชื้อสายขององค์จักรพรรดิที่มาจากดวงอาทิตย์นี้ดีที่สุดในโลก ซึ่งความเชื่อดังกล่าวมีมานานแล้วในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ภายหลัง ค.ศ.1868 ความรู้สึกชาตินิยมได้พัฒนามาเป็นความรักประเทศชาติ และเชิดชูสถาบันจักรพรรดิเป็นศูนย์กลางอำนาจ สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อนโยบายการขยายดินแดน ใน ค.ศ.1918 ลัทธิชาตินิยมเริ่มมีเป้าหมายที่จะแผ่ขยายจักรวรรดิออกไปให้กว้างไกล (Great Japan) โดยมีคำขวัญที่ว่า นโยบายของชาติ ความสำคัญของชาติ ครอบครัวของชาติ² (The national polity, the national essence, the national family) ซึ่งหมายความว่า การทำประเทศให้มั่งคั่งเข้มแข็งและยิ่งใหญ่ ลัทธิชาตินิยมได้ส่งผลรุนแรง

¹แหล่งเดิม. หน้า 303.

²W.G. Beasley. (1991). *op. cit.* p.176-177.

เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ใน ค.ศ.1929 เนื่องจากสินค้าญี่ปุ่นถูกปิดกั้นจากประเทศมหาอำนาจตะวันตก จึงทำให้กลุ่มทหารและชาวญี่ปุ่นบางกลุ่มคิดว่าควรหาผลประโยชน์จากดินแดนแมนจูเรีย เพื่อปกป้องเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ซึ่งการเรียกร้องดังกล่าวเกิดขึ้นภายหลัง ค.ศ.1930

นักชาตินิยมผู้มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่ง คือ คิตะ อิกกิ (Kita Ikki, ค.ศ.1883-1937) เป็นผู้ที่ได้รับอิทธิพลแนวความคิดของมาร์กซ (Marxism) งานเขียนที่เด่นของเขา คือ แผนการสร้างชาติใหม่ของประเทศญี่ปุ่น (A Plan for the Reorganization of Japan) แสดงถึงแนวความคิดของเขาที่ว่าผู้ที่แข็งแกร่งกว่าคือผู้ชนะ เขาสนับสนุนให้ญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบสังคมนิยม โดยให้ทหารเป็นผู้เข้ามาเปลี่ยนแปลง เช่น ยุบระบบรัฐสภา แก้ไขรัฐธรรมนูญใหม่เพื่อไม่ให้มีช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน โดยรัฐจะเป็นผู้ควบคุมเศรษฐกิจ นำเอาทรัพย์สินของเอกชนและขององค์กรจักรพรรดิมาเป็นของรัฐ ดำเนินนโยบายขยายดินแดนไปยังประเทศจีน และสนับสนุนชาวเอเชียต่อต้านการเอาเปรียบของนายทุนต่างชาติ¹ นอกจากนี้แล้วคิตะยังกล่าวถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของญี่ปุ่นว่า ญี่ปุ่นสมควรเป็นผู้นำเอเชีย โดยเอาดินแดนอาณานิคมของอังกฤษและรัสเซียที่มีอยู่ในเอเชียทั้งหมดนั้นมาเป็นของญี่ปุ่น เพื่อนำวัตถุดิบมาป้อนโรงงานอุตสาหกรรม เขาประมาณเงินว่าไม่รู้จักบุญคุณของญี่ปุ่น เพราะญี่ปุ่นได้ปกป้องเงินให้พ้นจากอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจตะวันตก ด้วยการประกาศทำสงครามกับรัสเซียใน ค.ศ.1904 ดังนั้นเงินควรจะต้องเข้ามาสวมักตึดต่อญี่ปุ่น ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดของคิตะมีอิทธิพลโดยตรงต่อกลุ่มนายทหารหนุ่มหัวรุนแรงของกองทัพบก กองทัพเรือ จนรวมตัวกันเป็นสมาคมชาตินิยม

ความรุนแรงของลัทธิชาตินิยมจึงเป็นสาเหตุให้ทหารก้าวขึ้นมามีอำนาจในการปกครองประเทศ เนื่องจาก ประการแรก รัฐธรรมนูญเมจิได้เปิดโอกาสให้ทหารเข้าไปแทรกแซงมีอิทธิพลเหนือนโยบายของรัฐบาล และยังสามารถป้องกันไม่ให้ฝ่ายพลเรือนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของทหารด้วย ซึ่งฝ่ายทหารจะล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรีในเรื่องกิจการทหารเมื่อใดก็ได้ โดยอ้างถึงหลักการความเป็นอิสระจากพลเรือน² เช่น นโยบายด้านการป้องกันประเทศ เป็นต้น เพราะเมื่อรัฐธรรมนูญได้จัดระบบราชการทหารเป็นสถาบันอันทรงเกียรติ ดังนั้นจึงไม่สามารถจำกัดทหารในการเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองได้

ประการที่สอง การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลพลเรือนในช่วงทศวรรษ 1920 ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่ฝ่ายทหารอย่างยิ่ง เช่น การทำข้อตกลงที่วอชิงตัน และการประชุมทางเรือที่ลอนดอน เพื่อลดกำลังกองทัพเรือในอัตราที่น้อยกว่าประเทศมหาอำนาจตะวันตก เป็นต้น ซึ่งคณะเสนาธิการทหารเรือคัดค้านอย่างมากกับการกระทำของรัฐบาลพลเรือน เพราะเท่ากับตัดทอนรายจ่ายทางงบประมาณทหาร นอกจากนี้รัฐบาลยังปิดช่องทางเพื่อไม่ให้เข้าถึงองค์กรจักรพรรดิ โดยยุบคณะเสนาธิการทหารลง ความขัดแย้งทางความคิดกับกลุ่มทหารเป็นเหตุให้นายกรัฐมนตรีถูกลอบสังหารไปแล้วหลายคน

ประการที่สาม กลุ่มทหารไม่พอใจรัฐบาลพลเรือนที่ไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้ เพราะในยุครัฐบาลพลเรือนครองอำนาจเศรษฐกิจของประเทศเติบโตช้ามาก อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยภาพรวมของทศวรรษ 1920 อยู่ในระดับร้อยละ 33.4 ซึ่งไม่สามารถเทียบได้กับช่วงระยะเวลา 3 ทศวรรษก่อนหน้านี้ ที่มีอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับร้อยละ 57.3³ และ ค.ศ.1929 ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ทำให้สินค้าเกษตรกรรมของญี่ปุ่นได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ชาวนาในชนบทประสบ

¹ ใพิญศรี กาญจนมัย. (2538). *ญี่ปุ่นสมัยใหม่*. หน้า 217-218.

² ไซบัตมน์ คำชู. (2523). *เล่มเดิม*. หน้า 299-301.

³ แหล่งเดิม. หน้า 303.

กับความยากจน โดยเฉพาะทหารที่ถูกเกณฑ์มานั้นเป็นคนต่างจังหวัดมาจากครอบครัวชาวไร่ชาวนาเป็นส่วนใหญ่ พวกนี้ย่อมไม่พอใจที่หมู่บ้านของพวกเขามีสภาพยากจนอดมื้อกินมื้อ บางวันต้องกินแม้กระทั่งมันสำปะหลังที่เน่า ๆ ในขณะที่กลุ่มนักธุรกิจกลับร่ำรวยขึ้น และแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่เคยคำนึงถึงความยากจนของชาวนาในชนบท เพราะฉะนั้นกลุ่มทหารจึงมีแนวความคิดว่าพวกเขาจะปล่อยให้เกิดการณ์แบบนี้ผ่านไปโดยไม่ทำอะไรเลยนั้นเท่ากับทำให้ประเทศตกอยู่ในอันตรายมากยิ่งขึ้น¹

ประการที่สี่ ความอ่อนแอของพรรคการเมือง เริ่มปรากฏให้เห็นประมาณต้นทศวรรษ 1920 การเสื่อมของระบบพรรคการเมืองนี้มาจากปัญหาภายในพรรคเซยูไก (Seiyukai) และพรรคมินเซโต ซึ่งแตกแยกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยแต่ละกลุ่มนักการเมืองก็จะทะเลาะแย่งชิงความเป็นใหญ่ โจมตีซึ่งกันและกัน ขาดความมีระเบียบวินัย นักการเมืองได้รับการขนานนามจากประชาชนว่าเป็นผู้รับใช้กลุ่มไชนัต์ส ไม่ได้เป็นตัวแทนเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน จึงเกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางถึงการใช้อำนาจของพรรคการเมืองไปในทางที่ไม่ถูกต้อง มีการคอร์รัปชันเกิดมากขึ้น จนกลายเป็นปัญหาที่กลุ่มทหารหนุ่มหัวรุนแรงและฝ่ายขวาจัดมองเห็นว่าถ้ากลุ่มไชนัต์สและพรรคการเมืองยังคงช่วยเอากำไรจากประชาชนอยู่แบบนี้แล้วประเทศชาติจะอยู่ได้อย่างไร ชาวนาในชนบทก็ยังคงยากจนต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด รวมทั้งบริษัทขนาดกลาง ขนาดเล็ก ต้องล้มละลายหรือไม่ก็ขายกิจการให้กับกลุ่มไชนัต์ส เมื่อพรรคการเมืองมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเช่นนี้ทำให้ประชาชนรู้สึกผิดหวัง เอือมระอา ประกอบกับพรรคการเมืองไม่ได้สร้างฐานของพรรคเพื่อให้ประชาชนสนับสนุน และไม่ได้สร้างองค์กรในท้องถิ่นที่ให้ประชาชนยึดมั่นต่อพรรคอย่างคงทน ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาขึ้นภายในประเทศจึงไม่มีพรรคการเมืองใดที่มีอำนาจพอเพื่อขอความสนับสนุนจากประชาชนได้ในยามที่รัฐบาลประสบกับวิกฤตการณ์

ประการที่ห้า เกิดสมาคมลับและขบวนการฝ่ายขวาจัด ภายใต้การนำของทหารและพลเรือนที่ได้ช่วยแพร่หลายค่านิยมทางทหารมาตั้งแต่สมัยเมจิ สมาคมลับเหล่านี้ได้แก่ สมาคมทหารนอกประจำการ (The Imperial Military Reserve Association) สมาคมมังกรดำ (Black Dragon Society) สมาคมรากฐานแห่งชาติ (National Foundation Society) สมาคมแห่งสวรรค์บนพื้นพิภพ (The Society to Realize the Way of Heaven on Earth) เป็นต้น ในสมัยไทโชและโชวะ มีสมาคมลับเกิดขึ้นได้แก่ สมาคมพิทักษ์ชาติญี่ปุ่น (Japan National Essence Society) สมาคมซากุระไภหรือสมาคมดอกเชอร์รี่ (Sakurakai หรือ Cherry Blossom Society) เป็นต้น

ใน ค.ศ.1931 กลุ่มนายทหารหนุ่มของกองทัพบกได้วางแผนทำรัฐประหาร ภายใต้การสนับสนุนของนายพลมินามิ จิโร (Minami Jiro) รัฐมนตรีกระทรวงสงคราม เพื่อนำกองทัพเข้ายึดแมนจูเรีย สถานการณ์ดังกล่าวทำให้คณะเสนาธิการทหารเกิดการแตกแยกออกเป็น 2 กลุ่ม² คือ กลุ่มวิถีทางจักรพรรดิ (Imperial Way Faction) นำโดยอะรากิ ซาดาโอะ (Araki Sadao) กลุ่มนี้มีแนวความคิดว่าศูนย์กลางทางอำนาจอยู่ที่องค์จักรพรรดิต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตก และลัทธิคอมมิวนิสต์ นอกจากนั้นแล้วยังต้องการให้ประเทศจีนเข้าร่วมวงไพบูลย์กับญี่ปุ่น เพื่อชาวเอเชียจะได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กลุ่มที่สองคือกลุ่มควบคุม (Control Faction) นำโดยนาเกาตะ เทตสุเซน (Nagata Tetsuzan, ต่อมาถูกฆาตกรรม ใน ค.ศ.1935) และโทโจ ฮิเดกิ (Tojo Hideki) ซึ่งกลุ่มที่สองนี้มีบทบาทที่โดดเด่นอย่างมากในกลุ่มนายทหารบก และมีแนวความคิดที่ต้องการให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ดีที่สุดในโลกเพื่อเป็นผู้นำในเอเชียและผู้นำของโลก ซึ่งญี่ปุ่นจำเป็นต้องปฏิรูปทางทหาร

¹แหล่งเดิม. หน้า 304.

²W.G. Beasley. (1991). *op. cit.* p.181.

และฝึกฝนเยาวชนญี่ปุ่นให้เข้มแข็ง ควบคุมระบบทุนนิยมและกลุ่มกรรมกรให้เท่าเทียมกัน รวมทั้งกำหนดจุดยุทธศาสตร์เพื่อประโยชน์ของญี่ปุ่นทางด้านการขยายดินแดนกับการป้องกันประเทศ เพราะฉะนั้นแนวความคิดของกลุ่มควบคุมจะให้ความสำคัญกับการเป็นจักรวรรดินิยมมากและชาตินิยมจัด ทำให้แนวความคิดของกลุ่มควบคุมเป็นที่ยอมรับจากประชาชนมากกว่ากลุ่มวิถีทางจักรพรรดิ เนื่องจากกลุ่มวิถีทางจักรพรรดิจะทำรัฐประหารภายในประเทศเท่านั้น แต่กลุ่มควบคุมจะใช้วิธีการขยายดินแดน ซึ่งแนวความคิดของกลุ่มควบคุมจะเป็นรากฐานแนวความคิดที่สำคัญของนโยบายการจัดระเบียบใหม่

นักชาตินิยมที่มีความสำคัญที่จะกล่าวถึงอีกผู้หนึ่ง คือ อิชิوارา เคนจิ (Ishiwara Kanji) เป็นอาจารย์สอนในโรงเรียนทหาร และเป็นทีปรึกษาของคณะเสนาธิการทหารของกองทัพบกด้วย ใน ค.ศ.1931 เขาได้มีโอกาสเข้าร่วมกับนายทหารแห่งกองทัพกวางตุ้ง ในการวางแผนเพื่อยึดครองแมนจูเรีย อิชิوارาเชื่อว่าญี่ปุ่นเป็นศูนย์กลางของเอเชีย ในอนาคตจะต้องแผ่ขยายจักรวรรดิไปทั่วโลก ญี่ปุ่นจะเป็นผู้นำในการต่อต้านรัสเซีย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ฉะนั้นปัญหาปัจจัยภายในและภายนอกประเทศจึงมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการรวมความรู้สึกของชาวญี่ปุ่นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การที่ญี่ปุ่นเข้มแข็งมาได้ก็เพราะทหารเข้ามาควบคุมระบบเศรษฐกิจและสังคม อิชิوارา กล่าวว่า "สงครามสามารถทำได้อย่างที่ใจปรารถนา ความฝันของญี่ปุ่นจะเป็นไปได้ด้วยการเริ่มต้นเป็นจักรวรรดินิยม คือ เข้ายึดแมนจูเรีย ครอบครองเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติ"¹ และยังกล่าวอีกว่า "ความรู้สึกชาตินิยมเป็นเรื่องของน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่ชาวญี่ปุ่นจะต้องคล้อยตาม เหมือนกับการรวมตัวกันของกลุ่มนายทหารหนุ่มหัวรุนแรง"² ซึ่งแนวความคิดของอิชิวารานี้เหมือนกับผู้รู้เหตุการณ์ล่วงหน้าว่าประเทศญี่ปุ่นจะต้องเกิดลัทธิทหารนิยมขึ้น และเริ่มต้นจากแมนจูเรียก่อน

เหตุการณ์แมนจูเรีย (Manchuria Incident)

แมนจูเรียเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของประเทศจีน ซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ โดยครอบคลุมมณฑลเฮยหลงเจียง (Heilungkaiing) มณฑลเหลียว닝 (Liaoning) มณฑลกีริน และอดีตมณฑลเสฉเหอ (Rehe) มณฑลนี้ได้ยุบตัวลงและแบ่งไปรวมกับมณฑลเหลียว닝 มณฑลเหอเป่ย์ (Hopei) และมองโกเลียนอก (Outer Mongolia) ซึ่งมองโกเลียนอกเป็นดินแดนที่มีฐานะปกครองตนเอง แมนจูเรียมีเนื้อที่ 600,000 ตารางไมล์ หรือ 1,554,000 ตารางกิโลเมตร มีเมืองใหญ่ ๆ อยู่ 3 เมือง คือ เมืองเสิ่นหยางหรือมุกเดน (Shenyang หรือ Mukden) เมืองฉางชุนและเมืองลูตา (Luta) โดยสองเมืองหลังนี้มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและแร่ธาตุต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นแมนจูเรียจัดได้ว่าเป็นดินแดนที่สำคัญที่สุดของประเทศจีนในการพัฒนาทางอุตสาหกรรม นอกจากนั้นแล้วแมนจูเรียยังเป็นดินแดนที่สามารถผลิตถ่านหิน น้ำมัน และเหล็กได้ประมาณครึ่งหนึ่งของการผลิตถ่านหิน น้ำมัน และเหล็ก ทั้งหมดของจีนอีกด้วย³

กรณีแมนจูเรียเริ่มมาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ค.ศ.1921 แต่ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวยังไม่มีอะไรเกิดขึ้นมากนัก โดยที่รัฐบาลฮาร่า เคอิ ส่งเสริมจางโซหลิน (Chang Tso-lin) ขุนศึกของจีนให้มีอำนาจอยู่ในแมนจูเรียเพื่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่น ทางด้านจางโซหลินนั้นมีความคิดที่จะสนับสนุนด้านการค้าขาย และระบบอุตสาหกรรมของจีนให้ดีขึ้น โดยเฉพาะเรื่องธุรกิจเส้นทางรถไฟสายแมนจูเรีย ซึ่งญี่ปุ่นต้องการให้จางโซหลินร่วมมือและทำข้อตกลงสิทธิการใช้เส้นทางสายรถไฟ จางโซหลินจึงคิดว่าอาจเป็นประโยชน์ต่อ

¹ Ibid. p.182.

² Ibid.

³ The Columbia Encyclopedia. (1993). p.1677.

MILITARISM AND AGGRESSION IN CHINA

MILITARY AGGRESSION ON THE ASIATIC MAINLAND, 1931-37

ที่มา : ฮิวจ์ บอร์ดัน. (2526). เล่มเดิม. หน้า 40.

ภาพประกอบ 1

แผนภาพแสดงญี่ปุ่นยึดครองแมนจูเรีย ค.ศ. 1931

แมนจูเรียได้ จนกระทั่งเดือนเมษายน ค.ศ.1927 นายพลทานากะ เกอิชิ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี เขาเป็นนายทหารที่ลงมาเล่นการเมือง และมีแนวความคิดเหมือนกับอิชิฮาร่า คือ ต้องการยึดครองแมนจูเรีย ซึ่งนโยบายของเขานั้นผิดกับนโยบายของชิเดฮาร่า เพราะทานากะใช้นโยบายไม้อแข็ง (positive diplomacy) จัดการกับจีนเพื่อรักษาและขยายผลประโยชน์ของญี่ปุ่น ทานากะรู้ว่าเสียงส่วนใหญ่ของกลุ่มทหารต้องการให้ญี่ปุ่นเข้ายึดแมนจูเรีย ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1927 มีการเริ่มวางแผนระดมพลแห่งชาติ¹ (National Mobilization Plan) เพื่อควบคุมวัตถุดิบ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในแมนจูเรีย ซึ่งแผนดังกล่าวนี้เพื่อสนองความต้องการของคนในชาติและกลุ่มทหาร

นโยบายไม้อแข็งของทานากะนี้สะท้อนออกมาให้เห็นชัดใน 3 กรณี ได้แก่ กรณีแรก ทานากะได้ส่งกองทัพเข้าไปในมณฑลซานตง รวมทั้งหมด 3 ครั้ง โดยอ้างว่าการกระทำดังกล่าวเพื่อปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของชาวญี่ปุ่น นอกจากนั้นแล้วยังต้องการจะสกัดกั้นการรวมชาติของเจียงไคเช็ค เพราะเกรงว่าเจียงไคเช็คจะสามารถรวมชาติได้สำเร็จ และยกกองทัพมาผนวกดินแดนแมนจูเรียไปอยู่ภายใต้การปกครองของจีนดั้งเดิม การส่งทหารเข้าไปในมณฑลซานตงนี้ทำให้เกิดการแตกแยกภายในรัฐบาลออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายแรกนำโดยโมริ คาคุ (Mori Kaku) รัฐมนตรีต่างประเทศ ซึ่งได้ส่งบันทึกไปถึงกองทัพกวานตง พร้อมกับได้โต้แย้งทางการเมืองว่าควรจะยอมรับรัฐบาลของญี่ปุ่นเข้าไปปกครองในแมนจูเรีย เพราะถ้าญี่ปุ่นปกครองแมนจูเรียแล้วจะสามารถสร้างความมั่นคงทางการเมืองให้แมนจูเรียได้ ฝ่ายที่สองนำโดย โยชิเดะ ชิเงรุ (Yoshida Shigeru) ซึ่งดำรงตำแหน่งกงสุลที่ป่ริกษาในมุกเดน และรองนายกรัฐมนตรี ได้โต้แย้งฝ่ายแรกว่าญี่ปุ่นไม่ควรจะมีรัฐบาลหุ่นอยู่ในแมนจูเรีย เพราะเท่ากับทำลายความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน เขาเสนอว่าควรให้รัฐบาลจีนหากคนปกครองในแมนจูเรียเองจะดีกว่า อย่างไรก็ตาม แนวความคิดของฝ่ายแรกได้รับการยอมรับมากกว่าฝ่ายที่สอง

กรณีที่สอง ทานากะได้จัดการประชุมเอเชียตะวันออกขึ้นที่โตเกียว โดยมีผู้แทนจากทุกฝ่ายคือ ฝ่ายสถานทูตญี่ปุ่นในปักกิ่ง ฝ่ายทหารบก ฝ่ายทหารเรือ ฝ่ายกองทัพประจำภูมิภาคแมนจูเรีย ฝ่ายคณะเสนาธิการทหาร และฝ่ายกองบัญชาการทหาร การประชุมมีขึ้นทั้งหมด 3 ครั้ง การประชุมครั้งแรกได้จัดประชุมในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1927 ซึ่งกล่าวถึงเรื่องของญี่ปุ่นโดยเฉพาะได้แก่เรื่องแรก คือ เรื่องดินแดนแมนจูเรีย และมองโกเลีย เพราะนโยบายของญี่ปุ่นนั้นต้องการเข้าไปในแมนจูเรีย แต่ยังติดอยู่ที่ขบวนการชาตินิยมชาวจีน ทานากะกล่าวว่า “การที่ญี่ปุ่นต้องการแมนจูเรียไม่ได้มีอะไรน่ากลัว เพียงแต่ญี่ปุ่นยึดถือความสงบสุขในเอเชียตะวันออกและการอยู่ร่วมกันระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเท่านั้น โดยที่แมนจูเรียและมองโกเลียยังคงเป็นของประเทศจีนอยู่”² เรื่องที่สอง คือ ญี่ปุ่นจะสนับสนุนให้พัฒนาประเทศจีนอย่างมีระบบ เรื่องที่สามคือการรักษาผลประโยชน์พิเศษของญี่ปุ่นที่มีอยู่ในประเทศจีนทั้งในเรื่องของอุตสาหกรรม แหล่งวัตถุดิบ และตลาดการค้า ดังนั้นจีนควรเข้าใจถึงเจตนาของญี่ปุ่นด้วยว่าดินแดนแมนจูเรีย และมองโกเลีย คือเส้นชีวิตของประเทศญี่ปุ่น การประชุมครั้งที่สองได้จัดขึ้นในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1927 ที่เมืองไดเร็น (Dairen) ซึ่งอยู่ปลายสุดของแหลมเลียวตง โดยการประชุมครั้งนี้ไม่มีรายละเอียดเพิ่มเติมมากนัก เพียงแต่ปรับปรุงแผนการจากการประชุมครั้งแรกให้สมบูรณ์มากขึ้น ส่วนการประชุมครั้งที่สามมีขึ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1928 เป็นระยะที่จางโซหลินกำลังจะถูกกองทัพรวมชาติของเจียงไคเช็คโจมตี ทานากะพยายามหว่านล้อมเพื่อให้ผู้นำก๊กมินตั๋งหยุดยั้งที่บริเวณชายแดนแมนจูเรีย และให้เจียงไคเช็ครับรองกับญี่ปุ่นว่าจะไม่เคลื่อนทัพขึ้นมาทาง

¹W.G.Beasley. (1991). *op. cit.* p.184.

²*Ibid.* p.186.

เหนือเพื่อปิดกั้นกองทัพญี่ปุ่น แต่ปรากฏว่าเจียงไคเช็คไม่ยอม ทานากะจึงส่งคำเตือนและยื่นคำขาดว่า ถ้ากองทัพของเจียงไคเช็คไม่ถอนกำลังทหารออกไปจากแมนจูเรีย ญี่ปุ่นจะปิดพรมแดนที่ด่านชานไห่กวน (Shanhaikuan) พร้อมทั้งเข้าแทรกแซงแมนจูเรีย ขณะเดียวกันกองทัพกวางตุ้งได้เคลื่อนกำลังเข้าไปล้อม เมืองมุกเดน ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของแมนจูเรีย เพื่อปฏิบัติตามแผนการที่ทานากะต้องการคือตั้งแมนจูเรีย ออกจากจีน ทำให้กองทัพของเจียงไคเช็คไม่กล้าปะทะกับกองกำลังทหารของญี่ปุ่น หลังจากนั้นกองทัพ ญี่ปุ่นได้เข้ายึดเส้นทางรถไฟสายเกียวกะ-ซีอาน แต่การเคลื่อนทัพเข้าสู่แมนจูเรียของญี่ปุ่นเป็นไปอย่างยาก ลำบาก เนื่องจากประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องพรรคคอมมิวนิสต์ และการต่อต้านจากขบวนการชาตินิยมชาวจีน

กรณีสุดท้าย การฆาตกรรมจางโซหลิน ขุนศึกแห่งแมนจูเรีย ใน ค.ศ.1928 เหตุการณ์นี้เป็นผลที่เกิดจากนโยบายการทูตไม้แข็งของทานากะ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากกองทัพรวมชาติของเจียงไคเช็ค ได้ยกพล ขึ้นมาตีดินแดนใกล้เคียงแมนจูเรีย โดยที่กองทัพกวางตุ้งเห็นว่าจางโซหลินนั้นไม่สามารถรับมือกับกองทัพ ของเจียงไคเช็คได้ จึงต้องหาทางเพื่อไม่ให้กองทัพของเจียงไคเช็คเคลื่อนทัพเข้ามาถึงดินแดนแมนจูเรียได้ กองทัพกวางตุ้งภายใต้การนำของนายพลโคโมโตะ ไดซากุ (Komoto Daisaku) เห็นด้วยกับแผนการที่จะใช้ กำลัง รวมทั้งจางโซหลินก็ไม่มีประโยชน์สำหรับญี่ปุ่นอีกต่อไปแล้ว ดังนั้นในตอนเช้าของวันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ.1928 ขณะที่จางโซหลินนั่งรถไฟจากปักกิ่งไปมุกเดน โคโมโตะสั่งให้ทหารของตนทำการระเบิดขบวน รถไฟที่จางโซหลินโดยสารมา ทำให้จางโซหลินเสียชีวิตในอีกสองชั่วโมงต่อมา

การฆาตกรรมจางโซหลินของกองทัพกวางตุ้งนั้น ไม่ได้รับคำสั่งจากกองบัญชาการทหารใน โตเกียว และรัฐบาลทานากะเองก็ไม่ได้สั่งการ อย่างไรก็ตามสถานการณ์ที่กองทัพกวางตุ้งกระทำในครั้ง นี้ได้ทำให้กลุ่มทหารอีกเหิม และต้องการเข้าแทรกแซงในแมนจูเรียมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนการกระทำ ของนายพลโคโมโตะ เพื่อการสร้างระเบียบใหม่ในแมนจูเรีย แต่ความคิดดังกล่าวก็ชะงักลงเนื่องจาก ประการแรก การลาออกของคณะรัฐบาลทานากะเพราะไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ภายในและภายนอก ประเทศเอาไว้ได้ ประการที่สอง เมื่อทานากะลาออกแล้วพรรคมินเซโต ภายใต้การนำของฮามางูชิ ยูโกะ ขึ้นมาจัดตั้งรัฐบาลโดยมีชิเดฮาระเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ ซึ่งนโยบายการทูตแบบนุ่มนวลของเขาย่อมสร้าง ความไม่พอใจให้แก่กองทัพกวางตุ้งและกลุ่มฝ่ายขวาจัดอย่างแน่นอน ประการที่สาม ลูกชายของจางโซหลิน คือ จางเซี่ยเหวเหลียง (Chang Hsueh-liang) ได้สืบทอดตำแหน่งขุนศึกแทนพ่อ มีความรู้สึกเกลียดชังญี่ปุ่น อย่างมาก เขาได้ประกาศจะร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋ง นอกจากนี้จางเซี่ยเหวเหลียงยังโฆษณาให้มีการต่อต้าน สิ้นค้าญี่ปุ่น และยังปฏิเสธข้อตกลงเรื่องเส้นทางรถไฟสายแมนจูเรียใต้ที่พ่อของเขาเคยทำข้อตกลงไว้ ผลจาก การกระทำของจางเซี่ยเหวเหลียงนี้ได้สร้างความขุ่นเคืองให้กับญี่ปุ่นมาก ประการที่สี่ ประเทศมหาอำนาจ ตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาได้เตือนมายังทูตทางทหารของญี่ปุ่นว่าญี่ปุ่นกำลังละเมิดข้อตกลงวอชิงตัน อยู่ ทำให้แผนการของกองทัพกวางตุ้งชะงักไปเพียงเท่านั้น

ในช่วงระหว่าง ค.ศ.1930-1931 สถานการณ์ภายในประเทศเริ่มรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ โดยที่กลุ่มทหาร และกลุ่มชาตินิยม ได้โจมตีนโยบายของชิเดฮาระว่าอ่อนเกินไป ประกอบกับความกดดันเนื่องจากภาวะ เศรษฐกิจภายในบ้านที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขได้ ผลสะท้อนจากปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดการรวมตัวของ กลุ่มชาตินิยมโดยจัดตั้งเป็นสมาคมลับ สำหรับสมาคมลับที่มีชื่อเสียงและมีบทบาทอย่างยิ่งสำหรับเหตุการณ์ แมนจูเรียคือสมาคมซากุระไก เป็นสมาคมลับที่ก่อตั้งขึ้นในปลายเดือนกันยายน ค.ศ.1930 ซากุระไกเป็น สัญลักษณ์ของทหารญี่ปุ่น หมายถึงการเสียสละตนเองเพื่อประเทศชาติอย่างกล้าหาญ ผู้ก่อตั้งสมาคมได้แก่

¹ Ibid. p.188.

พันโทฮาชิโมโตะ คินโงโร (Hashimoto Kingoro) ซึ่งเป็นทหารฝ่ายเสนานิการของกระทรวงทหารบก และเพื่อนนายทหารของเขาสองคน จุดหมายของสมาคมคือ การใช้กำลังเข้ายึดครองเพื่อนำไปสู่การปฏิรูปประเทศญี่ปุ่น¹ เนื่องจากความเสื่อมของระบบพรรคการเมือง และภาวะเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุที่สามารถปลุกความรู้สึกชาตินิยมของชาวญี่ปุ่นให้ลุกฮือขึ้นมาได้ ฮาชิโมโตะโฆษณาให้เชื่อว่าการขยายอำนาจของญี่ปุ่นไปยังดินแดนโพ้นทะเลเป็นสิ่งที่ยุติธรรม ญี่ปุ่นไม่มีทางเลือกอื่นได้อีกแล้วนอกจากใช้ดินแดนแมนจูเรียมาเป็นสิ่งแก้ปัญหา เนื่องจากทางเลือกแรกนั้น ประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้กีดกันพวกผิวเหลือง โดยเฉพาะชาวญี่ปุ่นไม่ให้อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานท่ามาหากิน ส่วนทางเลือกที่สอง ประเทศมหาอำนาจตะวันตกปิดกั้นไม่ให้สินค้าญี่ปุ่นเข้าไปขาย พร้อมทั้งตั้งกำแพงภาษีสูงอีกด้วย ดังนั้นจึงเหลือทางเลือกที่สาม คือ การขยายดินแดนเท่านั้น² ซึ่ง ชิเกมิตสึ มาโมรุ (Shigemitsu Mamoru) ที่ปรึกษาชาวญี่ปุ่นในเซี่ยงไฮ้ก็เห็นด้วยกับคำพูดของฮาชิโมโตะ เขากล่าวว่าเมื่อญี่ปุ่นไม่มีทางเลือกอื่นได้อีกแล้ว จำเป็นที่จะต้องเอาแมนจูเรียมาเป็นตัวหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเพื่อความอยู่รอด³ ดังนั้นการโฆษณาของสมาคมชาวกู๋ไก๋นี้ทำให้เสื่อมวลชน นักการเมือง และประชาชนชาวรับกับนโยบายขยายดินแดน เช่นเดียวกับแนวความคิดของกลุ่มทหาร รวมทั้งฝ่ายขวาจัดทั้งหลาย และผลกระทบที่ตามมาคือ กองทัพกวางตุ้งเข้ายึดครองพื้นที่ในแมนจูเรียได้เอาไวได้ทั้งหมด ในตอนเช้าของวันที่ 19 กันยายน ค.ศ.1931

การลาออกจากองค์การสันนิบาตชาติ

เมื่อกองทัพกวางตุ้งเข้ายึดครองแมนจูเรียได้แล้ว ก็ตัดสินใจดำเนินการให้แมนจูเรียประกาศตัวเป็นประเทศอิสระ เปลี่ยนชื่อเป็นแมนจูเกว ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1932 และนำปูยี (Pu Yi) จักรพรรดิองค์สุดท้ายของราชวงศ์ชิง ซึ่งถูกปลดจากการปฏิวัติ ค.ศ.1912 มาเป็นประมุขของประเทศ (Head of State) ในฐานะผู้นำหุ่น โดยที่ญี่ปุ่นบงการทุก ๆ อย่างอยู่เบื้องหลัง การที่กองทัพกวางตุ้งประกาศแยกประเทศแมนจูเกวเป็นอิสระนี้ก็เพราะว่าแมนจูเกวเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เพื่อป้องกันรัสเซียไม่ให้ขยายตัวลงมาทางใต้เข้าสู่ประเทศจีนได้ และสกัดกั้นไม่ให้ประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามาขยายการลงทุนในประเทศจีนมากเกินไป รวมทั้งรัฐบาลจีนได้วางโครงการที่จะสร้างทางรถไฟขนานไปกับเส้นทางรถไฟสายแมนจูเรียใต้ที่ญี่ปุ่นได้สัมปทานอยู่ ซึ่งญี่ปุ่นกลัวว่าจีนจะเข้ามาก้าวก่ายสิทธิต่าง ๆ ของญี่ปุ่นในแมนจูเกว เช่น สิทธิในการวางเส้นทางสายรถไฟ เหล่านี้เป็นต้น

ระบบการปกครองในแมนจูเกวนั้น ญี่ปุ่นทำเหมือนกับแมนจูเกวเป็นจักรวรรดิส่วนตัวของตนเอง ซึ่งมีศูนย์กลางรัฐบาล ได้แก่ ผู้บัญชาการทหารแห่งกองทัพกวางตุ้ง ทำหน้าที่คล้ายเอกอัครราชทูต⁴ มีอำนาจสั่งการทั้งทางพลเรือนและทหาร พร้อมกับแต่งตั้งนายทหารชาวจีนกลุ่มหนึ่งให้เป็นนายกรัฐมนตรี และรองนายกรัฐมนตรี แต่กลุ่มชาวจีนเหล่านี้จะถูกควบคุมจากข้าราชการชาวญี่ปุ่นอีกทีหนึ่ง กองทัพกวางตุ้งทำหน้าที่จัดการเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ประการแรก จัดการเรื่องระบบเศรษฐกิจ โดยเอาประเทศแมนจูเกวเป็นตลาดระบายสินค้าและเป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมหนัก ประการที่สอง จัดการเรื่องกิจการภายใน

¹ Delmer M. Brown. (1955). *Nationalism in Japan : An Introductory Historical Analysis*. p.190.

² *Ibid.*

³ W.G. Beasley. (1991). *op. cit.* p.189.

⁴ เพ็ญศรี กาญจน์ไฉย. (2538). *เล่มเดิม*. หน้า 233.

ประเทศ เช่น นักกฎหมายของญี่ปุ่นมาใช้กับชาวแมนจู การใช้กำลังตำรวจเข้าปราบปรามถ้าเกิดมีการชุมนุมเพื่อต่อต้านชาวญี่ปุ่นขึ้น และควบคุมสื่อมวลชน เป็นต้น ประการที่สาม จัดการเรื่องกิจการกองทัพ ซึ่งทหารญี่ปุ่นจะเข้าควบคุมการทำงานของกองทัพ โดยใช้วิธีเกณฑ์ทหารใหม่ชาวแมนจูเข้ามา เพื่อเสริมกำลังกองทัพของญี่ปุ่นให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ประการสุดท้าย จัดการเรื่องนโยบายต่างประเทศ กองทัพกวางตุ้งพยายามอย่างยิ่งที่จะให้จีนลงนามรับรองเอกราชของแมนจู

สำหรับระบบการศึกษา ญี่ปุ่นได้จัดตั้งโรงเรียนให้เหมือนกับดินแดนอาณานิคมไต้หวัน และเกาหลี นั่นคือ แยกโรงเรียนสำหรับชาวญี่ปุ่นออกจากชาวจีน ในขณะที่โรงเรียนในระดับประถมศึกษาของชาวจีน ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้จงรักภักดีต่อญี่ปุ่น ซึ่งทั้งครูผู้สอนและหนังสือเรียนเป็นชาวญี่ปุ่นและภาษาญี่ปุ่น เท่านั้น ส่วนหลักสูตรการสอนยึดแนวความคิดของขงจื้อและระบบประชาธิปไตยเป็นหลัก ทำการต่อต้านแนวความคิดแบบมาร์กซ์ ในชั้นมัธยมเน้นการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเป็นหลัก

ด้านสื่อสารมวลชน ญี่ปุ่นใช้วิธีการโฆษณาว่าญี่ปุ่นเป็นผู้เข้ามาช่วยเหลืออุปถัมภ์อย่างมีมิตรไมตรีต่อแมนจู การกระทำดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าญี่ปุ่นต้องการให้จีนยอมรับร่วมมือ รับรองเอกราชของแมนจู ซึ่งอิชิฮารากาล่าวถึงในเรื่องนี้ว่า “การรวมกันระหว่างญี่ปุ่นกับแมนจู และญี่ปุ่นกับจีนนั้นก็เพื่อมีมิตรไมตรีต่อกัน ชาวญี่ปุ่นมีบทบาทอย่างยิ่งในเอเชียและการเตรียมทำสงครามต่อต้านพวกมิวชาว”²

ในช่วงเวลาที่กองทัพกวางตุ้งกำลังเตรียมจัดตั้งประเทศแมนจูอยู่ ณ นั้น ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1932 ได้เกิดการปะทะกันระหว่างทหารญี่ปุ่นกับทหารจีนที่เมืองเซี่ยงไฮ้เรียกว่าเหตุการณ์เซี่ยงไฮ้ (Shanghai Incident) สาเหตุสืบเนื่องมาจากญี่ปุ่นต้องการสร้างสถานการณ์เบี่ยงเบนความสนใจของประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ให้ห่างจากเรื่องแมนจูเรีย โดยใช้วิธีการจ้างคนจีนกลุ่มหนึ่งเข้าทำร้ายพระสงฆ์ชาวญี่ปุ่นขณะออกบิณฑบาตตามถนนในเมืองเซี่ยงไฮ้ หลังจากนั้นญี่ปุ่นก็เรียกร้องให้รัฐบาลจีนจัดการสลายกลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นในเมืองเซี่ยงไฮ้เสีย พร้อมทั้งส่งหน่วยนาวิกโยธินของกองทัพเรือให้ขยายเขตเช่าของญี่ปุ่นในเซี่ยงไฮ้ออกไปอีก

อย่างไรก็ตาม จีนไม่ยอมรับเอกราชของแมนจูอย่างเด็ดขาด จึงร้องเรียนต่อองค์การสันนิบาตชาติว่าเหตุการณ์แมนจูเรียเป็นแผนการรุกรานของญี่ปุ่น ดังนั้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1932 องค์การสันนิบาตชาติ ได้แต่งตั้งให้ลอร์ดลิทตัน (Lytton) เป็นหัวหน้าคณะกรรมการไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในจีนและแมนจูเรีย ซึ่งในรายงานของลิทตันนั้นยอมรับอธิปไตยของจีนที่มีต่อดินแดนแมนจูเรีย และเห็นว่าการกระทำของญี่ปุ่นเป็นพฤติกรรมรุกราน ทั้งสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส พยายามที่จะให้ญี่ปุ่นยุติเหตุการณ์ดังกล่าว แต่ญี่ปุ่นปฏิเสธว่าที่กระทำลงไปนั้นไม่ได้ต้องการดินแดนของจีนเลย ส่วนการที่ญี่ปุ่นส่งทหารถึง 3 กองพลเข้ายึดเมืองเซี่ยงไฮ้เอาไว้ ก็เพื่อกองทหารออกไป โดยมีข้อตกลงว่าให้ทางจีนกำหนดเขตปลอดทหารในเซี่ยงไฮ้ขึ้นมา จากข้อตกลงดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับการต่อต้านจากฝ่ายจีน รวมทั้งท่าทีแสดงความไม่พอใจของสหรัฐอเมริกา โดยที่รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาได้ออกแถลงการณ์ตำหนิการกระทำของญี่ปุ่นอย่างรุนแรง³ ในที่ประชุมขององค์การสันนิบาตชาติตกลงยอมรับหลักการ ได้แก่ ประการแรก ให้ยึดถือรายงานของลอร์ดลิทตันเป็นหลัก ประการที่สอง เสนอให้ถอนการรับรองประเทศแมนจู ประการที่สาม รับรองอธิปไตยของประเทศจีนที่มีต่อดินแดนแมนจูเรีย ประการที่สี่

¹W.G. Beasley. (1991). *op. cit.* p.195.

²*Ibid.* p.196.

³James B. Crowley. (1970). *op. cit.* p.244-245.

เห็นด้วยกับข้อเสนอของญี่ปุ่นในการถอนทหารกลับ ประการสุดท้าย ให้ดินแดนแมนจูเรียเป็นเขตปลอดอาวุธ และอยู่ภายใต้การดูแลร่วมกันของประเทศมหาอำนาจ

ถึงแม้ว่ารัฐบาลญี่ปุ่นจะไม่ได้เห็นด้วยกับการกระทำอันอาชญาของกองทัพกวางตุ้ง แต่ก็ไม่ได้แสดงบทบาทอะไรออกมา จึงเป็นเหตุให้ฝ่ายเสนาธิการทหารสนับสนุนการปฏิบัติงานของกองทัพกวางตุ้งอย่างเต็มที่ และยังต้องการขยายเขตยึดครองในแมนจูเรียออกไปอีก รัฐบาลญี่ปุ่นได้เข้าปกป้องชื่อเสียงประเทศในเรื่องกรณีแมนจูเรียต่อที่ประชุมขององค์การสันนิบาตชาติ ซึ่งรัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่นกล่าวหาว่าการรายงานของลอร์ด ลิทตัน และคณะกรรมการนั้นบิดเบือนความจริง และไม่เข้าใจถึงความรู้สึกที่แท้จริงของญี่ปุ่นว่าต้องการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น ดังนั้นการปฏิเสธสถานภาพของประเทศแมนจูก็เท่ากับทำลายเสถียรภาพและมิตรภาพในเอเชียตะวันออกอย่างแท้จริง¹ เมื่อนโยบายเพื่อสันติภาพของญี่ปุ่นและการพิจารณาขององค์การสันนิบาตชาติไม่สอดคล้องกัน จึงไม่อาจทำงานกันต่อไปได้อีก คณะผู้แทนญี่ปุ่นจึงประท้วงด้วยการเดินออกจากที่ประชุม และในวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ.1933 ญี่ปุ่นได้ถอนตัวออกจากองค์การสันนิบาตชาติ ทำให้ญี่ปุ่นตกอยู่ในฐานะโดดเดี่ยว ถูกเกลียดชังจากชาวจีนและเป็นปรปักษ์กับรัสเซีย ขณะเดียวกันญี่ปุ่นได้เข้าจัดการบริหารประเทศแมนจูทั่วแต่เพียงลำพัง และเตรียมพร้อมกับการวางจุดมุ่งหมายของตนในเอเชีย ท่ามกลางเสียงคัดค้านอย่างรุนแรงจากประเทศมหาอำนาจตะวันตก

สงครามระหว่างประเทศจีนกับประเทศญี่ปุ่นใน ค.ศ.1937

ภายหลังการลาออกจากองค์การสันนิบาตชาติ วิกฤตการณ์ภายในประเทศญี่ปุ่นทวีความรุนแรงขึ้น มีการลอบฆ่าบุคคลสำคัญหลายคน เช่น นายกรัฐมนตรี อินุไก ซึโยชิ (Inukai Tsuyoshi) เป็นนายกรัฐมนตรีจากพรรคเซยูไกคนสุดท้ายก่อนระบบพรรคการเมืองจะล่มสลายและลัทธิทหารเข้ามามีอำนาจแทน นอกจากนี้ยังมีนักการเมือง นักธุรกิจ และผู้ที่ต่อต้านกรณีเหตุการณ์แมนจูเรีย เป็นต้น ซึ่งการลอบฆ่าบุคคลสำคัญดังกล่าวมาโดยนายทหารแห่งกลุ่มวิถิจักรพรรดิที่ต้องการทำรัฐประหารเพื่อให้ประเทศญี่ปุ่นปกครองประเทศแบบอนุรักษนิยมและควบคุมโดยรัฐบาลทหาร นายทหารกลุ่มนี้พยายามทำรัฐประหารหลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะถูกตรวจพบเสียก่อน โดยกล่าวหาว่ากลุ่มควบคุมซึ่งเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับกลุ่มวิถิจักรพรรดิคอยขัดขวาง อย่างไรก็ตามเหตุการณ์วันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1936 ถือเป็นเหตุการณ์ยิ่งใหญ่สะเทือนขวัญทั้งประเทศ เพราะเป็นการพยายามทำรัฐประหารครั้งใหญ่ที่สุด โดยกลุ่มวิถิจักรพรรดิได้นำกองทหารเข้ายึดกรุงโตเกียวถึง 3 วัน ทำการบุกบ้านพักของนายกรัฐมนตรี ที่ทำการรัฐบาล และสังหารอดีตนายกรัฐมนตรี พลเรือเอกไซโตะ มาโกโตะ (Saito Makoto) รัฐมนตรีการคลัง ผู้บัญชาการทหารบก ทำร้ายราชเลขาธิการขององค์จักรพรรดินับเป็นการสังหารหมู่ที่น่ากลัวมาก จนกระทั่งมีพระบรมราชโองการลงมาให้กลุ่มควบคุมเข้าปราบปราม กลุ่มนายทหารวิถิจักรพรรดิจึงยอมจำนน

จากเหตุการณ์วันที่ 26 กุมภาพันธ์ นี้ ทำให้ญี่ปุ่นมีทางเลือกเดินอยู่สองทางด้วยกัน ทางแรกคือต้องเข้มงวดกวดขันกับการกระทำอันบ้าบิ่นและคลั่งชาติของกองทัพที่ไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทางต่อไปอีก ทางที่สอง คือการใช้นโยบายขยายดินแดน เพราะผู้นำฝ่ายทหารเห็นว่าเหตุการณ์วันที่ 26 กุมภาพันธ์ กลุ่มวิถิจักรพรรดิถูกปราบปรามและเสียหายอย่างมากต่อรัฐประหารที่ล้มเหลว ถ้าไม่รีบดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งนายทหารหนุ่มหัวรุนแรงเหล่านี้อาจก่อจลาจลไปทั่วประเทศได้² ดังนั้นเพื่อลดความกดดันทางการเมือง

¹เพ็ญศรี กาญจนมัย. (2538). เล่มเดิม. หน้า 233.

²แหล่งเดิม. หน้า 225.

และภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น นโยบายขยายดินแดนจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด และกลุ่มควบคุมยังได้เรียกร้องให้นักชาตินิยมรุนแรงปฏิบัติการขยายแสนยานุภาพมากกว่าการทำรัฐประหารภายในประเทศ ทั้งนี้กลุ่มควบคุมเชื่อว่าเมื่อญี่ปุ่นปฏิรูปความสัมพันธ์กับแมนจูแล้วจะเป็นการสร้างระเบียบแห่งเอเชียตะวันออก พร้อมทั้งยืนยันว่าญี่ปุ่นจะต้องสร้างความก้าวหน้าให้เกิดขึ้นและกระทำโดยสันติวิธี ประเทศมหาอำนาจตะวันตกจะได้เห็นว่าญี่ปุ่นสามารถปฏิรูปเอเชีย และสร้างความรุ่งเรืองได้¹

ดังนั้นก่อน ค.ศ.1937 ภายในประเทศญี่ปุ่นมีการปลูกฝังความคิดชาตินิยมกันอย่างจริงจัง ทั้งในสถาบันการศึกษา และสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น เขียนหนังสือเรียนขึ้นมาใหม่เพื่อล้างสมองให้นักเรียน นักศึกษา คลั่งไคล้กับนโยบายขยายแสนยานุภาพ ทหารจะตรวจตราตามโรงเรียนต่าง ๆ ทุกวันว่าดำเนินการสอนไปตามที่ฝ่ายทหารต้องการหรือไม่ ด้านสื่อมวลชนต้องเสนอข่าวเป็นไปตามที่รัฐบาลกำหนด และห้ามมิให้มีการคิดต่อต้านทหารเด็ดขาด เป็นต้น สำหรับคณะเสนาธิการทหารบกได้จัดทำเอกสารที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดชาตินิยมขึ้นเพื่อปลุกกระตือรือร้นต่อด้านวัฒนธรรมตะวันตก ลัทธิเสรีนิยม ทุนนิยม ปัจเจกชนนิยม และการปฏิวัติ โดยเน้นว่าการเสียสละเพื่อประเทศชาติเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต เอกสารนี้ถือว่าเป็นพื้นฐานนโยบายแห่งชาติ (Fundamental Principles of National Policy) โดยกล่าวถึงหลักการทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาของพื้นที่ต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออก ซึ่งญี่ปุ่นจะมีบทบาทต่อแผนการขยายอำนาจ การสร้างสันติภาพ และทำคุณประโยชน์ให้เกิดขึ้น²

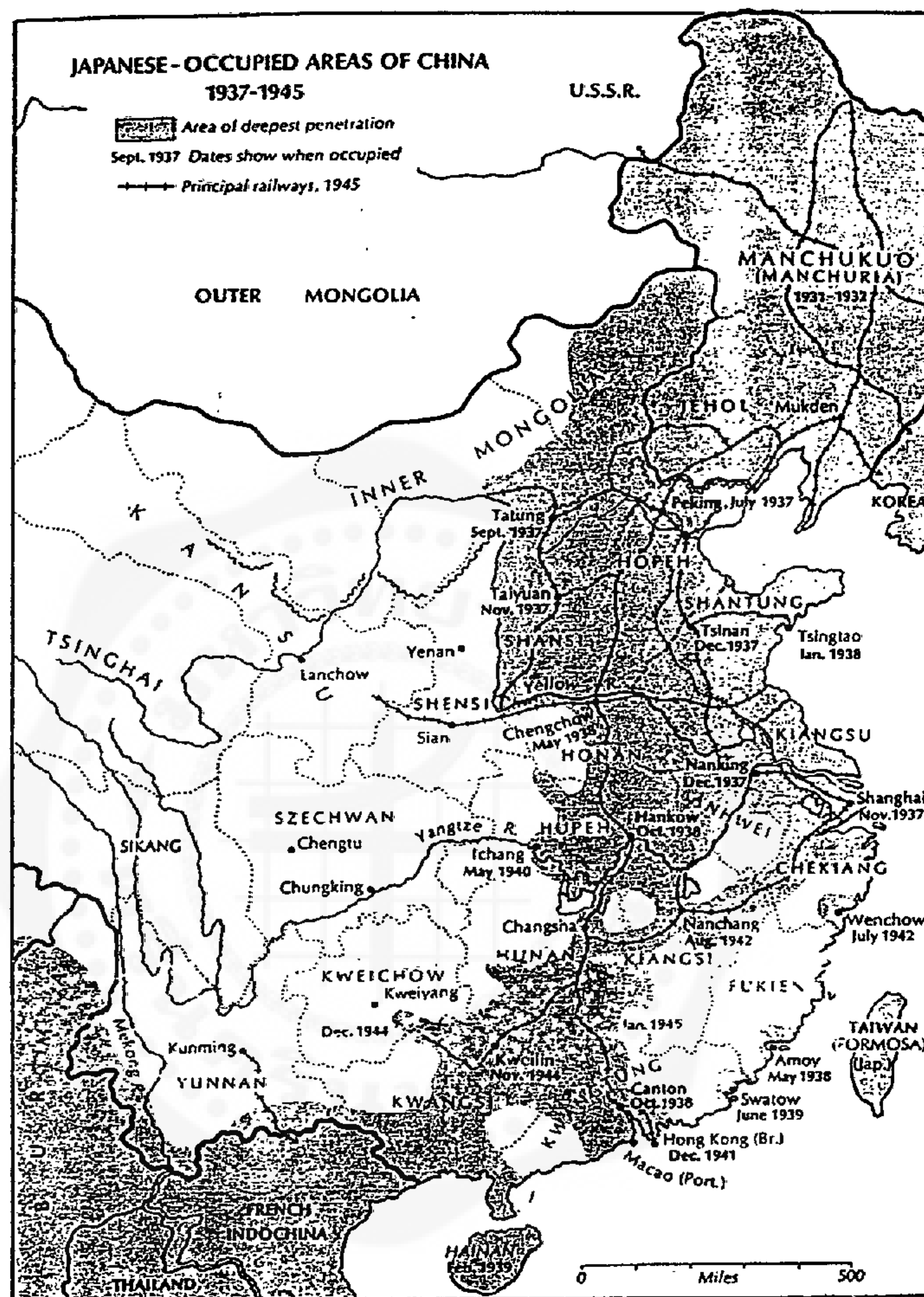
เมื่อโคโนเอะ ฟุมิมาโร จัดตั้งรัฐบาลขึ้นในวันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ.1937 เนื่องจากกลุ่มเกนโรเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นบุคคลที่เหมาะสมที่สุดในการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เขาเป็นทายาทขุนนางตระกูลเก่าแก่ที่สุดตระกูลหนึ่งในญี่ปุ่น กลุ่มทหาร ข้าราชการ นักธุรกิจ นักการเมือง นักชาตินิยมทั้งหัวรุนแรงและไม่รุนแรง ต่างให้การยอมรับโคโนเอะ โดยเฉพาะกลุ่มหัวรุนแรงเชื่อว่าจะสามารถจูงใจให้โคโนเอะดำเนินนโยบายตามกลุ่มของตนได้ ส่วนกลุ่มหัวไม่รุนแรงกลับเห็นว่าโคโนเอะเป็นความหวังเดียวเท่านั้นที่จะควบคุมความรุนแรงของทหารแห่งกองทัพได้--เพราะโคโนเอะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้นำคนสำคัญหลายคนในกองทัพ อย่างไรก็ตาม แนวความคิดของโคโนเอะเห็นด้วยกับนโยบายการขยายดินแดนของกลุ่มนายทหารบก และเห็นว่าจำเป็นต้องกำหนดนโยบายต่างประเทศให้เด่นชัดยิ่งขึ้น โดยเน้นหนักในด้านการป้องกันประเทศ การปรับปรุงระบบการบริหารงานของรัฐบาลใหม่ พร้อมทั้งผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเมืองภายในประเทศ

ในวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ.1937 ญี่ปุ่นเปิดฉากทำสงครามกับจีน โดยสร้างเหตุการณ์ขึ้นบริเวณสะพานมาร์โคโปโล (Marco Polo Bridge Incident) และอ้างว่าทหารจีนยิงระดมใส่ทหารญี่ปุ่นที่รักษาการณ์อยู่ ณ บริเวณสะพานมาร์โคโปโล รวมทั้งกล่าวหาว่ามีทหารญี่ปุ่นหายไปหนึ่งคน ซึ่งความจริงแล้วทหารญี่ปุ่นได้เป็นผู้ระดมยิงใส่ทหารจีน และไม่ได้มีทหารญี่ปุ่นคนใดหายไป³ ทำให้เกิดการปะทะกันเป็นเวลา 3 วัน กองทัพกวางตุ้งรุกเข้าไปทางตอนเหนือของจีนรายล้อมตามแนวกำแพงเมืองจีนและแทรกซึมเข้ามองโกเลียใน เข้าผนวกมณฑลเหอเป่ย์ และมณฑลชานฮาร์ (Chahar) โดยอ้างว่าการที่กองทัพจีนตั้งอยู่ ณ ที่นั้นเป็นการทำลายความสงบ ขณะเดียวกันเจียงไคเช็ค มุ่งอยู่กับการปราบปรามกลุ่มคอมมิวนิสต์ภายในประเทศมากกว่า

¹ Bernard S. Silberman & H.D. Harootunian. (1974). *Japan in Crisis : Eassay on Taisho Democracy*. p.273-275.

² Joyce C. Lebra. (1975). *op. cit.* p.58.

³ Immanuel C.Y. Hsu. (1990). *The Rise of Modern China*. p.583.

ที่มา : Immanuel C.Y. Hsu. (1990). *op.cit.* p.706.

ภาพประกอบ 2

แผนภาพแสดงญี่ปุ่นยึดครองจีน ค.ศ.1937

สนใจกับญี่ปุ่น เพราะเขาถือว่ากลุ่มคอมมิวนิสต์เป็นภัยที่ร้ายแรงกว่า และเขายังเพิกเฉยต่อพลังชาตินิยมของชาวจีนที่ต้องการต่อต้านญี่ปุ่น เป็นเหตุให้ญี่ปุ่นสามารถเข้าไปสู่จีนได้ง่ายและรวดเร็ว

จนกระทั่งวันที่ 11 กรกฎาคม ค.ศ.1937 ผู้บัญชาการทหารของจีนและญี่ปุ่นได้ลงนามในข้อตกลงหยุดยิงโดยที่ญี่ปุ่นเสนอให้จีนยอมรับประเทศแมนจู๊ว จัดให้มีเขตปกครองของญี่ปุ่นในบริเวณภาคเหนือ ห้ามมีกิจกรรมต่อต้านญี่ปุ่น แต่ให้ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่เจียงไคเช็คไม่ยอมรับข้อเรียกร้องใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากกองทัพญี่ปุ่นจะถอยกลับออกไปให้หมด ไม่มีการละเมิดอธิปไตยของจีน ไม่ให้ปลดเจ้าหน้าที่คณะกรรมการที่รัฐบาลนานกิงเป็นผู้แต่งตั้งในมณฑลเหอเป่ย์และซาสาร์ ทางรัฐบาลโคโนเอะปฏิเสธข้อเสนองของเจียงไคเช็ค เพราะเชื่อมั่นว่าญี่ปุ่นสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยใช้สงครามเท่านั้น การสู้รบจึงขยายวงกว้างออกไปมากกว่าเดิม กองทัพญี่ปุ่นเข้ายึดบริเวณปักกิ่ง เทียนสิน กลางเดือนกรกฎาคม สหรัฐอเมริกาออกแถลงการณ์ตำหนิการใช้กำลังตัดสินความขัดแย้งระหว่างประเทศของญี่ปุ่น ทำให้นายฮิโรตะ โคกิ (Hirota Koki) รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศต้องออกมาปกป้องกับการกระทำดังกล่าว โดยประกาศว่าความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นนั้น ญี่ปุ่นเข้ามาในแผ่นดินใหญ่เพื่อทำการอารักขาให้กับประเทศจีน และไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก รวมทั้งองค์การสันนิบาตชาติ¹ ในเดือนสิงหาคมญี่ปุ่นสามารถเข้ายึดเซี่ยงไฮ้ เดือนธันวาคม นานกิงแตก เจียงไคเช็คต้องย้ายเมืองหลวงไปที่ฉิงชิ่ง (Chungking) ซึ่งการโจมตีนานกิงนี้เป็นเหตุการณ์ที่ทหารญี่ปุ่นเข้าปล้นฆ่า ข่มขืนชาวนานกิงอย่างตามใจชอบ ในขณะที่โคโนเอะกลับกล่าวถึงการทำที่เมืองนานกิงแตกนั้นเป็นเพราะคุณความดี ความจงรักภักดีที่มีต่อองค์จักรพรรดิ เป็นความกล้าหาญของบรรดานายทหารญี่ปุ่น² และรัฐบาลเจียงไคเช็คปฏิเสธต่อการเป็นมิตรกับญี่ปุ่น จึงทำให้ญี่ปุ่นต้องทำสงครามเพื่อป้องกันตนเอง สำหรับจีนได้ร้องเรียนไปยังองค์การสันนิบาตชาติถึงการรุกรานของญี่ปุ่น แต่องค์การสันนิบาตชาติไม่สามารถทำอะไรได้ ส่วนประเทศมหาอำนาจตะวันตกต่างยุ่งอยู่กับปัญหาในยุโรป จึงไม่ได้สนใจกับปัญหาของประเทศจีนมากนัก เป็นเหตุให้ญี่ปุ่นสามารถเข้ารุกดินแดนจีนตอนเหนือไว้ได้อย่างกว้างขวาง

สรุป

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นประสบปัญหาหลายประการซึ่งส่งผลกระทบต่อทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม นโยบายต่างประเทศ โดยเป็นปัญหาที่เกิดมาจากปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายในประเทศ สำหรับปัจจัยภายนอกนั้นญี่ปุ่นได้รับความกดดันจากประเทศมหาอำนาจตะวันตก จากการทำข้อตกลงที่กรุงวอชิงตันเพื่อกำจัดกำลังเรือรบในอัตราส่วนที่น้อยกว่าประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ซึ่งสหรัฐอเมริกามีความคิดว่าข้อตกลงนี้จะสามารถควบคุมไม่ให้ญี่ปุ่นล่งละเมิดอธิปไตยของจีนได้ แต่ข้อตกลงที่วอชิงตันกลับไม่มีผลต่อญี่ปุ่นเลย และการห้ามชาวญี่ปุ่นเข้าประเทศก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งของการล่าเอียงทางเชื้อชาติที่ส่งผลขยายความเกลียดชังชาวตะวันตกขึ้นในกลุ่มทหารญี่ปุ่น ส่วนปัจจัยภายในเกิดจากภาวะเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่รัฐบาลแก้ไขไม่ได้ก่อให้เกิดความแตกแยกทางการเมืองภายในญี่ปุ่น กล่าวคือรัฐบาลพลเรือนมีความเห็นว่าควรเคารพต่อข้อตกลงที่วอชิงตัน และทำตามความต้องการของมหาอำนาจตะวันตกจะได้เป็นประโยชน์ต่อการค้าและการทูตระหว่างประเทศ ส่วนกลุ่มคณะเสนานิการทหารโต้แย้งว่าการพึ่งพาประเทศมหาอำนาจตะวันตกนั้นไม่ได้ก่อประโยชน์ให้แก่ญี่ปุ่นเลย กลับถูกเอาเปรียบเสียอีก ปัญหา

¹เพ็ญศรี กาญจนมัย. (2538). เล่มเดิม. หน้า 234.

²อีว้จ บอร์ดัน. (2526). เล่มเดิม. หน้า 466-467.

เรื่องความยากจนของชาวนา ภาวะเงินเฟ้อ การถูกกีดกันทางการค้าและการขาดแคลนวัตถุดิบสำหรับป้อน โรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาเหล่านี้จะได้รับการแก้ไขให้หมดไปได้โดยการดึงแมนจูเรียออกมาจากจีน ซึ่งแนวความคิดของกลุ่มทหารได้รับการตอบรับจากชาวญี่ปุ่น นักชาตินิยมหัวรุนแรง และฝ่ายขวาจัดเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดสมาคมลับต่าง ๆ ขึ้น และวางแผนทำรัฐประหาร ถึงขนาดลอบฆ่าบุคคลสำคัญไปหลายราย การขาดกรรมภายในประเทศเป็นแรงผลักดันให้ลัทธิทหารนิยมเข้ามามีอำนาจแทนที่ระบบพรรคการเมือง เข้าวันที่ 19 กันยายน ค.ศ.1931 กองทัพกวางตุ้งเข้ายึดแมนจูเรียได้ไว้ได้ทั้งหมด และเปลี่ยนชื่อเป็นแมนจูกัวจิ้นร้องเรียนไปยังองค์การสันนิบาตชาติถึงพฤติกรรมรุกรานของญี่ปุ่น แต่ญี่ปุ่นไม่สนใจกลับเดินหน้าบริหารประเทศแมนจูกัวแต่เพียงลำพัง ใน ค.ศ.1933 ญี่ปุ่นลาออกจากองค์การสันนิบาตชาติ และอีก 4 ปีต่อมาได้ประกาศสงครามกับจีนใน ค.ศ.1937

บทที่ 3

นโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชีย

ญี่ปุ่นประสบปัญหาหลายประการ ทั้งที่เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ปัจจัยภายนอกที่ญี่ปุ่นได้รับคือความกดดันจากประเทศมหาอำนาจตะวันตกที่ไม่ยอมรับญี่ปุ่นเป็นประเทศทัดเทียมกันกับตน ส่วนปัจจัยภายใน ภาวะเศรษฐกิจเป็นปัญหาใหญ่ รัฐบาลญี่ปุ่นไม่สามารถแก้ไขได้ เมื่อปัญหาปัจจัยภายในและภายนอกประเทศรุนแรงขึ้นนี้ ทำให้กลุ่มทหารมีความคิดว่าการเข้ายึดครองแมนจูเรียจะเป็นหนทางเดียวที่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศได้ และไม่จำเป็นต้องพึ่งพาประเทศมหาอำนาจตะวันตก เมื่อเข้าครอบครองแมนจูเรียแล้ว ญี่ปุ่นได้รับการต่อต้านจากจีน จนกระทั่งเป็นปัญหาการเมืองระหว่างประเทศขึ้นมา ทำให้ญี่ปุ่นตัดสินใจลาออกจากองค์การสันนิบาตชาติ เพื่อบริหารประเทศแมนจูว้อย่างเต็มที่ และนำไปสู่การทำสงครามกับจีนใน ค.ศ.1937 ดังที่ได้กล่าวในบทที่แล้ว จากสงครามครั้งนี้ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นต้องหาวิธีการเพื่อให้จีนยอมรับรองเอกราชของแมนจูว้อย และสวามิภักดิ์ต่อญี่ปุ่น โดยการประกาศนโยบายการจัดระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออกขึ้น เพื่อให้นโยบายดังกล่าวเป็นที่ยอมรับสำหรับชาวเอเชีย

แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายการจัดระเบียบใหม่

แนวความคิดเกี่ยวกับนโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่น มีผู้เสนอนโยบาย เช่น มียาซากิ มาซาโยชิ (Miyasaki Masayoshi) นักวิชาการผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งของญี่ปุ่นได้เขียนทฤษฎีสมาพันธ์รัฐเอเชียตะวันออก (Theory of East Asian Federation) ใน ค.ศ.1936 โดยมีแนวความคิดต่อนโยบายการจัดระเบียบใหม่ว่า “นโยบายการจัดระเบียบใหม่จะต้องเป็นโครงสร้างทางสังคมที่ดี” มีศีลธรรม ตลอดจนมีคุณธรรมต่อประเทศเพื่อนบ้าน มีผลประโยชน์ร่วมกันไม่ใช่แสวงหาผลประโยชน์ นำไปสู่เสรีภาพในเอเชียตะวันออก ระหว่างญี่ปุ่น จีน และแมนจูว้อย รวมทั้งเป็นขั้นตอนในการแก้ปัญหาให้ชาวจีนเลิกต่อต้านญี่ปุ่น¹

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดนโยบายการจัดระเบียบใหม่ของมาซาโยชิมีผลต่อนโยบายต่างประเทศภายหลัง ค.ศ.1936² คือ ประการแรก นโยบายการจัดระเบียบใหม่สนับสนุนการเข้าร่วมเป็นพันธมิตรระหว่างเอเชียตะวันออกเพื่อปฏิรูปประเทศจีนและแมนจูว้อย ประการที่สอง นโยบายการจัดระเบียบใหม่ต้องมีกำลังทางทหารเอาไว้เพื่อป้องกันตัวเองจากประเทศมหาอำนาจตะวันตก ประการที่สาม รัฐบาลญี่ปุ่นควรมีบทบาทประนีประนอมกับประเทศจีน ประการที่สี่ นโยบายการจัดระเบียบใหม่เป็นนโยบายเพื่อชาวเอเชียจะไม่มีคำว่าอาณานิคม ประการที่ห้า รัฐบาลญี่ปุ่นต้องใช้จิตวิทยากับประชาชนที่จะเข้าร่วมในนโยบายการจัดระเบียบใหม่ เช่น ให้อิสรภาพทางการเมือง เสรีภาพของประชาชนชาวเอเชียไม่ถูกกริดรอน ประเทศจีนและแมนจูว้อยสามารถเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในนโยบายการจัดระเบียบใหม่ได้ หรือแม้กระทั่งถอนตัวออกหลังจากเข้าร่วมแล้วก็ตาม ประการที่หก นโยบายการจัดระเบียบใหม่สามารถถ่วงดุลอำนาจในเวทีการเมืองโลกกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก และประการที่เจ็ด นโยบายการจัดระเบียบใหม่ไม่ใช้การรุกรานประเทศเพื่อนบ้าน แต่เป็นนโยบาย

¹ Joyce C. Lebra. (1975). *op. cit.* p.3-4.

² *Ibid.* p.5-7.

ที่สร้างความเข้มแข็งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และล้อมกรอบวัฒนธรรมแบบเอเชียไม่ให้สูญไป เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวเอเชีย

มาซาโยชิ กล่าวว่า "การวางแผนนโยบายการจัดระเบียบใหม่ต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลก ซึ่งในขณะนั้นสภาพของประเทศจีนมีความแตกแยกอย่างมาก ทำให้จีนถูกประเทศมหาอำนาจตะวันตก แทรกแซงได้ง่าย ระเบียบใหม่จึงเป็นหนทางเดียวที่จะให้จีนมีอิสรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และกำจัดอิทธิพลของจักรวรรดินิยมตะวันตกออกไปหมด"¹ ดังนั้นนโยบายการจัดระเบียบใหม่ได้สร้างสถานะให้ ญี่ปุ่นเป็นผู้พิทักษ์และผู้นำเอเชียตะวันออก กล่าวคือ ญี่ปุ่นจะปลูกฝังระบบเศรษฐกิจ การทหาร พัฒนา สวัสดิภาพของชาวพื้นเมือง สร้างความสัมพันธ์ด้วยมิตรภาพที่ดี ส่วนเขตทางตอนเหนือของจีนและมองโกเลีย ใน ญี่ปุ่นทำให้เป็นเขตปกครองพิเศษพร้อมทั้งสนับสนุนระบบอุตสาหกรรมในแต่ละท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น เช่น พัฒนาการทำเหมืองแร่ ถลุงแร่ ผลผลิตทางการเกษตร ป่าไม้ การประมง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ หรือพัฒนาพื้นที่ที่ยังกันดารอยู่ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมญี่ปุ่นกับชาวพื้นเมือง เหล่านี้เป็นต้น

เมื่อนายกรัฐมนตรี โคโนเอะ ฟุมิมาโร ขึ้นมาบริหารประเทศ ได้เห็นสถานการณ์ในประเทศจีนยังคง รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ไม่มีทีท่าว่าเจียงไคเช็คจะยอมจำนนต่อกองทัพญี่ปุ่น ทำให้คณะรัฐบาลโคโนเอะตัดสินใจ ออกร่างกฎหมายระดมพลทั่วประเทศ เพื่อใช้ป้องกันประเทศในยามสงคราม ควบคุมราคาสินค้า การบริการ การเงิน ตรวจตราสื่อมวลชนอย่างเคร่งครัด รัฐบาลสามารถกำหนดค่าจ้างแรงงาน เงื่อนไขการทำงาน ควบคุม การผลิตทางด้านอุตสาหกรรมทุกอย่าง และเก็บภาษีในระหว่างสงคราม โดยรัฐบาลจะเข้ามาจัดการสิ่ง ดังกล่าวทั้งหมด พร้อมทั้งมีอำนาจออกคำสั่งแก่ชาวญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ แต่สภาไคเอตไม่เห็นด้วยต่อร่าง กฎหมายฉบับนี้ เนื่องจากทำลายเสรีภาพส่วนบุคคล นอกจากนายกรัฐมนตรีโคโนเอะจะรับประกันว่าสงคราม ที่เกิดขึ้นในประเทศจีนจะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงจนไม่อาจแก้ไขได้ เมื่อโคโนเอะยอมรับประกัน ทำให้สภาไคเอตผ่านกฎหมายออกมาในเดือนมีนาคม ค.ศ.1938 แต่โคโนเอะประเมินความสามารถในการ ต่อต้านญี่ปุ่นของเจียงไคเช็คต่ำเกินไปโดยคิดว่าสงครามจะสร้างความแตกแยกทางการเมืองภายในประเทศ จีน และการที่จะให้กองทัพของรัฐบาลจีนคณะชาตินิยมแพ้นั้นคงเป็นไปได้ยาก ประกอบกับทหารญี่ปุ่นเอง ก็บาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมากยิ่งขึ้น โคโนเอะจึงจำเป็นต้องหาแผนการใหม่เพื่อไม่ให้เจียงไคเช็คปฏิเสธ การเป็นมิตรกับญี่ปุ่น และสงครามในประเทศจีนจะได้ไม่ยืดเยื้อไปมากกว่านี้ ดังนั้นในวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ.1938 นายกรัฐมนตรีโคโนเอะ จึงประกาศนโยบายการจัดระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก

ในขั้นต้น แนวความคิดเกี่ยวกับนโยบายการจัดระเบียบใหม่ เป็นการรวมกลุ่มประเทศในเอเชีย ตะวันออกระหว่างญี่ปุ่น จีน และแมนจูว่ ภายหลังจึงได้รวมประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาด้วย นโยบายการจัดระเบียบใหม่มีวัตถุประสงค์สำคัญ ประการแรก คือ เพื่อสร้างความมั่นคงในประเทศเอเชีย ตะวันออก เนื่องจากการรุกรานของจักรวรรดินิยมตะวันตก ญี่ปุ่นจึงต้องการสนับสนุนให้ประเทศในเอเชีย ตะวันออกมีดินแดนที่เหมาะสมเป็นของตัวเอง เพื่อสร้างเสถียรภาพและความมั่นคง ประการที่สอง คือ เพื่อ ปลูกฝังความสัมพันธ์กับประเทศจีน แมนจูว่ และญี่ปุ่น ในการร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประการ ที่สาม คือ เพื่อสร้างความร่วมมือกันต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ประการที่สี่ คือ เพื่อให้เกิดความร่วมมือทาง เศรษฐกิจและพัฒนาค้าระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออก ประการที่ห้า คือ เพื่อสร้างวัฒนธรรมเอเชีย ตะวันออกในแบบของตัวเองขึ้นมาแทนที่วัฒนธรรมตะวันตก ประการที่หก คือ เพื่อสนับสนุนการสร้าง สันติภาพของโลก ความยุติธรรม และยุติสงคราม อาจกล่าวได้ว่านโยบายการจัดระเบียบใหม่มีขึ้นเพื่อรักษา

¹ Ibid. p.7-8.

ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเอเชีย และเป็นวิธีเดียวที่จะกำจัดจักรวรรดินิยมตะวันตกออกไปให้พ้นจากเอเชียและเพื่อหลีกเลี่ยงการทำสงครามกับจีน

การประกาศนโยบายการจัดระเบียบใหม่ขึ้นนี้ก็เนื่องจากโคโนเอะเห็นข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น พร้อมตระหนักว่าการใช้นโยบายไม่แข็งกับจีนนั้นไม่ได้ผล ขณะเดียวกันสิ่งที่เกิดขึ้นกลับกลายเป็นแรงกระตุ้นให้ญี่ปุ่นเปลี่ยนจากการทำลายล้างมาเป็นการปฏิรูปประเทศจีนแทน กล่าวคือ ประการแรก ญี่ปุ่นต้องสร้างระบบการเมืองที่สามารถครองใจนักชาตินิยมหัวรุนแรงชาวจีนได้ ประการที่สอง ดำเนินงานทางการทูตเพื่อลดความรุนแรง ประการที่สาม ตัดความช่วยเหลือทุกทางที่กองทัพของเจียงไคเช็คได้รับเพื่อให้ยอมจำนนต่อญี่ปุ่นโดยเร็ว ซึ่งวิธีการดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางเพื่อแก้ไขสถานการณ์ในประเทศจีนได้ มิกิ คิโยชิ (Miki Kiyoshi) เป็นนักปรัชญาผู้มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งของญี่ปุ่น ใน ค.ศ.1938 เขาได้เป็นที่ปรึกษาและร่างสุนทรพจน์ให้แก่นายกรัฐมนตรีโคโนเอะ แนวความคิดของเขาจึงมีอิทธิพลต่อโคโนเอะอย่างมาก นายมิกิกล่าวว่า “ในโลกนี้มีวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอยู่มากมายทั้งของเอเชียและยุโรป วัฒนธรรมของเอเชียนั้นไม่ควรใช้วัฒนธรรมของยุโรปมาตัดสิน เพราะจะมีแต่ผลร้ายกับเอเชีย ซึ่งเห็นได้จากการที่ประเทศจีนตกเป็นเหยื่อของบรรดาจักรวรรดินิยมตะวันตก ดังนั้นญี่ปุ่นจึงต้องการสร้างแบบแผนในเอเชียเสียใหม่โดยรวมตัวและร่วมมือกับของชาติต่าง ๆ ในเอเชีย โดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้นำ และแน่นอนว่าญี่ปุ่นต้องการความร่วมมือกับจีนมากที่สุด¹

อย่างไรก็ตาม นโยบายต่างประเทศของโคโนเอะยังไม่เป็นที่ถูกใจของฝ่ายขวาจัดทั้งหลายเนื่องจากการดำเนินนโยบายที่ไม่รุนแรง เช่น พยายามเจรจาสงบศึกกับจีน ทำข้อตกลงกับสหรัฐอเมริกาในเรื่องจีน เป็นต้น นอกจากนี้การแย่งชิงอำนาจกันภายในกลุ่มของคณะเสนาธิการทหารบกและทหารเรือ ทำให้โคโนเอะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ไกล่เกลี่ยเท่านั้น แนวความคิดในเรื่องระเบียบใหม่นี้เขากล่าวว่า “รัฐบาลญี่ปุ่นได้ปฏิบัติการทางทหารเพื่อสร้างระเบียบใหม่ของเอเชียตะวันออก ประกอบด้วย ญี่ปุ่น จีน และแมนจูว รัฐบาลญี่ปุ่นปรารถนาที่จะประกาศความเป็นมิตรเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจที่ดีทั้งในและนอกประเทศ ญี่ปุ่นอยากให้จีนหันมาสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับแมนจูว ร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นไม่ได้รุกเข้าไปดำเนินการทางเศรษฐกิจในจีน แต่ต้องการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น ส่วนเรื่องการค้าของญี่ปุ่นที่อยู่ในประเทศจีน ทางการเงินต้องให้ความคุ้มครองด้วย โดยเฉพาะบริเวณเขตทางตอนเหนือ และมองโกเลียใน ข้าพเจ้าขอยืนยันว่าการสร้างอาณาจักรร่วมกันในเอเชียเพื่อมิตรภาพกับประเทศต่าง ๆ นั้น บางทีสิ่งที่ญี่ปุ่นได้กระทำลงไปทุกประเทศอาจจะยังไม่ยอมรับโดยทันที แต่ข้าพเจ้ามั่นใจว่าถ้าอินโดจีนของฝรั่งเศสและเนเธอร์แลนด์อินดิสสามารถรวมเข้ากับญี่ปุ่น จีน และแมนจูวได้ทั้งหมดแล้ว ดินแดนเอเชียตะวันออกก็จะยิ่งใหญ่มากยิ่งขึ้น² และในวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ.1940 นายกรัฐมนตรีโคโนเอะ ได้ประกาศว่าประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะต้องถูกดึงเข้ามาอยู่ภายใต้นโยบายการจัดระเบียบใหม่นี้ด้วย เช่น อินโดนีเซีย อินโดจีน พม่า มลายู บอร์เนียว ฟิลิปปินส์ ไทย เป็นต้น เนื่องจากประเทศในเอเชียตะวันออกและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โดยประเทศเหล่านี้ได้ถูกกำหนดให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ ตลอดจนความมั่นคง เพื่อสนับสนุนสันติภาพ และความก้าวหน้าของภูมิภาคเอเชีย³

¹Bernard S. Silberman & H.D. Harootunian. (1974). *op. cit.* p.279.

²Joyce C. Lebra. (1975). *op. cit.* p.68-71.

³*Ibid.* p.72.

มีผู้กล่าวขัดแย้งต่อแนวความคิดของโคโนเอะ เช่น อดีตเอกอัครราชทูต คนหนึ่ง กล่าวขึ้นในสภาสูงแห่งรัฐสภาญี่ปุ่นว่า “ความคิดในเรื่องการสร้างระเบียบใหม่นั้นเป็นการสร้างวิมานในอากาศ (castle in the air) เพราะจะก่อให้เกิดปัญหาระหว่างประเทศบานปลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำกล่าวของนายกรัฐมนตรีโคโนเอะ ที่แถลงเกี่ยวกับระเบียบใหม่ในระยะแรก คำว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบไปด้วย ญี่ปุ่น จีน และแมนจูว่ เท่านั้น ส่วนประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ได้รวมเอาไว้”¹

ส่วนทางด้านสภาล่างมีนายไซโต ทาเคโอ (Saito Takeo) สมาชิกสภานิติบัญญัติได้ออกมาวิจารณ์นโยบายของรัฐบาลโคโนเอะเช่นเดียวกัน เขากล่าวว่า “ระเบียบใหม่เกี่ยวกับประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะนับตั้งแต่ ค.ศ.1931 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายขยายดินแดน ซึ่งก่อให้เกิดการแตกแยกระหว่างญี่ปุ่นกับจีนมากอยู่แล้ว ทำให้งบประมาณทางทหารเพิ่มตามไปด้วย และสิ่งสำคัญที่สุดก็คือรัฐบาลญี่ปุ่นต้องรับภาระกับการทำให้จีนยอมจำนน โดยญี่ปุ่นจะเกี่ยวพันกับการทำสงครามอย่างไม่มีวันจบสิ้น ดังนั้นความคิดของนายกรัฐมนตรีโคโนเอะเรื่องระเบียบใหม่ในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นได้แค่ความฝัน เพราะสงครามเป็นเรื่องของการต่อสู้ด้วยกำลังอำนาจทุกรูปแบบ ทหารญี่ปุ่นล้านกว่าคนที่อยู่ในจีนต้องโดนปลุกกระตุ้นนโยบายนี้ พร้อมทั้งทหารนับหมื่นคนก็ต้องตายจากการปฏิบัติการดังกล่าวด้วย ซึ่งญี่ปุ่นยังไม่มีอำนาจเพียงพอและไม่จำเป็นต้องทำถึงขนาดนี้ จึงควรหยุดความฝันที่อยู่ไกลเกินเอื้อมแล้วหันมาเผชิญกับความจริงมากกว่า”² ต่อมานายไซโตถูกปลดออกจากสมาชิกสภานิติบัญญัติ เพราะไม่ยอมรับนโยบายการจัดระเบียบใหม่ อีกทั้งยังถูกความคิดการสร้างชาติของเอเชีย สร้างความวิตกกังวลใจให้กับชาวญี่ปุ่น และมองเรื่องการอุทิศตนของทหารญี่ปุ่นเพื่อประเทศชาติเป็นสิ่งที่ไร้ค่า

นายอาโอกิ คาซุโอะ (Aoki Kazuo) ประธานคณะกรรมการเพื่อการวางแผนของคณะรัฐมนตรีออกมายืนยันถึงความจำเป็นสำหรับระเบียบใหม่ว่า “สิ่งจำเป็นที่จะช่วยกู้เศรษฐกิจของญี่ปุ่นก็คือรวมตัวกันของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในรูปของสมาพันธ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งคณะรัฐมนตรีญี่ปุ่นกำหนดนโยบายนี้ขึ้นก็เพื่อแก้ปัญหาสงครามกลางเมืองในประเทศจีนด้วย นอกจากนี้การที่รัฐบาลญี่ปุ่นจะปกครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำเป็นต้องหันไปพึ่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อสรรหาวัตถุดิบ ทำให้ระเบียบใหม่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นจริงขึ้นมา”³ ส่วนทางด้านกองทัพพบเห็นด้วยกับคำกล่าวของอาโอกิ คือ ถ้ากองทัพญี่ปุ่นตรึงกำลังไว้ที่ทางเข้าออกของเมืองจุงกิง ญี่ปุ่นก็จะได้รับชัยชนะ เพราะสงครามกลางเมืองในจีนมีความสำคัญพอ ๆ กับทำสงครามกับพวกฉีวขาว⁴

เมื่อรัฐบาลโคโนเอะประกาศเจตจำนงที่จะขยายขอบเขตของนโยบายการจัดระเบียบใหม่ออกไปอีกและยืนยันให้มีแผนทางเศรษฐกิจร่วมเข้าไปในนโยบายนี้ด้วย โดยถือเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการวางแผนทางเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นจึงมีแนวความคิดว่าญี่ปุ่นควรลงนามในสนธิสัญญาร่วมเป็นพันธมิตรกับเยอรมนี และอิตาลี (Tripartite Pact) ซึ่งนอกจากจะตกลงให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารแล้ว สนธิสัญญานี้ยังมีข้อความที่เน้นถึงการจัดตั้งระเบียบใหม่ในเอเชียกับยุโรป ได้แก่ ญี่ปุ่นยอมรับนับถือเยอรมนีและอิตาลีเป็นผู้นำต่อการจัดระเบียบใหม่ในยุโรป ทำนองเดียวกัน เยอรมนีและอิตาลีก็ให้การรับรองญี่ปุ่นเพื่อสถาปนาระเบียบใหม่ใน

¹Bernard S. Silberman & H.D. Harootunian. (1974). *op. cit.* p.282.

²*Ibid.*

³*Ibid.* p.283.

⁴*Ibid.* p.284.

เอเชีย ซึ่งคณะรัฐบาลญี่ปุ่นพิจารณาเรื่องดังกล่าวถึง 75 ครั้ง¹ ว่าสมควรเข้าร่วมลงนามหรือไม่ แต่ครั้งของการประชุมจะมีรัฐมนตรีกระทรวงทหารเรือไม่เห็นด้วย เพราะคิดว่าญี่ปุ่นควรวางตัวเป็นกลางมากกว่าเพื่อให้ อังกฤษและฮอลแลนด์เห็นใจให้ญี่ปุ่นใช้ทรัพยากรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ แต่ทางกองทัพบกโดยเฉพาะ พลเอกโทโจ อิเดกิ กลับผลักดันให้มีการทำสนธิสัญญากับประเทศอักษะ โดยอ้างถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ อย่างมากมายที่สามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่กองทัพญี่ปุ่น และสามารถยุติสงครามในประเทศจีน ที่เกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามความคิดเห็นของกองทัพบกได้รับเสียงสนับสนุนมากกว่า ดังนั้นในวันที่ 27 กันยายน ค.ศ.1940 ญี่ปุ่นได้ลงนามในสนธิสัญญาไตรภาคีพร้อมทั้งเผยแพร่อุดมการณ์ของตัวเองไปทั่วเอเชียตะวันออก

การดำเนินนโยบายการจัดระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก

ภายหลังการประกาศระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก ใน ค.ศ.1940 รัฐบาลโคโนเอะได้จัดตั้งรัฐบาลหุ่นขึ้นที่เมืองนานกิง แทนรัฐบาลจีนคณะชาติที่ย้ายไปเมืองฉิงชิ่ง รัฐบาลหุ่นชุดนี้มีหวางจิงเว่ย (Wang Ching-wei) เป็นผู้นำและเป็นคนสำคัญคนหนึ่งในการรัฐบาลจีนคณะชาติ ซึ่งมองเห็นว่าจีนไม่สามารถเอาชนะ สงครามครั้งนี้ได้ และคิดว่าข้อเสนอของญี่ปุ่นในเรื่องระเบียบใหม่นี้จีนจะเสียผลประโยชน์น้อยกว่าจึงพยายาม เกี้ยยกล่อมให้เจียงไคเช็คยอมรับ แต่เจียงไคเช็คปฏิเสธ และขับไล่หวางจิงเว่ยออกจากพรรคก๊กมินตั๋ง ญี่ปุ่น ให้หวางจิงเว่ยเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาลแห่งชาติ ลอกเลียนแบบรัฐบาลเดิมที่นานกิงของเจียงไคเช็ค นอกจาก หวางจิงเว่ยแล้วยังมีกลุ่มที่เป็นปรปักษ์ต่อเจียงไคเช็ค ที่ออกมาจากพรรคพร้อมกับหวางจิงเว่ย

รัฐบาลหุ่นที่นานกิงมีสภาพคล้ายกับที่ญี่ปุ่นปกครองแมนจูว่ โดยมีการเจรจาข้อตกลงกันระหว่าง รัฐบาลหุ่นกับรัฐบาลญี่ปุ่นที่โตเกียว ในเรื่องการปกครองจีน ที่ประชุมมีความคิดเห็นแตกแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายแรกประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีกระทรวงสงคราม ซึ่งพอใจที่จะสร้างความสัมพันธ์กับ ประเทศเยอรมนี และขับไล่อังกฤษออกไปให้พ้นจากเขตทางตอนเหนือของจีน และจัดตั้งรัฐบาลกลางชุดใหม่ โดยมีนายหวางจิงเว่ยเป็นผู้นำ ส่วนฝ่ายที่สอง ประกอบด้วยรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศ และกองทัพเรือ ต่างต่อต้านเรื่องการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศฝ่ายอักษะ หรือแม้แต่วางลำสิทธิของอังกฤษตามข้อตกลง ระหว่างประเทศ โดยที่รัฐบาลญี่ปุ่นควรวางทางปรองดองกับเจียงไคเช็คจะดีกว่า เพราะข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น ในอดีตญี่ปุ่นต้องยอมรับ² แต่ความคิดของฝ่ายแรกได้รับเสียงสนับสนุนมากกว่า

วันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ.1940 หวางจิงเว่ยลงนามในข้อตกลงระหว่างรัฐบาลหุ่นกับรัฐบาลญี่ปุ่น กล่าวคือ ยอมรับประเทศแมนจูว่ และยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเข้ามาในจีนเพื่อสร้างระเบียบใหม่ได้ พร้อมทั้งให้ ญี่ปุ่นเข้าควบคุมทรัพยากรธรรมชาติในจีนได้ ตามข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยให้ญี่ปุ่นแต่งตั้ง ที่ปรึกษาประจำประเทศจีนทางด้านการศึกษาและกิจกรรมทางวัฒนธรรม และญี่ปุ่นยังได้ยกเลิกรัฐบาลหุ่น ที่ปักกิ่ง มารวมกันอยู่ที่รัฐบาลกลางของหวางจิงเว่ย ส่วนรัฐบาลท้องถิ่นให้ตั้งที่เซี่ยงไฮ้ เอ๋หมิง (Amoy) และ ไหหลำ (Hainan) แต่รัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นทั้งหมดอยู่ภายใต้การดูแลของข้าราชการญี่ปุ่น และมี กองทัพเข้าไปควบคุมเพื่อไม่ให้เกิดการชุมนุมต่อต้าน โดยที่ทหารจีนจะอยู่ในบังคับบัญชาของญี่ปุ่นอีกทีหนึ่ง ฉะนั้นการปกครองของรัฐบาลหุ่นที่นานกิงจะติดต่อเชื่อมโยงกับแมนจูว่ได้ นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังบังคับเก็บ ภาษีจากชาวจีนอีกด้วย สำหรับระบบการศึกษาระดับประถมมีการสอนอบรมด้วยแนวคิดของขงจื้อ ต่อต้าน วัฒนธรรมตะวันตกต่อต้านคอมมิวนิสต์ และบังคับให้พูดภาษาญี่ปุ่น ในระดับมัธยมให้เรียนเกี่ยวกับ

¹ Ibid. p.280.

² Ibid. p.278.

เทคโนโลยี โดยมีครูชาวญี่ปุ่นเป็นผู้สอน รวมทั้งให้มีระบบสังคมที่คงเดิมไว้ เช่น การสอบเข้ารับราชการ เป็นต้น ซึ่งเขตทางภาคเหนือที่ญี่ปุ่นปกครองนั้นต่างก็รับวัฒนธรรมเหล่านี้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นก็ยังมีอิทธิพลครอบคลุมในเขตทางภาคกลางและภาคใต้ จึงทำให้ทางจังหวัดไม่มีอิสระใด ๆ ต่อการตัดสินใจ และสาเหตุที่ญี่ปุ่นแต่งตั้งให้ทางจังหวัดเป็นผู้นำของรัฐบาลหุ่น ก็เพราะต้องการให้ทางจังหวัดกำจัดการบริหารชาตินิยมชาวจีนแทนที่รัฐบาลญี่ปุ่น รวมทั้งกลุ่มคอมมิวนิสต์ที่จะมาสนับสนุนชาวจีนให้ต่อต้านญี่ปุ่นด้วย

การดำเนินนโยบายการจัดระเบียบใหม่ทำให้ญี่ปุ่นสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เช่น จัดให้มีระบบรัฐสภาเดียว ควบคุมสื่อมวลชน และปลุกกระตุ้นลัทธิทางการเมืองในโรงเรียนของชาวจีน เป็นต้น โดยกล่าวคำขวัญว่าเอเชียเพื่อชาวเอเชีย (Asia for Asian) นโยบายนี้จะทำให้ชาวเอเชียเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งนโยบายระเบียบใหม่ไม่ได้หมายถึงเรื่องของการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างเอเชียด้วยกันเพียงอย่างเดียว แต่รวมไปถึงแผนการขยายเศรษฐกิจของญี่ปุ่นด้วย เพราะเศรษฐกิจเป็นหัวใจหลักของนโยบายนี้¹

อย่างไรก็ตาม การที่จะให้ชาวจีนยอมรับรัฐบาลหุ่นที่นานกิงนั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากวิธีการที่ญี่ปุ่นใช้ไม่ถูกต้อง และยังละเมิดข้อตกลงที่วอชิงตัน จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งไม่มีวันสิ้นสุด โดยเฉพาะเจียงไคเช็คซึ่งได้หันไปขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ จึงทำให้เจียงไคเช็คไม่ยอมจำนนต่อญี่ปุ่น เพราะมีประเทศมหาอำนาจตะวันตกคอยหนุนหลังอยู่ สำหรับสหรัฐอเมริกาไม่สามารถทำอะไรกับญี่ปุ่นมากนัก นอกจากปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของตัวเองเท่านั้น ในกรณีที่ญี่ปุ่นเข้ามาก้าวล้ำ เพราะสหรัฐอเมริกายังคงยึดมั่นต่อนโยบายอยู่อย่างโดดเดี่ยว ส่วนอังกฤษยังคงเกี่ยวพันกับเหตุการณ์ในยุโรปอยู่ และไม่ต้องการประกาศสงครามกับญี่ปุ่นเพียงฝ่ายเดียวถ้าไม่มีสหรัฐอเมริกา

การจัดตั้งระบบเศรษฐกิจในแมนจูว่ รัฐบาลญี่ปุ่นใช้วิธีดำเนินงานเศรษฐกิจร่วมกันระหว่างแมนจูว่กับจีนเข้าด้วยกัน และที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ บริษัทรถไฟสายแมนจูเรีย (Manchuria Railway Company) ที่มีรัฐบาลญี่ปุ่นเป็นเจ้าของ และบริษัทพัฒนาอุตสาหกรรมแมนจูเรีย (Manchuria Industrial Development Company) ของนายไอกะวะ กิซุเกะ (Aikawa Gisuke) เนื่องจากมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้นำในกองทัพกวางตุ้ง จึงได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ ให้เข้ามาดำเนินงานในแมนจูว่อย่างเต็มที่ โดยมุ่งลงทุนกิจการใหม่ ๆ เช่น โรงงานถลุงเหล็ก โรงงานเหล็กกล้า โรงงานผลิตรถยนต์และเครื่องบิน เป็นต้น รวมทั้งขยายระบบการขนส่ง การสื่อสาร การเดินเรือ และอุตสาหกรรมที่จีนได้ลงทุนไว้แล้ว ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเจริญอย่างมาก แต่การบุกเบิกพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาต้องใช้เงินจำนวนมหาศาล ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดสภาพเงินเฟ้อภายในญี่ปุ่น

สำหรับประเทศจีนนั้นญี่ปุ่นจะใช้รัฐบาลในเขตปกครองของตนเข้าจัดการทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากต้องการแสวงหาทรัพยากรในพื้นที่ที่กองทัพญี่ปุ่นเข้าไปยึดครอง โดยกำจัดการธุรกิจของต่างชาติเพื่อให้บริษัทของชาวญี่ปุ่นเข้ามาแทนที่ เช่น เข้าครอบครองกิจการของชาวตะวันตก ในอาณาบริเวณตอนเหนือของจีน ให้ยอมรับเงินเยนเพียงระบบเดียว การเดินทางในลุ่มแม่น้ำแยงซีบังคับให้ใช้เฉพาะเรือของญี่ปุ่น เหล่านี้เป็นต้น รัฐบาลญี่ปุ่นจะดำเนินงานในพื้นที่ตอนเหนือของจีนทั้งหมด และเตรียมพร้อมรับต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากญี่ปุ่นต้องเผชิญปัญหากับสหภาพโซเวียต เพราะพรมแดนของสหภาพโซเวียตติดต่อกับเขตปกครองของญี่ปุ่น คือ มองโกเลียใน เกาหลี และแมนจูว่ ซึ่งระยะทางจากวลาดิวอสต็อกและฐานทัพอื่น ๆ ใช้เวลาบินเพียง 2-3 ชั่วโมง ก็จะถึงศูนย์กลางทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นแหล่งชุมชนใหญ่ของญี่ปุ่น จึง

¹W.G. Beasley. (1991). *op. cit.* p.210.

เกรงกลัวสหภาพโซเวียตอาจเข้าโจมตีได้ คณะเสนาธิการทหารตระหนักถึงสงครามในจีนอันยาวนานอาจทำให้ฐานะของญี่ปุ่นอ่อนแอลง ดูเหมือนว่าญี่ปุ่นกำลังทำสงครามอยู่กับศัตรูตัวปลอม เพราะชาติที่สร้างความกดดันนั้นไม่ใช่จีนแต่เป็นสหภาพโซเวียต¹

แผนการขยายนโยบายการจัดระเบียบใหม่ : วงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ เลวร้ายลงในขณะที่สงครามในจีนยังคงยืดเยื้ออยู่ ประเทศมหาอำนาจตะวันตกไม่พอใจต่อการประกาศระเบียบใหม่ของญี่ปุ่น เพราะมีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ในจีน และญี่ปุ่นเองก็มีความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลญี่ปุ่นเห็นพ้องต้องกันว่าการที่จีนไม่ยอมยุติสงครามนั้นเกิดจากสหรัฐอเมริกาเป็นผู้หนุนหลังเจียงไคเช็คให้สู้รบกับญี่ปุ่น เนื่องจากสหรัฐอเมริกาไม่ยอมรับความยิ่งใหญ่ของกองทัพญี่ปุ่นในประเทศจีน และต้องการยับยั้งการขยายอำนาจของญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้คณะบริหารของประธานาธิบดี แฟรงคลิน ดี รูสเวลท์ (Franklin D. Roosevelt) จึงวางแผนที่จะสร้างกองเรือรบของสหรัฐอเมริกาให้มีอำนาจภาพ โดยการสร้างฐานปฏิบัติการทางยุทธศาสตร์และสนามบินขึ้นบนหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก

เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นประเมินสถานการณ์การไม่ยอมจำนนของจีนแล้วได้ข้อสรุป 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก สหรัฐอเมริกายืนคำขาดไม่ให้เจียงไคเช็คจ่านนต่อญี่ปุ่น รวมทั้งไม่ได้รับรองเอกราชของแมนจูว่ , ประเด็นที่สอง สหรัฐอเมริกาหาข้ออ้างเรื่องญี่ปุ่นขึ้นนโยบายระเบียบใหม่เข้าไปรุกรานเอเซียตะวันออก ประเด็นที่สาม ญี่ปุ่นจำเป็นต้องยึดมั่นความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศอักษะให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาขัดขวางการกระทำของญี่ปุ่น และไม่กล้าประกาศสงครามกับญี่ปุ่น หรือแม้แต่คว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ

เมื่อรัฐบาลโคโนะเอะลงนามในสนธิสัญญาไตรภาคีกับประเทศอักษะ และได้ยื่นกรานที่จะสร้างวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา² ให้เป็นแนวทางสำหรับญี่ปุ่นเพื่อปฏิบัติการต่อประเทศในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ สิ่งสำคัญที่สุดต่อการตัดสินใจของโคโนะเอะ คือ—ความจำเป็นทางยุทธปัจจัย และต้องการแข่งขันอำนาจกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก ทั้งนี้เนื่องจากประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้ปิดล้อมเศรษฐกิจญี่ปุ่น ทำให้รัฐบาลโคโนะเอะต้องใช้เรื่องทรัพยากรในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้มาเป็นข้อต่อรองกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก ถ้าสหรัฐอเมริกาไม่กดดันญี่ปุ่นในเรื่องของเศรษฐกิจและบีบบังคับให้ถอนกำลังทหารออกจากจีนและแมนจูเรียแล้ว ญี่ปุ่นก็จะไม่ขยายอำนาจลงไปสู่ทางใต้ แต่สหรัฐอเมริกาไม่ยอมรับเงื่อนไขใด ๆ ของญี่ปุ่น ดังนั้นวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา คือ แผนการขยายและปรับปรุงระเบียบใหม่ในเอเซียตะวันออกให้เป็น

¹Bernard S. Silberman & H.D. Harootunian. (1974). *op. cit.* p.275.

²วงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา หมายถึง การแผ่ขยายจักรวรรดิ เพื่อต้องการปัจจัยทางเศรษฐกิจคล้ายกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกล่าอาณานิคม (W.G. Beasley. (1991). *op. cit.* p.233.) แต่ญี่ปุ่นให้นิยามของคำนี้หมายถึงภราดรภาพ (universal brotherhood) คือมีความเท่าเทียมกับพวกผิวขาวและญี่ปุ่นเป็นผู้นำสำหรับชาวเอเซีย (Bernard S. Silberman & H.D. Harootunian. (1974). *op. cit.* p.293.)

ระเบียบใหม่ในเอเชีย ประเทศสมาชิกนอกเหนือไปจากแมนจูว์และจีนยังมีประเทศต่อไปนี้ คือ พม่า มลายู บอร์เนียว อินโดนีเซีย อินโดจีน ฟิลิปปินส์ และไทย¹ คณะรัฐมนตรีญี่ปุ่นตั้งข้อสังเกตว่า

ขณะนี้ประเทศกำลังเผชิญกับสถานการณ์ฉุกเฉิน ญี่ปุ่นไม่มีทางเลือกเลย และต้องการทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต้องการเป็นผู้นำทางการเมือง ในดินแดนแห่งนี้ให้ได้ พยายามหว่านล้อมชาวพื้นเมืองให้หันมาเข้าร่วมในวงศไพบูลย์ มหาเอเชียบูรพาด้วยความสมัครใจ พร้อมทั้งบอกว่าญี่ปุ่นจะจัดหาทองคำลังทหารมา ป้องกันความปลอดภัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และหลีกเลี่ยงการทำให้เกิดภาพพจน์ ว่ากำลังรุกรานแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศที่ด้อยพัฒนามากว่า เพราะถ้าหากถูกมอง ว่ามีความละโมภ หรือการช่วยเหลือของญี่ปุ่นเป็นเพราะต้องการให้ธงชาติญี่ปุ่นเข้ามา แทนที่ธงชาติตะวันตก ชาวพื้นเมืองก็จะไม่ฝากความหวังให้ประเทศตัวเองมีเอกราชไว้ กับญี่ปุ่น ฉะนั้นเราต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป²

รัฐบาลญี่ปุ่นคิดว่าประเทศฮอลแลนด์ควรยอมมอบทรัพยากรที่มีอยู่มากมายในหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกเฉียงใต้ให้กับประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อสวัสดิภาพและประโยชน์ เนื่องจากความไม่สงบที่เกิดขึ้นทั่วโลก และการขัดแย้งกันระหว่างชาติต่าง ๆ นั้นเป็นเพราะการแบ่งสันปันส่วนของทรัพยากรธรรมชาติ แบบไม่ยุติธรรม จะเห็นได้ว่าจุดประสงค์ที่แท้จริงของญี่ปุ่นคือไม่ต้องการทำสงคราม แต่อยากครอบครอง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลญี่ปุ่นจึงเสนอให้เจรจาทางการทูตกับ ประเทศมหาอำนาจตะวันตก พร้อมทั้งโฆษณาถึงข้อดีของวงศไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา

ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1941 สหรัฐอเมริกามีประกาศออกมาว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกเฉียงใต้ ถือเป็นผลร้ายต่อความมั่นคง ความสงบ และความปลอดภัยของประเทศแถบแปซิฟิก ทั้งหมด รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้วางแนวทางเพื่อปกป้องประเทศในแถบดังกล่าว ผู้บัญชาการกองทัพเรือแห่ง จักรวรรดิญี่ปุ่นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ถ้าญี่ปุ่นชะลอการทาสถิตญากับประเทศอักษะได้ สหรัฐอเมริกาจะไม่กล้าแสดงจุดยืนที่ชัดเจน และไม่ร่วมมือกับอังกฤษเข้ามารักษาความปลอดภัยในอาณานิคมของ อังกฤษ แต่คณะรัฐมนตรีคนอื่นไม่เห็นด้วยกับข้อคิดเห็นนี้

สำหรับนายกรัฐมนตรีโคโนเอะ ได้แสดงเจตจำนงว่า การขยายอำนาจลงไปสู่ทางใต้เป็นสิ่งที่ถูกต้อง ถ้าสหรัฐอเมริกาไม่เห็นด้วยก็ไม่สามารถทำอะไรได้ เนื่องจากสภาไดเอตได้ลงมติในที่ประชุมกำหนดเส้นตาย สำหรับการเจรจากับสหรัฐอเมริกาในช่วงต้นเดือนตุลาคม ค.ศ.1941 และหลังจากนั้นญี่ปุ่นจะเข้าร่วมใน สงครามทันที มติดังกล่าวนี้นับเป็นผลดีต่อญี่ปุ่นมาก เพราะจะได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติของหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกเฉียงใต้ และยิ่งเพิ่มความกดดันให้กับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา โคโนเอะย้ำว่า “วงศไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้สหรัฐอเมริกาที่ชอบใช้อำนาจเผด็จการ ได้รู้ว่าการขยายอำนาจของญี่ปุ่นไปสู่ทางใต้เป็น ผลมาจากการที่มหาอำนาจตะวันตกไม่ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ และการเข้ามาแทรกแซงด้วยกำลัง

¹นอกจากประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว รัฐบาลโคโนเอะมีแผนการให้นโยบายวงศไพบูลย์ มหาเอเชียบูรพา ครอบคลุมถึงดินแดนไซบีเรียตะวันออกเฉียงใต้ ลุ่มแม่น้ำแยงซีตอนล่าง อาณาบริเวณชายฝั่งทะเล ของสหภาพโซเวียต ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ หมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก อินเดีย และฮาวาย เอาไว้ด้วย (ทวี ธีระวงศ์เสรี. (2523, มกราคม-มีนาคม). “ไทยกับวงศไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาในสงครามโลกครั้งที่สอง,” *เอเชียปริทัศน์*. (2) : 94.)

²Bernard S. Silberman & H.D. Harootwnian. (1974) *op. cit.* p.290.

ของทหารอเมริกันก็ไม่สามารถที่จะยับยั้งความพยายามของญี่ปุ่นได้ เพราะหน้าที่ของญี่ปุ่นในเอเชียคือสร้างสัมพันธไมตรีกับเอเชียขึ้น เพื่อทำลายลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตก ต่อด่านคอมมิวนิสต์ และสร้างความก้าวหน้าในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเอเชีย¹

ดังนั้นรัฐบาลญี่ปุ่นยังคงยึดมั่นต่อวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา เนื่องจากประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญมากต่อการป้องกันประเทศ และการดำรงอยู่ของญี่ปุ่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ญี่ปุ่นไม่ลังเลที่จะประกาศสงครามกับอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เพราะทั้งสองประเทศรวมทั้งฮอลแลนด์ ประกาศขายน้ำมันให้กับญี่ปุ่น และยกเลิกขายวัตถุดิบที่จำเป็นต่อการทำยุทธศาสตร์ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังบีบบังคับให้ญี่ปุ่นถอนกำลังทหารออกจากจีนและแมนจูเรีย จึงเป็นเหตุผลผลักดันให้ผู้นำของกองทัพตัดสินใจที่จะทำสงครามดีกว่าจะยอมจำนนต่ออำนาจของสหรัฐอเมริกา

ทางด้านคณะเสนาธิการทหารบกเห็นพ้องต้องกันว่า “ถ้าญี่ปุ่นยอมมอบน้อมต่อสหรัฐอเมริกาอย่างที่เคยเป็นมา เอเชียตะวันออกก็จะเป็นฐานทางเศรษฐกิจให้กับจักรวรรดินิยมตะวันตกอีกต่อไป ซึ่งเป็นเรื่องที่เรายอมไม่ได้ แต่ถ้ากองทัพญี่ปุ่นได้พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว เราสามารถมีอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ดังเช่นที่ชาติมหาอำนาจตะวันตกเคยทำมาแล้วในอดีต รวมทั้งเรื่องความเท่าเทียมทางเชื้อชาติก็จะเป็นจริงขึ้นมาด้วย”² ก่อนที่ญี่ปุ่นจะตัดสินใจประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา รัฐบาลญี่ปุ่นได้พยายามใช้วิธีเจรจาทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาหลายครั้ง แต่สหรัฐอเมริกาไม่ยอมรับเงื่อนไขใด ๆ ของญี่ปุ่นทั้งสิ้น โดยต้องการให้ญี่ปุ่นแก้ไขปัญหาคือพื้นฐานเกี่ยวกับจีนก่อน ซึ่งนั่นหมายถึงญี่ปุ่นจะต้องสูญเสียสิ่งที่ยึดครองในจีนทั้งหมด

ตอนเช้าของวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ.1941 ญี่ปุ่นจึงได้เปิดฉากทำสงครามกับสหรัฐอเมริกา โดยถล่มฐานทัพเรือที่เพิร์ลฮาร์เบอร์ (Pearl Harbor) ในมลรัฐฮาวาย และปิดฉากความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นอย่างสิ้นเชิง

แนวความคิดของนายกรัฐมนตรี โทโจ อิเดกิ

เมื่อการเจรจาระหว่างนายกรัฐมนตรี โคโนเอะ กับประธานาธิบดีรูสเวลต์ ไม่อาจตกลงกันได้ ในวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ.1941 โคโนเอะจึงลาออกจากตำแหน่งเพื่อแสดงความรับผิดชอบ และเปิดทางให้พลเอกโทโจ อิเดกิ เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี จากประสบการณ์และภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้โทโจเรียนรู้ว่าเอเชียเป็นจุดสำคัญที่สุด เนื่องจากมีวัฒนธรรม ศาสนาที่คล้ายคลึงกัน ผิวเหลืองเหมือนกัน และมีความรู้สึกไม่ดีกับจักรวรรดินิยมตะวันตกเหมือน ๆ กัน

โทโจกล่าวในสภาไดเอตถึงประเด็นสำคัญ คือ “สงครามแปซิฟิกกำลังเริ่มขึ้น ประสพชัยชนะทุกแห่งทำลายจุดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ขณะเดียวกันต้องร่วมมือกับเยอรมนี และอิตาลี ต่อสู้กับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เพราะฉะนั้นญี่ปุ่นจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับปัญหาทุกอย่าง ขอให้ชาวญี่ปุ่นอดทน ช่วยชาติให้รอดพ้น เพื่อความรุ่งเรืองของประเทศเรา

ขณะนี้ญี่ปุ่นมีภารกิจสร้างนโยบายระเบียบใหม่ ให้แต่ละประเทศและชาวพื้นเมืองมีดินแดนที่แน่นอน เหมาะสม ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นตระหนักถึงการปกป้องรักษาเอเชีย ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กองทัพญี่ปุ่นทั้งทางบกและทางน้ำเข้าโจมตีฮ่องกง มลายู จุดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ของหมู่เกาะอินเดียนตะวันออก

¹ Ibid. p.287.

² Ibid. p.291.

ซึ่งสถานที่ดังกล่าวเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตกมาก่อน ญี่ปุ่นตั้งใจสร้างวงศ์ไพบูลย์ให้พิทักษ์เอเซีย ถ้าประชาชนในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้เข้าใจในเจตนาที่แท้จริง พร้อมทั้งให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นแล้ว ญี่ปุ่นยินดีให้อิสราภาพแก่ประเทศนั้น ๆ ส่วนแมนจู๊ว และจีน ถ้ามีการต่อต้านญี่ปุ่นอยู่ กองทัพญี่ปุ่นจะทำลายพวกเขาอย่างไร้ความปราณี¹

ใน 2-3 เดือนแรกของสงคราม ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ได้นำไปใช้ในทางทหารแทบทั้งสิ้น เมื่อสงครามขยายออกไปมากขึ้น กองทัพญี่ปุ่นเริ่มถดถอยลง รัฐบาลของโทโจต้องแก้ไขปัญหอย่างเร่งด่วน คือ พยายามรักษาดินแดนต่าง ๆ ที่เพิ่งรบชนะมาหรือยึดครองไว้ได้ และเปลี่ยนแปลงแบบแผนการปกครองโดยฝ่ายทหารเผด็จการเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างอำนาจการบริหารในดินแดนที่ยึดครองได้ และนำวัตถุดิบที่สำคัญของดินแดนเหล่านั้นมาใช้ในสงครามต่อไป การปกครองแบบเผด็จการของโทโจ จะใช้วิธีสนับสนุนผู้แทนราษฎรที่มาจากฝ่ายรัฐบาลเท่านั้น ทำให้ได้รับเสียงข้างมากอย่างท่วมท้นในสภา รวมทั้งโทโจได้รับเสียงสนับสนุนเช่นเดียวกันด้วย พร้อมทั้งควบคุมสื่อมวลชนให้เสนอข่าวเฉพาะเป็นผลดีแก่รัฐบาล

การที่กองทัพญี่ปุ่นรุกอย่างรวดเร็วในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อการบริหารดินแดนที่ได้ยึดครอง โทโจจึงก่อตั้งกระทรวงกิจการมหาเอเซียบูรพาขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายดูแลและบริหารงานทุกเรื่องเกี่ยวกับดินแดนโพ้นทะเลของญี่ปุ่น แนวความคิดของโทโจคือต้องการใช้กระทรวงกิจการมหาเอเซียบูรพาเป็นเครื่องมือนำไปสู่การยึดครองดินแดนที่ได้รับชัยชนะให้มารวมอยู่ในจักรวรรดิญี่ปุ่น การดำเนินงานเช่นนี้เพื่อลดบทบาทหน้าที่ของกระทรวงต่างประเทศลง ให้เหลือกิจกรรมทางการทูตเท่านั้น ป้องกันไม่ให้กระทรวงต่างประเทศมีโอกาสเข้าแทรกแซงในกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทัพญี่ปุ่น

กระทรวงกิจการมหาเอเซียบูรพามีมาตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ.1942 แต่เริ่มจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ.1942 โทโจสั่งให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาเรื่องกระทรวงกิจการมหาเอเซียบูรพา ซึ่งได้รับเสียงคัดค้านจากนายโทโก ชิเงโนริ (Togo Shigenori) รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศ โทโกกล่าวถึงเรื่องนี้ว่าเขาไม่เห็นด้วยกับการจัดตั้งกระทรวงกิจการมหาเอเซียบูรพาแทนที่กระทรวงต่างประเทศ เพราะจะไปขัดต่อความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในเอเซีย และการใช้กำลังทหารจะไม่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องระเบียบใหม่² กระทรวงต่างประเทศออกมาโต้แย้งเกี่ยวกับแผนจัดตั้งคณะรัฐมนตรีเพื่อบริหารวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาของกระทรวงกิจการมหาเอเซียบูรพา ได้แก่ ประการแรก จากแผนการดังกล่าวทำให้คณะทูตของกระทรวงต่างประเทศอยู่ภายใต้อำนาจของคณะรัฐมนตรีแห่งวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา ประการที่สอง นโยบายวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาควรให้กระทรวงต่างประเทศตรวจสอบว่าผิดข้อกฎหมายระหว่างประเทศหรือไม่ ประการที่สาม นโยบายวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพารับรองที่จะดูแลชาติต่าง ๆ แต่ยังคงขัดกับแนวความคิดเรื่องอิสรภาพของชาวเอเซีย³

อย่างไรก็ตาม โทโกไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดของโทโจ เขาจึงเขียนหนังสือลาออกจากตำแหน่งนายอาโอกิ คาซุโอะ จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีคนแรกของกระทรวงกิจการมหาเอเซียบูรพา ทันทิที่รับตำแหน่งอาโอกิเริ่มดำเนินการประสานงานแสวงหาผลประโยชน์อย่างเต็มที่ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ กระทรวงกิจการมหาเอเซียบูรพามีหน้าที่รับผิดชอบต่อดินแดนใต้อิทธิพล โดยรับผิดชอบเกี่ยวกับการค้า การปกครอง การบุกเบิกทรัพยากรและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม และประสานงานกับฝ่ายทหาร ประกอบด้วย

¹ Joyce C. Lebra. (1975). *op. cit.* p.90.

² *Ibid.* p.84.

³ *Ibid.* p.85.

กรมกิจการแมนจูว่ กรมกิจการจีน กรมกิจการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกรมกลาง นอกจากนั้นแล้วยังเผยแพร่วัฒนธรรมญี่ปุ่นส่งเสริมให้ใช้ภาษาญี่ปุ่นแทนภาษาอังกฤษ และภาษาดัทช์ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การปลุกกระตุ้นให้ผู้คนที่อาศัยในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สนับสนุนประเทศญี่ปุ่นทำสงคราม

วงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีพื้นที่ประมาณ 1.7 ล้านไมล์ ประชากรทั้งหมด 150 ล้านคน มีแร่ธาตุสำคัญอยู่มากมาย เช่น น้ำมัน เหล็ก แมงกานีส เกลือ โครเมียม สังกะสี ตะกั่ว ดีบุก นุ่น ยางพารา ข้าว น้ำตาล เนื้อมะพร้าวแห้ง ดินสักร เป็นต้น ทำให้ญี่ปุ่นต้องสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับดินแดนแห่งนี้ อาโอกิ กล่าวว่า “การสร้างอาณาจักรทางเศรษฐกิจมีหลักอยู่ 3 ประการ คือ ประการแรก ทรัพยากรธรรมชาติ ประการที่สอง ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ประการที่สาม การพัฒนาทางด้านเทคนิคและทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนั้นวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาจะต้องมีอินเดียรวมอยู่ไว้ด้วย เพื่อศักยภาพของชาวญี่ปุ่นและเอาชนะต่ออังกฤษ”¹ ถึงแม้ว่าดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย แต่มีปัญหาเรื่องการคมนาคมไม่ดี ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการขนส่งวัตถุดิบต่าง ๆ กลับสู่ญี่ปุ่น ดังนั้นรัฐบาลเข้าไปปรับปรุงพื้นที่ทางตอนใต้เพื่อแก้ไขปัญหการขนส่ง รวมทั้งได้ส่งข้าราชการที่มีประสบการณ์ประมาณ 30,000 คน² เข้าไปดำเนินงานในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1942 นายกรัฐมนตรีโทโจมีส่วนร่วมบริหารทุกอย่างเพื่อแก้ปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีการจัดตั้งสถานกงสุล การทูต และจัดตั้งคณะที่ปรึกษา ได้แก่ สำนักงานกิจการทั่วไป ซึ่งคณะที่ปรึกษารับผิดชอบนโยบายเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม สำนักงานด้านสถิติ สำนักงานแบ่งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ และสำนักงานย่อยอีก 31 แห่ง โดยมีข้าราชการประจำสำนักงานต่าง ๆ ทั้งหมด 170,000 คน³ จะเห็นได้ว่าญี่ปุ่นปกป้องผลประโยชน์ของตัวเองในภูมิภาคนี้อย่างแน่นหนา เพื่อไม่ให้ประเทศต่าง ๆ เป็นอาณานิคมของอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอีกต่อไป

หลักการของวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพามีประเด็นสำคัญ⁴ คือ

ประการแรก ญี่ปุ่นตระหนักถึงภาพลักษณ์ของเอเชียคาดหวังให้เกิดความเข้มแข็งในทุก ๆ ประเทศ และใช้นโยบายวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาเชื่อมความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ประการที่สอง ญี่ปุ่นไม่สนับสนุนประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะเป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาเศรษฐกิจและความร่วมมือจากชาวเอเชีย ให้ชาวเอเชียมีส่วนร่วมรับผิดชอบในนโยบายวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาด้วยกัน เพื่อกำจัดอิทธิพลความคิด วัฒนธรรมแบบอังกฤษ และอเมริกัน โดยให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมของแต่ละชาติในเอเชีย

ประการที่สาม จัดสรรส่วนต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในทางทหาร การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และทำหน้าที่เป็นผู้นำพิทักษ์ชาวเอเชีย ได้แก่ ทำเขตปกครองในแมนจูว่ และจีนทางตอนเหนือให้ดีขึ้น รวมทั้งเข้าไปบุกเบิกพัฒนาท้องถิ่นที่ยังกันดารอยู่ ให้ชาวพื้นเมืองรับผิดชอบชุมชนของพวกเขาเอง สำหรับชาวแมนจูว่ให้ป้องกันชายแดน และพัฒนาปริมณฑลรอบ ๆ เพื่อปลอดภัยจากสหภาพ

¹ Ibid. p.95.

² Ibid. p.97.

³ Ibid. p.98.

⁴ Ibid. p.119-121.

ไซเวียต ส่วนชาวมองโกเลียป้องกันเขตแดนของตนในตอนเหนือและตอนใต้ นอกจากนี้ญี่ปุ่นต้องจูงใจให้ชาวจีนเลิกต่อต้านญี่ปุ่นและโฆษณาให้เข้าใจนโยบายวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพามากขึ้น

ประการที่สี่ จัดสรรส่วนต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ให้ชาวพื้นเมืองในแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้นำทางการเมือง มีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ และพยายามปลุกจิตสำนึกให้เป็นประชาชนของวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา เพราะญี่ปุ่นตระหนักดีว่าความสามัคคี การเรียนรู้ วัฒนธรรมของแต่ละประเทศเป็นสิ่งที่ดีและช่วยให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากยิ่งขึ้น ต้องเผยแพร่ภาษาญี่ปุ่นให้เป็นภาษาของมหาเอเชียบูรพาเพื่อมิให้เกิดความแตกแยกกัน สำหรับชาวจีนโพ้นทะเลที่ต้องการถือสัญชาติญี่ปุ่นก็สามารถทำได้ แต่จัดเป็นพลเมืองชั้นสองเท่านั้น ไม่มีสิทธิตามกฎหมายเหมือนกับชาวญี่ปุ่นแท้ ๆ ทั่วไป ถ้าไม่ประสงค์ถือสัญชาติญี่ปุ่นต้องถูกขับไล่ออกนอกประเทศ รวมทั้งห้ามชาวจีนจากแผ่นดินใหญ่อพยพเข้ามาในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ส่วนชาวอินเดีย ถือเป็นชนกลุ่มน้อย เพราะฉะนั้นรัฐบาลญี่ปุ่นจึงให้สิทธิเหมือนกับชาวจีนโพ้นทะเล ส่วนชาวยุโรปและชาวอเมริกัน รัฐบาลญี่ปุ่นดูแลกลุ่มนี้เหมือนกับผู้อาศัยชั่วคราว จำกัดสิทธิเสรีภาพของพวกเขาด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อญี่ปุ่นเข้ามาพัฒนาพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยะแรก ๆ นั้น ไม่บรรลุผลเท่าที่ควร เนื่องจากมีอุปสรรคต่าง ๆ ดังจะกล่าวคือ ประการแรก ชาวเอเชียยังไม่เข้าใจเรื่องนโยบายวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาทำให้ระบบงานต่าง ๆ ล่าช้า กิจกรรมที่รัฐบาลญี่ปุ่นจัดขึ้นได้รับความร่วมมือน้อย เพราะขาดความสนใจกับการโฆษณาของญี่ปุ่น ประการที่สอง รัฐบาลญี่ปุ่นไม่มีมาตรการจัดการกับชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน จึงเกิดความขัดแย้งกับชาวพื้นเมืองตลอด ประการที่สาม ลักษณะทางภูมิศาสตร์มีความสำคัญเช่นกัน เช่น การที่ญี่ปุ่นเลือกประเทศไทยเป็นศูนย์กลางยุทธศาสตร์ เพราะตั้งอยู่ระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก มีอินโดจีนกับมลายูประชิดติดอยู่ ญี่ปุ่นต้องอาศัยประเทศไทยเป็นเส้นทางลำเลียงอาวุธไปยังอินเดีย เพราะระยะทางระหว่างญี่ปุ่นกับอินเดียนั้นไกลกันมาก ไม่สามารถจัดส่งกำลังทหารไปสนับสนุนอินเดียให้ต่อต้านอังกฤษได้ ถ้าอินเดียไม่ช่วยขับไล่อังกฤษแล้ว ความกลมเกลียวกันระหว่างชนชาติเอเชียจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ แผนการวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับท่าทีของประเทศไทยด้วย

พม่า มลายู และบอร์เนียว

บทบาทของญี่ปุ่นในพม่านั้น เริ่มตั้งแต่ ค.ศ.1940 เป็นต้นมา โดยติดต่อผ่านนักการเมืองพม่าจำนวนหนึ่งที่ไม่พอใจต่อการบริหารประเทศ ชาวพม่าไม่เหมือนกับชาวพื้นเมืองอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากชาวพม่ากระตือรือร้นต้อนรับกองทัพญี่ปุ่นเพื่อมาปลดแอกจากอังกฤษ ญี่ปุ่นให้สัญญาจะใช้ฐานทัพบริเวณตะนาวศรีเท่านั้น และให้เอกราชแก่พม่าทันทีภายหลังขับไล่อังกฤษออกไป ปรากฏว่าญี่ปุ่นมิได้ทำตามสัญญา แต่กลับขยายขอบเขตยึดครองพม่าทั้งประเทศพร้อมทั้งจัดตั้งรัฐบาลหุ่นขึ้นปกครอง โดยแต่งตั้งนายบาโม (Ba Maw) เป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา บาโมอธิบายถึงผลกระทบการบริหารประเทศของญี่ปุ่นที่มีต่อพม่าว่า "เป็นนโยบายผิดพลาดอย่างมาก ไม่เพียงแต่ชาวพม่าไม่ยอมรับนโยบายวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาแล้ว กลับต่อต้านมากขึ้น"¹ ซึ่งบาโมและชาวพื้นเมืองเชื่อในคำโฆษณา

¹F.C. Jones. (1954). *op. cit.* p.353.

ว่าญี่ปุ่นจะให้อิสระที่แท้จริงแก่พวกเขา แต่ต้องผิดหวังเพราะเรื่องสำคัญ ๆ ต้องทำตามคำสั่งของที่ปรึกษาชาวญี่ปุ่น ถ้าไม่เชื่อฟังจะถูกลงโทษด้วยวิธีหักนี้ว¹

จากลักษณะภายนอก ญี่ปุ่นชื่นชมพม่าที่ให้ความร่วมมือกับนโยบายวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาเป็นอย่างดี และพยายามเอาใจชาวพม่า เพราะพม่าอยู่ใกล้กับอินเดีย และถ้าหากมีอะไรเกิดขึ้นในอินเดียก็มีผลกระทบถึงพม่าด้วย คำกล่าวสุนทรพจน์ของโทโจต่อสภาไดเอตในวันที่ 22 มกราคม ค.ศ.1942 มีใจความว่า “เป้าหมายของญี่ปุ่นต้องการให้พม่าเป็นเอกราชให้ได้ภายใน 1 ปี”² โทโจและบาโมลงนามในสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร เพื่อทำสงครามมหาเอเชียบูรพา ซึ่งพม่าจะต้องประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ อย่างไรก็ตาม บาโมไม่พอใจกับการกระทำของทหารญี่ปุ่นที่แต่งตั้งข้าราชการบริหารระดับสูงตามใจชอบ รวมทั้งครอบงำด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยไม่ผ่านความเห็นชอบจากบาโม และสิ่งที่เขาทนไม่ได้ นั่นคือการลงโทษอย่างโหดร้ายของกองทัพญี่ปุ่น

ในระยะแรกของสงครามมหาเอเชียบูรพา พม่าประสบความเสียหายอย่างหนักทางเศรษฐกิจ การเงิน และการคมนาคมขนส่ง ทั้งในเมืองใหญ่ ๆ และในชนบท เพราะกองทัพญี่ปุ่นนำผลผลิตทางการเกษตรไปหมด นอกจากนี้ญี่ปุ่นนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในพม่ากลับไปสู่ญี่ปุ่น ได้แก่ แร่ธาตุต่าง ๆ ฝ้าย ไม้สัก ผลผลิตทางการเกษตร ฯลฯ เพราะญี่ปุ่นไม่สามารถจัดหาสินค้าเข้าที่จำเป็นต่อการผลิตจากชาติตะวันตก ทำให้ชาวพื้นเมืองขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคอย่างมาก และเกิดภาวะเงินเฟ้อ เพราะทหารญี่ปุ่นจ่ายค่าสินค้าโดยใช้ธนบัตรที่พิมพ์ขึ้นเอง ถึงแม้ว่าบาโมจะพยายามรับมือกับปัญหาเงินเฟ้อ แต่แก้ไขได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

กองทัพญี่ปุ่นจัดหางานให้ผู้ใช้แรงงานชาวพม่าจำนวนมาก โดยการมาสมัครเองหรือถูกเกณฑ์มา กลุ่มผู้มาสมัครเองจะทำงานด้านการขนส่ง ซึ่งได้รับค่าตอบแทนและเสบียงอาหาร แต่กลุ่มที่ถูกเกณฑ์มาต้องทำงานแผนกผู้ใช้แรงงานเพื่อซ่อมถนน ทางรถไฟ สนามบิน กลุ่มหลังนี้ถือว่าโชคร้ายที่สุดเพราะเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคระบาด ขาดอาหาร ทำงานตลอด 24 ชั่วโมง มีชาวพม่าหลายพันคนถูกเกณฑ์ไปสร้างทางรถไฟจากพม่ามาสู่ไทย ทำให้หลายคนต้องตายเนื่องจากถูกใช้แรงงานอย่างหนัก บาโมกล่าวในเรื่องนี้ว่าเขาได้ขอร้องทางกองทัพญี่ปุ่นให้ตรวจสอบเงื่อนไข การปฏิบัติงานของผู้ใช้แรงงานชาวพม่าที่สร้างทางรถไฟถึงสองครั้ง แต่ก็ได้รับการปฏิเสธ บาโมสันนิษฐานว่ามีชาวพม่าประมาณ 30,000 คน เสียชีวิตจากการสร้างทางรถไฟสายนี้ ดังนั้นเมื่อสงครามยุติลงเมืองต่าง ๆ รวมทั้งเส้นทางการคมนาคมของพม่าเกือบทั้งหมดถูกระเบิดพังเสียหาย เศรษฐกิจของประเทศอยู่ในสภาพล้มละลาย และสงครามยังได้ทำลายฐานะของชาวอังกฤษซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินและนายทุน

ในมลายูและบอร์เนียว กองทัพญี่ปุ่นก่อตั้งศูนย์กลางการบริหารทางทหาร โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 8 จังหวัด มีชาวญี่ปุ่นเป็นผู้ปกครองในแต่ละจังหวัด ส่วนการปกครองระบบเดิมจะถูกยกเลิกไป แต่ให้องค์สูลต่านในแต่ละจังหวัดสามารถผูกขาด เป็นผู้นำทางศาสนาได้ตลอดไป ในวันที่ 7 เมษายน ค.ศ.1942 ญี่ปุ่นประกาศว่าพื้นที่ของแหลมมลายูทั้งหมด คือส่วนหนึ่งของจักรวรรดิญี่ปุ่น และเปลี่ยนชื่อจากมลายูเป็นมาเลย์ รวมทั้งก่อตั้งศาลในสิงคโปร์เพื่อพิจารณาคดีความต่าง ๆ อย่างไรก็ตามระบบการปกครองของญี่ปุ่นในมลายู บอร์เนียว ก่อนข้างแตกต่างจากที่อื่น ๆ ซึ่งโทโจกล่าวไว้เมื่อไปเยือนเกาะสิงคโปร์ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1943 มีใจความสำคัญคือ “มลายูเป็นพื้นที่สำคัญของจักรวรรดิญี่ปุ่น และจะควบคุม 4

¹ Ibid.

² Ibid. p.354.

³ Ibid. p.356.

รัฐทางตอนเหนือ (กลันตัน ตรังกานุ ปาริด ไทรบุรี) ของมลายูไปจนถึงประเทศไทยได้นั้น ต้องนำชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูมาอยู่ภายใต้กฎหมายของไทย ซึ่งไทยสามารถตั้งข้าราชการของตนเองเป็นผู้บริหาร พร้อมทั้งมีสิทธิปรับเงินต่อชาวมลายูที่อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้อีกด้วย¹ ความหมายของคำพูดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลญี่ปุ่น ใช้กฎหมายของประเทศไทยปกครอง 4 รัฐทางตอนเหนือของมลายู แทนกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้รัฐบาลไทยเห็นว่า ญี่ปุ่นนั้นมีความจริงใจที่จะคืน 4 รัฐทางตอนเหนือของมลายูกลับสู่ประเทศไทย

ส่วนปัญหาเศรษฐกิจ เกิดภาวะเงินเฟ้อสูง เนื่องจากมีสินค้าเข้ามามากกว่าสินค้าออก สินค้าเข้าได้แก่ข้าว สินค้าจำเป็นต่อการอุปโภค บริโภค ส่วนสินค้าออกมีแต่ยางพารากับสังกะสีเท่านั้น² ชาวพื้นเมืองได้รับความอดอยากเพราะอาหารทุกอย่างนำไปปรนเปรอกองทัพญี่ปุ่น นอกจากนั้นทหารญี่ปุ่นยังควบคุมการคมนาคมไว้ทุกเส้นทาง รวมทั้งควบคุมเพื่อเพิ่มผลิตผลทางการเกษตรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามความต้องการ ทำให้ชาวจีนในมลายูและบอร์เนียวทำการต่อต้านทหารญี่ปุ่น พร้อมทั้งส่งเงินไปช่วยรัฐบาลก๊กมินตั๋งต่อสู้กับญี่ปุ่นในประเทศจีน ส่วนกลุ่มใต้ดินชาวมลายูจะคอยตัดเส้นทางลำเลียงขนส่งเสบียงของญี่ปุ่น เป็นเหตุให้กองทัพญี่ปุ่นตอบโต้อย่างรุนแรงด้วยวิธีสังหารหมู่จำนวนหลายพันคน เช่น มัดคนรวมกันแล้วขว้างลงเรือไปโยนทิ้งทะเล ตัดศีรษะเสียบประจานในย่านตลาด ฆ่าข่มขืนสตรีอย่างทารุณ เป็นต้น

ในสิงคโปร์มีโรงแรมชั้นดีหลายแห่ง รวมทั้งโรงละครชั้นดี จะให้บริการเฉพาะคนญี่ปุ่นเท่านั้น โรงเรียนต่าง ๆ ในมลายู บอร์เนียว และสิงคโปร์ปิดตัวเอง เพื่อใช้เป็นที่พักอาศัยของทหารญี่ปุ่น สำหรับผู้ใดที่ต้องสงสัยว่าต่อต้านหรือเป็นสายลับให้กลุ่มพันธมิตรจะถูกสอบสวนและทารุณ เช่น ตีจนเลือดท่วมตัว อย่างไรก็ตาม ชาวพื้นเมืองบางคนให้ความนิยมต่อญี่ปุ่นอยู่บ้างในเรื่องของการศึกษา เพราะญี่ปุ่นพยายามพัฒนาและปรับปรุงให้มีการศึกษาหลายระดับ ได้แก่ ระดับประถม มัธยม อาชีวะ อุดมศึกษา โดยสอดคล้องนโยบายกลืนวัฒนธรรมพื้นเมืองด้วยการใช้ภาษาและครูชาวญี่ปุ่น รวมทั้งปลูกฝังระเบียบวินัยที่ดี มีจิตใจเด็ดเดี่ยว กล้าหาญเยี่ยงซามูไร ให้แก่นักเรียนชาวพื้นเมือง

อินโดนีเซีย

ภายหลังจากที่กองทัพญี่ปุ่นเข้ายึดครองอินโดนีเซีย ญี่ปุ่นได้ใช้เกาะชวาและสุมาตราเป็นสถานที่บริหารงานทางทหาร โดยมีกองบัญชาการที่อยู่ที่ปัตตาเวีย (Batavia) แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 ฝ่าย คือ ฝ่ายการปกครองทั่วไป ฝ่ายการปกครองภายใน ฝ่ายการบริหารเศรษฐกิจ ฝ่ายตุลาการ ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ฝ่ายโฆษณาชวนเชื่อ และฝ่ายสาธารณประโยชน์ ซึ่งโทโจประกาศชัยชนะหลังจากพิชิตอินโดนีเซียว่า “ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เช่น สังกะสี ยางพารา น้ำมัน เป็นสิ่งที่ญี่ปุ่นปรารถนา ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของเรา ฉะนั้นญี่ปุ่นถือว่าดินแดนเหล่านี้ เหมือนหัวใจของวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา ความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติภาษา ศาสนา ของชาวพื้นเมือง เราจะต้องควบคุมอย่างดีเพื่อให้ชาวพื้นเมืองสนับสนุนเรา”³

ใน ค.ศ.1944 ญี่ปุ่นตั้งศาลพิพากษากฎหมาย มีศูนย์บัญชาการตำรวจเพิ่มขึ้นใหม่หลายแห่งทั้งในเมืองและหมู่บ้านชนบท เพื่อจัดการกับพวกที่ต่อต้าน นอกจากนี้ข้าราชการชาวต่างชาติทุกคนถูกย้ายออกหมด

¹ Ibid. p.384.

² Ibid. p.388.

³ Ibid. p.370-371.

รวมถึงพลเมืองชาวดัทช์ทั่วไปที่มีมากกว่า 60,000 คน¹ โดยให้ชาวญี่ปุ่นเข้าไปบริหารงานแทน ด้านนโยบายการศึกษาในอินโดนีเซียโรงเรียนทั้งหมดปิดตัวลง เพื่อเปิดเรียนพร้อมกันด้วยหลักสูตรปรับปรุงใหม่ สอดแทรกเนื้อหาต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกและสอนให้สนับสนุนนโยบายวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซีย บรูพา ภาษาดัทช์เป็นสิ่งต้องห้าม มีเพียงภาษาญี่ปุ่นเท่านั้นเป็นภาษาราชการ ประกาศห้ามชาวพื้นเมืองพบปะชุมนุมกัน ห้ามปราศรัยและเขียนเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง ห้ามแสดงสัญลักษณ์ของชาติ เช่น ธงชาติ เพลงชาติ บังคับให้ชาวอินโดนีเซียต้องร้องเพลงชาติญี่ปุ่นในโรงภาพยนตร์ เป็นต้น สื่อมวลชนต่าง ๆ อยู่ภายใต้การควบคุมของกองทัพญี่ปุ่นหมด ถ้าจับได้ว่ามีการดักฟังข่าวกระจายเสียงของฝ่ายสัมพันธมิตรจะถูกฆ่าทันที

อินโดจีน

อินโดจีนเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญต่อการแผ่อำนาจลงมาทางใต้ของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อฝรั่งเศสแพ้สงครามใน ค.ศ.1940 ญี่ปุ่นได้เรียกร้องให้ฝรั่งเศสปิดเส้นทางรถไฟสายไฮฟอง (Haiphong) Kunming) อันเป็นเส้นทางลำเลียงสัมภาระไปยังประเทศจีน เมื่อญี่ปุ่นทำสนธิสัญญาไตรภาคีกับเยอรมันและอิตาลี ทำให้ฐานะของญี่ปุ่นมั่นคงขึ้น จึงตกลงกับรัฐบาลของฝรั่งเศสว่าจะเข้ายึดครองฐานทัพตามจุดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในอ่าวตังเกี๋ย และให้หยุดการขนส่งทางรถไฟที่ติดต่อกันระหว่างประเทศจีนทางตอนใต้กับบริเวณอ่าวตังเกี๋ยในเวียดนามเหนือ แต่ฝรั่งเศสปฏิเสธต่อคำขอร้องดังกล่าว ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่ญี่ปุ่นอย่างมาก

ญี่ปุ่นไม่เคยคิดจะปล่อยอินโดจีนให้หลุดมือไป โดยเฉพาะประเทศเวียดนาม เพราะเป็นเส้นทางที่จะใช้ปิดล้อมและพิชิตจีนได้เร็วที่สุด ดังนั้นญี่ปุ่นจึงใช้สงครามเย็นสร้างความกดดันให้กับฝรั่งเศสโดยค่อย ๆ ยึดอำนาจจากฝรั่งเศส พร้อมกับบังคับรัฐบาลหุ่นของฝรั่งเศส คือ จักรพรรดิเบ๋าไต๋ (Bao Dai) เพื่อยอมให้เวียดนามเป็นส่วนหนึ่งของวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบรูพา และบอกแก่จักรพรรดิเบ๋าไต๋ว่าจะให้เวียดนามเป็นเอกราช เบ๋าไต๋เกรงอำนาจของญี่ปุ่นจึงยอมรับ ขณะเดียวกันขบวนการชาตินิยมเวียดนามห์ (Viet Minh) เริ่มต่อต้านญี่ปุ่น เพราะถือว่าญี่ปุ่นเป็นจักรวรรดินิยมเข้ามากดขี่ข่มเหงแทนฝรั่งเศส เนื่องจากญี่ปุ่นบังคับให้ชาวไร่ชาวนาปลูกถั่วลิสงและปอแทนข้าว พร้อมทั้งเอาข้าวจากชาวนาเวียดนามไปกักตุนไว้สำหรับกองทหารญี่ปุ่น ทำให้สภาพเวียดนามขณะนั้นตกอยู่ในภาวะอดอยาก ประกอบกับกลางค.ศ.1945 ได้เกิดน้ำท่วมในตอนเหนือของเวียดนาม ยิ่งทำให้ผู้คนอดตายเพิ่มมากขึ้น ฉะนั้นประเทศเวียดนามจึงเป็นจุดสำคัญของการเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่นมากกว่าในประเทศลาวและประเทศกัมพูชา

ฟิลิปปินส์

กองทัพญี่ปุ่นเข้ายึดครองฟิลิปปินส์ในวันที่ 3 มกราคม ค.ศ.1942 พร้อมทั้งตระหนักว่า ชาวฟิลิปปินส์อยู่ภายใต้การปกครองของสหรัฐอเมริกา มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมเป็นแบบตะวันตก ญี่ปุ่นจึงมีแผนการจัดระบบการปกครองในฟิลิปปินส์ให้อยู่ภายใต้กองทัพญี่ปุ่น และเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมแบบอเมริกันของชาวฟิลิปปินส์เสียใหม่ เพื่อสอดคล้องกับนโยบายในวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบรูพา โดยดำเนินนโยบายดังนี้ ประการแรก ญี่ปุ่นจะพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม จริยธรรม เศรษฐกิจ ของประเทศฟิลิปปินส์ให้แข็งแกร่ง ประการที่สอง ญี่ปุ่นจะจัดกิจกรรมให้ชาวฟิลิปปินส์มีส่วนร่วมกันทุกคน เพื่อความสุข และมี

¹ Ibid. p.372.

เสถียรภาพในแบบที่ญี่ปุ่นวางเอาไว้ ประการที่สาม ให้ชาวฟิลิปปินส์ยึดมั่นต่อหลักการวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา ประการที่สี่ ชาวฟิลิปปินส์ต้องทำทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ และสนับสนุนนโยบายวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาในฐานะฟิลิปปินส์เป็นประเทศสมาชิก

อย่างไรก็ตาม มีชาวฟิลิปปินส์จำนวนมากทำการต่อต้านญี่ปุ่นอยู่เบื้องหลัง ทำให้กองทัพญี่ปุ่นต้องจำกัดอิสรภาพของชาวฟิลิปปินส์ และสื่อมวลชนต่างๆ จากนั้นตีพิมพ์ข่าวว่าจะทำประเทศฟิลิปปินส์ให้นองเลือด ซึ่งโทโจแถลงการณ์ในขณะนั้นมีใจความคือ “ญี่ปุ่นเข้ามาก็เพื่อปลดปล่อยฟิลิปปินส์จากการปกครองแบบกดขี่ของสหรัฐอเมริกา สมควรแล้วหรือที่ชาวฟิลิปปินส์คิดต่อต้าน เนื่องจากวัฒนธรรมอเมริกันเป็นพวกวัตถุนิยม มีแต่ความเสื่อมทราม ชาวฟิลิปปินส์ควรยอมรับความจริงที่เราเป็นชาวตะวันออก ซึ่งถ้าเข้าใจเจตนาแท้จริงของญี่ปุ่นแล้ว พร้อมทั้งให้ความร่วมมือในฐานะผู้มีส่วนร่วมวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นสามารถให้ประเทศฟิลิปปินส์ได้รับอิสรภาพได้”¹

เดือนธันวาคม ค.ศ.1942 ญี่ปุ่นจัดตั้งองค์กรขึ้นมา 2 องค์กร เพื่อดูแลความเรียบร้อยในประเทศฟิลิปปินส์ ได้แก่ องค์กรแรก เป็นองค์กรสำหรับฟื้นฟูเศรษฐกิจให้เป็นไปตามแนวทางที่รัฐบาลญี่ปุ่นกำหนด เช่น ญี่ปุ่นไม่พอใจนโยบายเก่าของสหรัฐอเมริกาที่อนุญาตให้ผลิตและส่งออกน้ำตาลทรายอย่างเสรี จึงประกาศออกมาว่า การเพาะปลูกต่าง ๆ ตลอดจนการฟอกน้ำตาลทรายสามารถทำได้เฉพาะความต้องการภายในท้องถิ่นเท่านั้น ส่วนเชื้อเพลิงและแอลกอฮอล์ ชาวพื้นเมืองจะต้องผลิตส่งกองทัพญี่ปุ่น การผลิตอาหาร การค้า และการอุตสาหกรรม ต้องได้รับอนุญาตจากกองทัพเสียก่อน และต้องปลูกฝ้ายแทนข้าว เพื่อส่งกลับไปญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังมีบริษัทญี่ปุ่น 8 บริษัท ได้รับสัมปทานจัดสรรพื้นที่ปลูกฝ้ายในฟิลิปปินส์ โดยมีทหารญี่ปุ่นเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ในเรื่องการเงิน การค้าระหว่างประเทศ และการทำเหมืองแร่ เหล่านี้เป็นต้น องค์กรที่สอง เป็นองค์กรสำหรับโฆษณาปลุกกระตือรือร้นให้ชาวพื้นเมืองสนับสนุนนโยบายวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา โดยที่โทโจประกาศว่า “ในอนาคตภาษาญี่ปุ่น และภาษาตากาล็อก (Tagalog) จะเป็นภาษาราชการ รัฐบาลญี่ปุ่นพยายามผลักดันให้ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาที่สองของวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา แต่ขณะนี้ยังอนุญาตให้ใช้ภาษาอังกฤษ”² ขณะเดียวกันจะลงโทษสถานหนักต่อกลุ่มที่คิดต่อต้าน

ไทย

รัฐบาลไทยที่บริหารประเทศในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา มีหลวงพิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีนโยบายต่างประเทศเป็นกลาง และประเทศสมาชิกของวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาทั้งหมดมีเพียงประเทศไทยเท่านั้นที่รัฐบาลญี่ปุ่นไว้วางใจ โดยในวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ.1941 เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย นายเทอิจิ ซึโบคามิ (Teiji Tsubokami) ได้รับคำสั่งให้เจรจากับรัฐบาลไทยเรื่องให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยโดยสันติวิธี ซึ่งในระยะแรกรัฐบาลไทยไม่สมัครใจที่จะตกลงตามคำเรียกร้องของญี่ปุ่น แต่ในที่สุดหลวงพิบูลสงครามก็ยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเข้ามาในไทยได้ เพื่อไม่ให้ทหารญี่ปุ่นใช้กำลังกับไทย เนื่องจากในขณะนั้นญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกตามจุดต่าง ๆ ในประเทศไทยแล้ว ถ้าไทยไม่ยินยอมก็หมายถึงการนองเลือด ต่อมาไทยได้เจรจาทำสัญญาพันธมิตรทางทหารกับญี่ปุ่น โดยลงนามกันวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ.1941 มีข้อความว่าทั้งสองฝ่ายจะเคารพเอกราชและอธิปไตยซึ่งกันและกัน โดยร่วมมือกันทางด้านการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ ในกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดขัดแย้งกับประเทศที่สาม อีกฝ่ายหนึ่งจะไม่แยก

¹ Ibid. p.361.

² Ibid. p.362.

ทำสัญญาสันติภาพหรือสงบศึก ซึ่งไทยจะต้องประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ¹ ส่วนญี่ปุ่นรับอาสาช่วยไทยเอาดินแดนกลับคืนมา ได้แก่ ผังขวาของแม่น้ำโขง เมื่อหลวงพิบูลสงครามยินยอมลงนามกับรัฐบาลญี่ปุ่นแล้ว ญี่ปุ่นได้เข้ามาจัดตั้งกองทัพพร้อมทั้งยึดครองสนามบิน สถานีรถไฟ และท่าเรือของไทย เพื่อเป็นฐานจัดตั้งสำนักงานความร่วมมือทางทหารขึ้น กองทัพญี่ปุ่นจะช่วยเหลือกองทัพของไทยได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากทางโตเกียวเสียก่อน

เดือนมิถุนายน ค.ศ.1942 คณะผู้แทนเศรษฐกิจของไทย เดินทางไปโตเกียวเพื่อเจรจาเรื่องนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคจากญี่ปุ่น แทนการนำเข้าจากอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา รวมทั้งรับรองเงื่อนไขว่าไทยจะส่งสินค้าออก เช่น ข้าว ยางพารา ดีบุก ไปญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน ทางโตเกียวจึงมีข้อตกลงมาว่าต้องควบคุมเงินเยนกับเงินบาท โดยเสนอให้ลดค่าเงินบาทลงตามความเหมาะสม เพราะช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพาในตลาดมีอัตราแลกเปลี่ยนสูงมาก² ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาเหมือนกับชาติอื่น ๆ ที่ยึดค่าเงินเยนเป็นหลัก ขณะเดียวกันอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ไม่สามารถส่งออกสินค้าอุปโภค บริโภค มาประเทศไทยได้อย่างเพียงพอ เพราะต้องทำขึ้นเพื่อใช้ในยามสงคราม เมื่อมีสินค้าส่งออกน้อย ราคาสินค้าก็สูงตามไปด้วย เพราะฉะนั้นไทยจึงได้รับผลประโยชน์จากญี่ปุ่นน้อยกว่าที่ญี่ปุ่นได้รับจากไทย เช่น กองทัพญี่ปุ่นต้องพึ่งไทยให้ส่งข้าวสารมาเลี้ยงดู เป็นต้น

จากการกระทำของญี่ปุ่นสร้างความไม่พอใจให้กับไทยเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ทหารญี่ปุ่นใช้จำเริญความจำเป็น เมื่อเงินไม่พอใช้ก็จัดพิมพ์ธนบัตรไทยขึ้นมากมาย รวมทั้งชาวจีนเชื้อสายไทยที่ควบคุมการค้าขายในประเทศไทยพลอยซ้ำเติมด้วยวิธีกักตุนสินค้า เก่งกำไรเกินควร ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ และขาดแคลนอาหารทั่วทุกหัวระแหง และญี่ปุ่นยังเข้ามาควบคุมเศรษฐกิจของไทย เช่น ชาวญี่ปุ่นมีหุ้นส่วนในบริษัทการค้า อุตสาหกรรมชั้นนำของไทยหลายแห่ง เป็นต้น รวมทั้งความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ไทยบางคนที่ต้องการประจบสอพลอ ซึ่งสิ่งดังกล่าวทำให้ชาวไทยหวาดระแวง เกลียดชังญี่ปุ่น

นอกจากนี้กรุงเทพมหานครยังกลายเป็นสำนักงานใหญ่ของชาวญี่ปุ่นที่สนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อปลดปล่อยชาวอินเดียนอกจากอาณานิคมของอังกฤษ³ ญี่ปุ่นจึงต้องระมัดระวังอย่างพิเศษ ดูแลไม่ให้ประเทศไทยเป็นแหล่งซ่อนสมุทกกำลังต่อต้าน และยังสร้างค่ายกักกันเชลยสงคราม สำหรับทหารเชลยชาวอังกฤษ ออสเตรเลีย ดัตช์ นอกจากนี้กรรมกรชาวมลายูและชาวจีนจำนวนมากถูกเกณฑ์มาช่วยกันก่อสร้างทางรถไฟจากไทยไปพม่า เนื่องจากมีการสูญหายของเรือเดินสมุทรญี่ปุ่น ในเส้นทางเดินเรือระหว่างสิงคโปร์-ร่างกุ้งมาก ซึ่งญี่ปุ่นตั้งใจให้โครงการนี้เป็นเส้นทางไปสู่เมืองมอเมียง (Moulmein) ในประเทศพม่า โดยเริ่มสร้างในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1942 กำหนดเสร็จปลายปี ค.ศ.1943⁴ อย่างไรก็ตามเส้นทางรถไฟจากประเทศไทยไปประเทศพม่าที่จะสร้างนั้น ต้องตัดผ่านภูเขาและป่าดงดิบที่กันดารมาก อีกทั้งยังไม่มีเครื่องมือชุดเจาะอุโมงค์ และเครื่องมือด้านวิศวกรรม ทำให้พวกเชลยต้องทำงานด้วยมือของตัวเองท่ามกลางลมฝน จนกระทั่งเสียชีวิตจากการติดเชื้อต่าง ๆ อาหารและยารักษาโรคมีไม่เพียงพอ ทางรัฐบาลญี่ปุ่นคาดการณ์จากการสร้างทางรถไฟนี้ใช้ชีวิตคนประมาณ 50,000 คน แบ่งเป็นทหารญี่ปุ่น 10,000 คน

¹ธานี สุขเกษม. (2522). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง. หน้า 81-82.

²Ibid. p.348.

³Ibid. p.346.

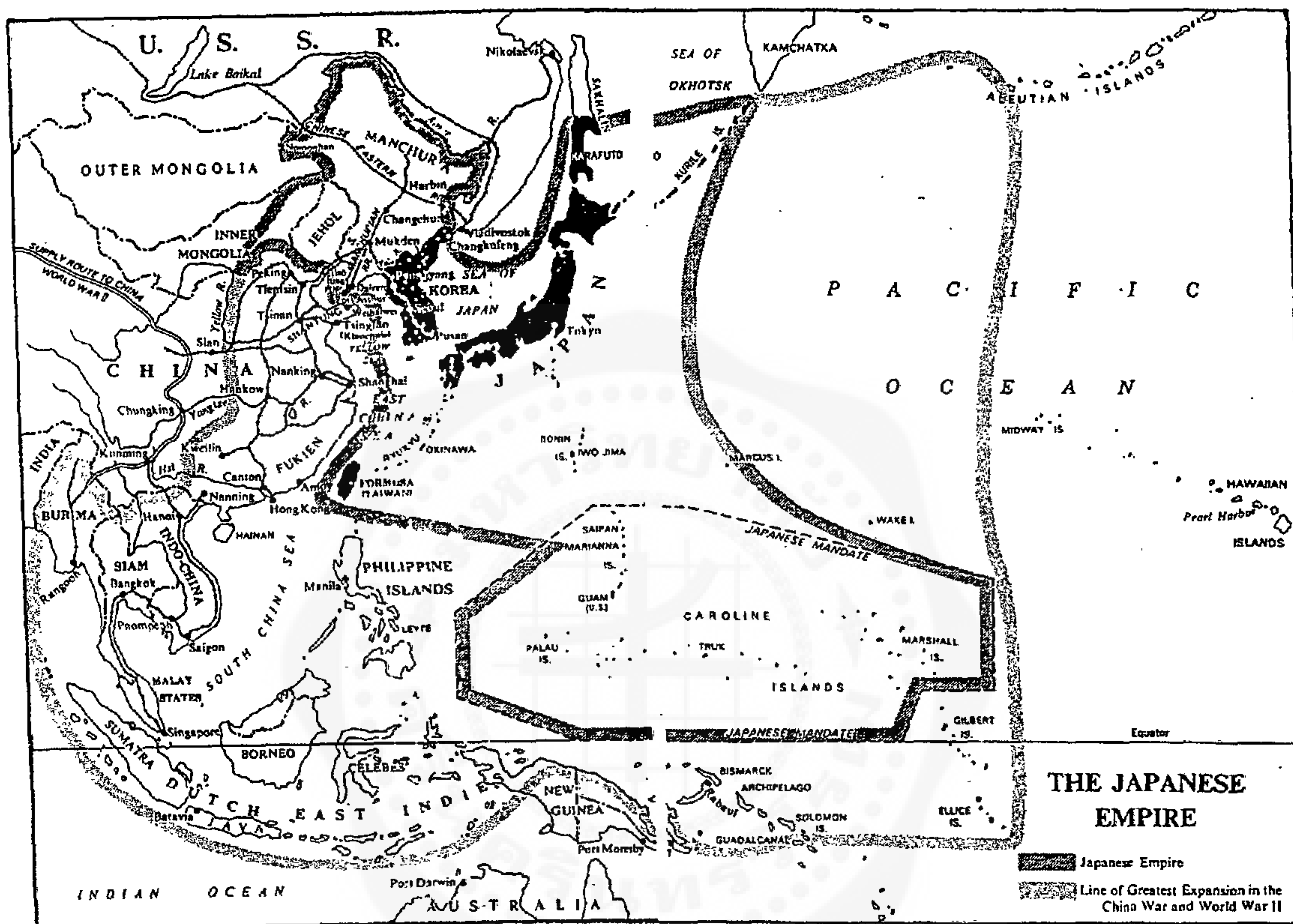
⁴Ibid. p.347.

เฉลี่ยสงคราม 10,000 คน กรรมกรใช้แรงงาน 30,000 คน แต่บุคคลสองประเภทหลังเป็นการคาดคะเนต่ำกว่าความเป็นจริง¹

สรุป

นโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชีย ได้ประกาศอย่างเป็นทางการใน ค.ศ.1938 ในขั้นต้นมีเป้าหมายเพื่อรวมกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออก ได้แก่ ญี่ปุ่น จีน และแมนจูว โดยมิวัดดูประสงค์สำคัญคือ ร่วมมือกันทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เพื่อสร้างเสถียรภาพ สันติภาพให้เกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกต่อต้านจักรวรรดิตะวันตก และต่อต้านคอมมิวนิสต์ เมื่อญี่ปุ่นเผยแพร่อุดมการณ์ของตัวเองออกไป สร้างความไม่พอใจให้ประเทศมหาอำนาจตะวันตกเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ซึ่งร่วมมือกับอังกฤษ ฮอลแลนด์ กดดันญี่ปุ่นทุกวิถีทาง เช่น ประกาศงดขายน้ำมัน อาวุธยุทธโศปกรณ์ สินค้าการเกษตร เหล่านี้เป็นต้น ทำให้ญี่ปุ่นต้องหาทางออกให้กับตัวเองใหม่ ซึ่งมีทางเลือกอยู่ 2 ทางคือ ทางแรกถอนกำลังทหารออกจากจีนและแมนจูเรียตามความต้องการของสหรัฐอเมริกา ส่วนทางที่สอง ขยายนโยบายระเบียบใหม่ออกไปสู่ทางใต้ เรียกว่า วงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา เพื่อครอบครองทรัพยากรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นได้เลือกทางที่สอง และประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา แต่พื้นที่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นยังมีอุปสรรคอยู่มากต่อการขนส่งวัตถุดิบต่างๆ กลับสู่ญี่ปุ่น นายกรัฐมนตรี โตโจ อิเดกิ จึงส่งข้าราชการที่มีประสบการณ์เข้าไปบุกเบิกดำเนินงานทุกอย่าง พร้อมทั้งจัดตั้งกระทรวงกิจการมหาเอเชียบูรพาขึ้น ซึ่งกระทรวงดังกล่าวมีหน้าที่จัดตั้งรัฐบาลหุ่นปกครองประเทศที่เข้าไปยึดครองเผยแพร่วัฒนธรรม ญี่ปุ่น จัดระบบการศึกษาให้เป็นในแบบที่ญี่ปุ่นวางไว้ คือ สอดแทรกนโยบายกลืนวัฒนธรรมพื้นเมือง ให้พูดภาษาญี่ปุ่นแทนภาษาอังกฤษ และภาษาดัตช์ ปลุกกระตือรือร้นชาวพื้นเมืองยึดมั่นต่อวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา และสนับสนุนญี่ปุ่นทำสงคราม

¹ Ibid.

ที่มา : Arthur E. Tiedemann. (1974). *op.cit.* p.598-599.

ภาพประกอบ 3:

แผนภาพแสดงจักรวรรดิญี่ปุ่นยึดครองเอเชียในสงครามโลกครั้งที่ 2

ค.ศ.1941-1945

บทที่ 4

ผลของนโยบายการจัดระเบียบใหม่

ภายในระยะเวลาเพียง 5 เดือนหลังจากการโจมตีที่อ่าวเพิร์ลฮาเบอร์ ญี่ปุ่นสามารถครอบครองเอเชียบูรพาได้สมตามแผนวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาของตน สามารถมีอำนาจเหนือพม่าจนถึงกลางมหาสมุทรแปซิฟิกและจากเกาะติมอร์ทางใต้สุดขึ้นไปจนถึงเขตทุ่งหญ้ามองโกเลีย อาจกล่าวได้ว่านโยบายการจัดระเบียบใหม่มีผลต่อการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวเอเชีย ซึ่งในระยะแรกญี่ปุ่นประสบความสำเร็จต่อการปลุกกระตือรือร้นแนวความคิดเรื่องระเบียบใหม่ โดยนายกรัฐมนตรีโทโจ อิเดกิ จัดตั้งกระทรวงกิจการมหาเอเซียบูรพาขึ้นเพื่อควบคุมดินแดนมหาเอเซียบูรพา และประสานงานกับผู้นำของประเทศสมาชิกเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยดี

การประชุมวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา

รัฐบาลญี่ปุ่นมีความคิดที่จะประสานความร่วมมือ ร่วมใจ ระหว่างประเทศทั้งหลายในวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา และเพื่อความสำเร็จในการทำสงคราม จึงได้จัดการประชุมระหว่างผู้นำของประเทศต่าง ๆ ขึ้นที่กรุงโตเกียว ระหว่างวันที่ 5-6 พฤศจิกายน ค.ศ.1942 จุดประสงค์ของการประชุมคือให้ประเทศสมาชิกร่วมทำสงครามกับญี่ปุ่น และสร้างสรรค์วงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาให้ยิ่งใหญ่มากขึ้น โดยในวันที่ 5 จัดให้มีการประชุมของประเทศสมาชิก ส่วนในวันที่ 6 ได้มีแถลงการณ์ร่วมออกมา ภายหลังเสร็จสิ้นจากการประชุมคือ ประการแรก บรรดาประเทศในเอเซียบูรพาจะร่วมมือกันสร้างวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา และมีความสุขร่วมกันบนมูลฐานแห่งความยุติธรรม

ประการที่สอง บรรดาประเทศในเอเซียบูรพาจะเคารพอธิปไตยของกันและกัน อำนวยความช่วยเหลือ และมีมิตรภาพที่ดี

ประการที่สาม บรรดาประเทศในเอเซียบูรพา จะสร้างความเจริญทางวัฒนธรรมของชาวเอเชียให้บังเกิดขึ้น และเคารพประเพณีนิยมของกันและกัน

ประการที่สี่ บรรดาประเทศในเอเซียบูรพา จะพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาค เลิกกีดกันทางการค้า โดยร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด

ประการที่ห้า บรรดาประเทศในเอเซียบูรพา จะเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับบรรดาประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมของภูมิภาคในเอเชียให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

นายกรัฐมนตรีโทโจ ได้กล่าวคำปราศรัยในที่ประชุมว่า “ความทะเยอทะยานของอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาที่จะครอบครองโลกนั้นเป็นสิ่งทำลายมนุษยชาติ ขณะเดียวกันก็บีบคั้นญี่ปุ่นทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้ยิ่งใหญ่ในเอเชีย เพราะอังกฤษ และสหรัฐอเมริกายังคงต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากเอเชีย ดังนั้นชาวเอเซียควรปรองดองต่อกัน และยึดมั่นต่อวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา เพื่อมิให้เอเชียต้องตกเป็นอาณานิคมอีก”¹

การประชุมวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา ยังมีกำหนดการประชุมครั้งต่อไปอีกที่ประเทศญี่ปุ่นในเดือนเมษายน ค.ศ.1945 แต่เนื่องจากมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น ทำให้ต้องเลื่อนการประชุมออกไป อย่างไร

¹Joyec C. Lebra. (1975). *op.cit.* p. 87.

ก็ดียังจัดให้มีการประชุมเอกอัครราชทูตของประเทศต่าง ๆ ในวงศีไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา ที่ประจำอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่นขึ้นแทน

ชาวเอเชียกับลัทธิชาตินิยม

ระยะแรกที่กองทัพญี่ปุ่นยึดครองเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ มีชาวพื้นเมือง เช่น ในประเทศพม่าให้การต้อนรับและร่วมมือกับญี่ปุ่นด้วยดี เนื่องจากเข้าใจว่าญี่ปุ่นจะเข้ามาปลดปล่อยพม่าจากการเป็นอาณานิคมของอังกฤษ แต่ก็มีชาวพื้นเมืองหลายกลุ่มที่ไม่ปรารถนาให้ญี่ปุ่นเข้ามาเป็นนายเหนือตนแทนจักรวรรดินิยมตะวันตก เช่น ในประเทศอินโดนีเซีย ประเทศเวียดนาม เพราะประสบการณ์ภายใต้การปกครองของจักรวรรดินิยมตะวันตก ได้ช่วยเป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญให้เกิดขบวนการชาตินิยมขึ้น และรู้ดีว่าญี่ปุ่นมีแผนที่จะขูดเอาทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่ามากมายไป

ตั้งแต่ ค.ศ.1942-1945 ความทารุณและการกดขี่ข่มเหงของทหารญี่ปุ่น ทำให้ชาวพื้นเมืองอยู่ในสภาพสิ้นหวัง รวมทั้งความอดอยาก ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป แทนที่จะร่วมอุดมการณ์วงศีไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา กลับกลายเป็นความทุกข์มากยิ่งขึ้น เมื่อชาวพื้นเมืองหวาดกลัวและเกลียดชังทหารญี่ปุ่น ทำให้เกิดขบวนการใต้ดินทุกหนทุกแห่ง ให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างลับ ๆ โดยหลบซ่อนอยู่ในป่าทึบ และพื้นที่ที่เป็นเทือกเขา คอยดักรับโจมตีทหารญี่ปุ่น ซึ่งกลุ่มใต้ดินเหล่านี้จะมีผู้นำเป็นนายทหารชาวยุโรปฝ่ายสัมพันธมิตรที่ถูกส่งเข้ามาจากการทิ้งร่มชูชีพ ดังนั้น ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับการคุกคามของขบวนการชาตินิยมในประเทศต่าง ๆ พร้อมทั้งการโจมตีของฝ่ายสัมพันธมิตร ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ค.ศ.1943 ญี่ปุ่นจึงเปลี่ยนแผนการใหม่เพื่อเพิ่มคะแนนนิยมให้แก่ตนเอง คือสนับสนุนให้ประเทศในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ประกาศเอกราช และสามารถตั้งรัฐบาลของตนเองได้อย่างอิสระภายใต้การช่วยเหลือของญี่ปุ่น แต่ในความเป็นจริงแล้วญี่ปุ่นยังมีอิทธิพลครอบคลุมน้อยเช่นเดิม

ขบวนการชาตินิยมในประเทศพม่า มีพรรคทากิน (Takín) เป็นหัวหน้าสำคัญในการต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งประกอบไปด้วย ชาวกะเหรี่ยง ชาวจีน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาวจีนก๊กมินตั๋งให้ความร่วมมือและช่วยเหลืออยู่ด้วย ในอินโดจีนมีโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh) เป็นผู้นำของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม ซึ่งโฮจิมินห์ ได้รับการช่วยเหลือทางอาวุธและปัจจัยอื่นๆ จากฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นอย่างเข้มแข็งทางตอนเหนือของเวียดนาม ในแหลมมลายู แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายแรก มีกลุ่มชาวจีนคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำที่สำคัญของขบวนการใต้ดิน ฝ่ายที่สอง เป็นกลุ่มชาวมลายู ชาวอังกฤษ และชาวจีนก๊กมินตั๋งเข้าร่วมทำงานใต้ดินด้วยประมาณ 7,300 คน¹ โดยฝ่ายหลังถูกส่งเข้ามาจากการทิ้งร่มชูชีพ จะคอยทำลายเส้นทางสายรถไฟ ทำให้ระบบการคมนาคมของญี่ปุ่นหยุดชะงัก ในประเทศฟิลิปปินส์มีชาวพื้นเมืองเป็นจำนวนมากที่เข้าร่วมทำงานใต้ดินประมาณ 270,000 คน² ซึ่งกลุ่มใต้ดินดังกล่าวนี้จะทำงานต่อต้านญี่ปุ่นในลักษณะกองโจร (guerrilla war) และทำหน้าที่เป็นสายให้กับฝ่ายกองทัพอเมริกันด้วย ส่วนในประเทศอินโดนีเซีย ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มหนึ่งนำโดย ซูการ์โน (Sukarno) ที่ทำเสแสร้งเป็นมิตรกับญี่ปุ่น เพื่อต้องการประกาศประเทศเป็นเอกราช กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มทำงานใต้ดิน และจัดหารวบรวมผู้ที่ต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งกลุ่มหลังนี้จะคอยให้ความช่วยเหลือกลุ่มซูการ์โนอยู่เบื้องหลัง ๆ สำหรับประเทศไทย มีนายปรีดี

¹ ดีจีอี ฮอลล์. (2522). ประวัติศาสตร์เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 2. บรรณาธิการแปลโดยชาญวิทย์ เกษตรศิริ และอานันท์ กาญจนพันธ์. หน้า 994.

² เพ็ญศรี กาญจนมัย. (2538). เล่มเดิม. หน้า 255.

พนมยงค์ เป็นหัวหน้าของขบวนการเสรีไทยในประเทศไทย อีกทั้งยังดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ ขณะที่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา ซึ่งสมาชิกของกลุ่มเสรีไทยได้ทำประโยชน์ให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตร ได้แก่ คอยให้ความช่วยเหลือเชลยชาวยุโรป และขัดขวางการทำงานของ กองทัพญี่ปุ่น ดังนั้นกลุ่มเสรีไทยมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน คือ ให้ฝ่ายสัมพันธมิตรเข้าใจว่า รัฐบาลไทย ยินดีช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เพื่อที่ว่าการประกาศสงครามของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม นั้นเป็นโมฆะ¹

ความล้มเหลวของนโยบายการจัดระเบียบใหม่

ความล้มเหลวของนโยบายการจัดระเบียบใหม่ เริ่มจากที่ญี่ปุ่นมีปัญหาต่อการปกครองจักรวรรดิ มหาเอเซียบูรพา เพราะตั้งแต่ ค.ศ.1942 ชาวเอเซียได้รับความกดดันจากกระทรวงกิจการมหาเอเซียบูรพา กล่าวคือ ชาวพื้นเมืองจำนวนมากตายเพราะความอดอยาก โดยทหารญี่ปุ่นได้กอบโกยยุทธปัจจัยทั้งหลาย ไปเลี้ยงกองทัพของตน พร้อมกับเกณฑ์ชาวพื้นเมืองเข้ามาทำงานหนักเพื่อกองทัพ ซึ่งญี่ปุ่นมิได้คำนึงถึง สวัสดิภาพของชาวพื้นเมืองเลย มีแต่การโฆษณาให้ช่วยกันสร้างวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาเท่านั้น นอกจากนี้ความเหี้ยมโหดของทหารญี่ปุ่นที่ปฏิบัติต่อเชลย และชาวพื้นเมืองว่าเป็นชนชั้นระดับต่ำกว่าตน เช่น ตัดศีรษะเสียบประจานผู้ต้องสงสัยว่าเป็นสายลับให้ฝ่ายสัมพันธมิตรหรือจับมัดมือมัดเท้าตากแดดจนตาย ฯลฯ ขณะเดียวกันการพิมพ์ธนบัตรขึ้นใช้เองของทหารญี่ปุ่น ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อลุกลามไปทั่ว เศรษฐกิจของ เอเซียจึงอยู่ในขั้นวิกฤต บางประเทศอยู่ในสภาพแทบล้มละลาย เช่น พม่า เป็นต้น

ญี่ปุ่นได้ประกาศว่า ทุกประเทศในวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาจะได้กินดีอยู่ดี มีเสถียรภาพทางการเมือง ในทางตรงกันข้ามญี่ปุ่นกลับพยายามหลีกเลี่ยงที่จะพัฒนาระบบเศรษฐกิจทั้งหมดของเอเซีย และยังขาดทักษะต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะไม่มีช่างเทคนิคที่ชำนาญเหมือน ชาวตะวันตก เช่น การกลั่นน้ำมัน เป็นต้น อีกทั้งไม่สามารถหาตลาดที่จะระบายสินค้าต่างๆ ของเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างเพียงพอ รวมทั้งญี่ปุ่นยังขาดประสิทธิภาพในการปกครอง เนื่องจากการจัดตั้งรัฐบาลหุ่น ขึ้นมานั้น รัฐบาลหุ่นบางกลุ่มไม่มีความรู้ในท้องถิ่นนั้น ๆ เลย หรือบางกลุ่มมีความรู้ แต่ต้องอยู่ภายใต้ บงการของทหารญี่ปุ่น และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกแล้ว ญี่ปุ่นบริหารงานอยู่ในระดับ ต่ำกว่ามาก ดังนั้นนโยบายการจัดระเบียบใหม่แท้จริง คือ การเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ในประเทศต่าง ๆ เพื่อความเป็นใหญ่แทนที่จักรวรรดินิยมตะวันตก

ส่วนนโยบายการจัดระเบียบใหม่ในประเทศจีน ไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เนื่องจากขบวนการชาตินิยมของชาวจีนรุนแรงมาก และญี่ปุ่นประเมินสถานการณ์ของกลุ่มชาตินิยมชาวจีนต่ำเกินไป เพราะคิดว่าการต่อต้านของชาวจีนเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อย และสงครามจีนกับญี่ปุ่นใน ค.ศ.1937 จะสร้างความแตกแยกทางการเมืองภายในประเทศจีน กลับกลายเป็นว่าพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ยอม จับมือร่วมกันต่อต้านญี่ปุ่น ทำให้กองทัพญี่ปุ่นต้องเข้าปราบปรามอย่างรุนแรง แต่ก็ไม่สามารถปราบได้หมด เพราะประเทศจีนเป็นประเทศที่กว้างใหญ่ กองทัพญี่ปุ่นไม่รู้จักพื้นที่ของประเทศได้ดีเท่ากับชาวจีน การปราบปรามในพื้นที่กว้าง จึงยากต่อการดำเนินงาน อีกทั้งกองทัพญี่ปุ่นต้องประสบกับการตอบโต้แบบกองโจรของฝ่ายคอมมิวนิสต์ อาจกล่าวได้ว่าชาวจีนนั้นไม่เคยยอมรับนโยบายการจัดระเบียบใหม่ ยิ่งญี่ปุ่นปลุกกระแสม ความคิดทางการเมืองในประเทศจีนมากเท่าไร ชาวจีนก็ต่อต้านมากเท่านั้น ซึ่งญี่ปุ่นสร้างความไม่พอใจจีน มานาน ตั้งแต่ทำสงครามกับจีนใน ค.ศ.1894-1895

¹ เพ็ญศรี กาญจนมัย. (2533). *ประวัติศาสตร์เอเซียตะวันออกเฉียงใต้*. หน้า 189.

สรุป

หลังจากญี่ปุ่นประกาศนโยบายการจัดระเบียบใหม่ ใน ค.ศ.1938 แล้ว ผลที่เกิดขึ้นตามมา ได้แก่ ประการแรก การประชุมวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นจัดขึ้นเพื่อให้ประเทศในสมาชิกของวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาาร่วมกันทำสงคราม ประการที่สอง เกิดขบวนการชาตินิยมในประเทศต่าง ๆ เพราะชาวพื้นเมืองในเอเซียต่างรู้ดีว่า การเข้ามาและช่วยเหลือของญี่ปุ่นนั้นเพียงเพื่อต้องการเข้ามาแทนที่จักรวรรดินิยมตะวันตก เนื่องจากภาพพจน์ของญี่ปุ่น คือ การรุกราน และแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศกำลังพัฒนา ประการสุดท้าย นโยบายการจัดระเบียบใหม่ ไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่รัฐบาลญี่ปุ่นตั้งเอาไว้ เพราะญี่ปุ่นมิได้ปฏิบัติตามหลักการของระเบียบใหม่ ทำให้ชาวเอเซียไม่ยอมรับและต่อต้านมากยิ่งขึ้น

บทที่ 5

บทสรุป

นโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นได้ประกาศขึ้นอย่างเป็นทางการใน ค.ศ.1938 สมัยคณะรัฐบาล โคโนเอะ ฟุมิมาโร สาเหตุที่ประกาศนโยบายนี้เพื่อขยายดินแดนเข้าไปในประเทศจีน เนื่องจากว่าประเทศญี่ปุ่นประสบปัญหาหลายประการที่มาจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ซึ่งปัจจัยภายในประเทศโดยเฉพาะภาวะเศรษฐกิจได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่ญี่ปุ่นปฏิรูปประเทศในสมัยเมจิ การที่ประเทศญี่ปุ่นสามารถเจริญทัดเทียมกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้นั้นจำเป็นต้องมีฐานะที่มั่นคง รัฐบาลญี่ปุ่นพยายามพัฒนาเศรษฐกิจให้เป็นไปตามรูปแบบระบบทุนนิยมอย่างประเทศตะวันตก โดยข้ามขั้นตอนของระบบทุนนิยมทั่วไป คือ ไม่มีการแข่งขันอย่างเสรี รัฐบาลได้เข้ามาดำเนินการจัดตั้งธุรกิจให้ตั้งตัวอยู่ได้ แล้วจึงขายทอดกิจการให้ภาคเอกชน ทำให้การขยายกิจการของรัฐบาลตกไปอยู่ในมือของกลุ่มไชนัต์ส และสามารถผูกขาดเศรษฐกิจของประเทศเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น

เมื่อพัฒนาระบบอุตสาหกรรมแล้ว รัฐบาลเมจิยังพัฒนาอุตสาหกรรมทางด้านยุทธศาสตร์ ควบคู่กันไปด้วยตามนโยบายที่ว่าประเทศมั่งคั่ง กองทัพเข้มแข็ง รัฐบาลใช้จ่ายเงินมากทางด้านการทหารเพื่อให้กองทัพญี่ปุ่นทัดเทียมกับมหาอำนาจตะวันตก แต่การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ในสมัยเมจินั้นต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมาก และรัฐบาลไม่ได้คำนึงถึงว่ามีเงินทุนสำรองอยู่หรือไม่ จึงพิมพ์ธนบัตรออกมาใช้เอง ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง จนรัฐบาลต้องเข้ามารับจัดการด่วน นอกจากนี้ยังมีปัญหาการค้ากับต่างประเทศ การขาดแคลนวัตถุดิบที่เป็นผลมาจากการเติบโตของระบบอุตสาหกรรม และการเพิ่มมากขึ้นของประชากรญี่ปุ่น ส่งผลให้ความต้องการบริโภคข้าวไม่เพียงพอต่อประชากรในประเทศ ซึ่งปัญหาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของญี่ปุ่นยังคงมีอยู่จนกระทั่งถึงทศวรรษ 1930

ทางด้านการเมือง ประเทศญี่ปุ่นประกาศใช้รัฐธรรมนูญใน ค.ศ.1889 เพื่อให้ประเทศมหาอำนาจตะวันตกยอมรับว่าญี่ปุ่นมีความเจริญเท่าเทียมกัน จุดประสงค์เพื่อจะได้ยกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาค แต่รัฐธรรมนูญเมจินี้ได้เปิดโอกาสให้สถาบันทหารเป็นอิสระจากระบบรัฐสภา เพราะกลุ่มทหารอ้างว่าได้ปฏิบัติหน้าที่รับใช้ต่อองค์จักรพรรดิ ถ้านายกรัฐมนตรีคนใดต้องการอยู่ในอำนาจให้นาน จะต้องยอมจำนนต่อวิธีการกลุ่มทหาร ดังนั้นการจำกัดไม่ให้ทหารเข้ามาแทรกแซงในการเมืองนั้นจึงไม่สามารถทำได้

นอกจากนี้คุณลักษณะพิเศษของชาวญี่ปุ่น ได้แก่ ความรู้สึกชาตินิยม และการเคารพเชื่อฟังผู้นำ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศตามนโยบายประเทศมั่งคั่ง กองทัพเข้มแข็ง ซึ่งคุณลักษณะพิเศษดังกล่าวได้เตรียมความพร้อมของชาวญี่ปุ่นเพื่อนำประเทศไปสู่การเป็นจักรวรรดินิยมและรัฐบาลได้เสริมสร้างความแข็งแกร่งทางด้านกองทัพเพื่อขยายอำนาจเข้าไปในหมู่เกาะริวกิว และเกาหลี เพราะเกาหลีเป็นประตูที่จะนำญี่ปุ่นเข้าสู่แมนจูเรีย อันเป็นดินแดนไผ่ผืนของญี่ปุ่นตลอดเวลาว่าสามารถเป็นอู่ข้าวอู่น้ำให้แก่ญี่ปุ่นที่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น

ส่วนปัญหาปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อประเทศญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 คือ ความขัดแย้งกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก เนื่องจากสหรัฐอเมริกาสนับสนุนนโยบายเปิดประตูให้ทุกประเทศสามารถเข้าไปลงทุนในประเทศจีนได้ จึงจัดการประชุมที่วอชิงตันขึ้น เพราะสหรัฐอเมริกามีผลประโยชน์อย่างมากภายในเอเชียตะวันออก และหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก สหรัฐอเมริกากลัวว่าญี่ปุ่นจะขยายอิทธิพลพร้อมทั้งเรียกร้องผลประโยชน์มากมายในประเทศจีน และใน ค.ศ.1924 สภาคองเกรสได้ผ่านกฎหมายกีดกันคนเข้าเมืองออกมา เพื่อไม่ให้ชาวญี่ปุ่นอพยพเข้าไปในสหรัฐอเมริกา จากเหตุการณ์ดังกล่าว

นำมาซึ่งความไม่พอใจให้แก่คณะเสนาธิการทหารแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่น เพราะสหรัฐอเมริกาไม่ยอมรับความเสมอภาคทางเชื้อชาติ และจำกัดกำลังทางเรือในสนธิสัญญาห้ามหาอำนาจตามข้อตกลงวอชิงตัน

จากปัญหาปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ ได้ส่งผลมาถึงต้นทศวรรษ 1930 เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นไม่สามารถแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจได้ ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ย่อมทำให้ญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศต้องพึ่งพาการค้ากับต่างประเทศทรุดตัวลงไปมากยิ่งขึ้น ความยากจน ความอดอยากของชาวนา ชาวไร่ เปิดโอกาสให้กลุ่มทหารก้าวขึ้นมามีอำนาจ พร้อมทั้งเผยแพร่ค่านิยมทางทหารไปทั่วประเทศ และมีนโยบายที่จะขยายดินแดนโดยตั้งแมนจูเรียออกมาจากจีน ดังนั้นเหตุการณ์แมนจูเรีย ใน ค.ศ.1931 จึงเป็นเรื่องบ่งชี้ได้ดีว่าญี่ปุ่นจะดำเนินการต่าง ๆ เพื่อรักษาเขตจักรวรรดินิยมของตน ญี่ปุ่นต้องการให้จีนยอมรับรองเอกราชของแมนจูเกว และสวามิภักดิ์ต่อตน แต่เจียงไคเช็คไม่ยอมจำนน จนกระทั่งนายกรัฐมนตรีโคโนเอะ ได้ประกาศนโยบายการจัดระเบียบใหม่ออกมา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ได้แก่ ประการแรก เพื่อสร้างความมั่นคงในเอเชียตะวันออก ประการที่สอง เพื่อปลูกฝังความสัมพันธ์กับประเทศจีน แมนจูเกว และญี่ปุ่น เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประการที่สาม เพื่อสร้างความร่วมมือกันต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ประการที่สี่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจและพัฒนาค้าระหว่างประเทศของเอเชียตะวันออก ประการที่ห้า เพื่อสร้างวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกในแบบของตัวเองขึ้นมาแทนที่วัฒนธรรมตะวันตก ประการที่หก เพื่อสนับสนุนการสร้างสันติภาพของโลก ความยุติธรรม และยุติสงคราม

ต่อมาใน ค.ศ.1940 นโยบายการจัดระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นได้รวมเอาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาด้วย เรียกว่า วงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา ซึ่งวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา คือ แผนการขยายและปรับปรุงระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออกให้เป็นระเบียบใหม่ในเอเชีย มีประเทศสมาชิกนอกเหนือไปจากแมนจูเกวและจีนแล้ว ยังมีประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ พม่า มลายู บอร์เนียว อินโดนีเซีย ดินแดนอินโดจีน ฟิลিপินส์ ไทย รัฐบาลญี่ปุ่นจำเป็นต้องยึดมั่นต่อวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา เพราะประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อการดำรงอยู่ของญี่ปุ่น และการที่สหรัฐอเมริกาบีบบังคับให้ญี่ปุ่นถอนกำลังทหารออกจากจีนและแมนจูเรีย รวมทั้งปิดล้อมเศรษฐกิจแก่ญี่ปุ่นนั้นเป็นเรื่องที่ญี่ปุ่นยอมไม่ได้ จึงไม่มีทางเลือกอื่นใดอีกนอกจากประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา

เมื่อพลเอกโทโจ อิเดกิ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี เขาได้จัดตั้งกระทรวงกิจการมหาเอเชียบูรพาขึ้นเพื่อเข้าไปจัดการและบริหารงานทุก ๆ เรื่องเกี่ยวกับดินแดนที่เพิ่งรบชนะมาหรือยึดครองไว้ได้ โดยจัดตั้งรัฐบาลท้องถิ่นปกครองประเทศที่เข้าไปยึดครอง คอยประสานงานต่าง ๆ กับประเทศสมาชิกในวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา นอกจากนั้นแล้วยังจัดระบบการศึกษาในแบบของญี่ปุ่น ส่งเสริมให้พูดภาษาและเผยแพร่วัฒนธรรมญี่ปุ่น ปลูกกระตมชาวพื้นเมืองให้ยึดมั่นต่อวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา และสนับสนุนญี่ปุ่นในการทำสงคราม

ผลของนโยบายการจัดระเบียบใหม่ ทำให้ชาวพื้นเมืองหวาดระแวง เกลียดชัง เพราะความทารุณและการกดขี่ข่มเหงของทหารญี่ปุ่น ความอดอยาก ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป ซึ่งญี่ปุ่นได้ประกาศว่าทุกประเทศในวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาจะกินดีอยู่ดี มีเสถียรภาพทางการเมือง ในทางตรงกันข้ามญี่ปุ่นไม่ได้พัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของชาวเอเชียเลย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกแล้ว ญี่ปุ่นบริหารงานอยู่ในระดับต่ำกว่ามาก ขณะเดียวกันการพิมพ์ธนบัตรขึ้นใช้เองของญี่ปุ่นได้เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นอย่างรุนแรง ทำให้เศรษฐกิจของเอเชียอยู่ในขั้นวิกฤต และชาวเอเชียไม่มีโอกาสร่วมอุดมการณ์วงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาตามอย่างที่ญี่ปุ่นโฆษณาไว้ แต่กลับกลายเป็นว่าชาวเอเชียมีความทุกข์เพิ่มมากขึ้นจากนโยบายดังกล่าว จึงเป็นเหตุให้เกิดขบวนการใต้ดินขึ้นเพื่อช่วยเหลือแก่

ฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างลับ ๆ คอยประสานงานซึ่งกันและกัน กล่าวได้ว่านโยบายการจัดระเบียบใหม่นั้น ญี่ปุ่นมิได้นำมาปฏิบัติ แท้จริงแล้วคือการเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ในประเทศต่าง ๆ ทั้งในจีน แมนจูเรีย และบรรดาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อความเป็นใหญ่แทนที่จักรวรรดินิยมตะวันตก รวมทั้งแบ่งอำนาจกับสหรัฐอเมริกาในน่านน้ำแปซิฟิก ดังนั้นวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ.1945 นโยบายการจัดระเบียบใหม่ปิดฉากลงไปพร้อมกับญี่ปุ่นแพ้สงคราม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

1. หนังสือ

คงศักดิ์ สันติพิชญวงศ์. (2528). *วิวัฒนาการทุนนิยมของญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ : มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ไชยวัฒน์ คำชู. (2523). "ทหารกับการเมืองในญี่ปุ่น : การก้าวเข้าสู่อำนาจทางการเมืองก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง," ใน *ทหารกับการเมือง : วิเคราะห์เปรียบเทียบ*. บรรณาธิการโดย กนลา สุขพานิช และ วุฒิชัย มุลศิลป์. หน้า 297-312. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ทีโอดอร์, วิลเลียม เดอบารี. (2515). *บ่อเกิดลัทธิประเพณีญี่ปุ่น = Sources of Japanese Tradition เล่ม 4*. แปลโดย จำนงค์ ทองประเสริฐ. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

นอร์แมน, อี. เอช. (2526). *ญี่ปุ่น : การก่อตัวเป็นชาติสมัยใหม่ = Japan's Emergence As a Modern State*. แปลโดย พรรณี จัตรพลรักษ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บอร์ตัน, ฮิวจ์. (2526). *ศตวรรษใหม่ของญี่ปุ่นจากเปอริถึงปัจจุบัน = Japan's Modern Century : From Perry to 1970*. บรรณาธิการแปลโดย วุฒิชัย มุลศิลป์ และสุภัทรา นิลวัชร. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ไพล์, เคนเนธ บี. (2528). *สร้างคนสร้างชาติ : สไตส์ญี่ปุ่น = The Making of Modern Japan* แปลโดย ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพ็ญศรี กาญจนมัย. (2538). *ญี่ปุ่นสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์.

_____. (2533). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : รั้วเขียว.

แฟร์แบงก์, จอห์น เค, โรเซาเออร์, เอ็ดวิน โอ และเกรก, แอลเบิร์ต เอ็ม. (2520). *เอเชียตะวันออกยุคใหม่ = East Asia : The Modern Transformation เล่ม 2*. แปลโดย ศรีสุข ทวีธาประสิทธิ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

_____. (2520). *เอเชียตะวันออกยุคใหม่ = East Asia : The Modern Transformation เล่ม 3*. แปลโดย กุสุมา สนิทวงศ์ และชัยโชค จุลศิริวงศ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

_____. (2521). *เอเชียตะวันออกยุคใหม่ = East Asia : The Modern Transformation เล่ม 4*. แปลโดย กุสุมา สนิทวงศ์ และวิสาขา เลห์แมน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

มาลินี ประเสริฐธรรม. (2538). *ญี่ปุ่นสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ไรเซาเออร์, เอ็ดวิน โอ. (2524). *ญี่ปุ่น = The Japanese*. บรรณาธิการแปลโดย วุฒิชัย มุลศิลป์ และคณะ.
กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.

_____. (2525). *นี่คือญี่ปุ่น = Japan : The Story of a Nation*. แปลโดย ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์.
กรุงเทพฯ : กราฟิเคอาร์ท.

สตอร์, ริชาร์ด. (2528). *ญี่ปุ่นกับความเสื่อมของจักรวรรดินิยมตะวันตกในเอเชีย 1894-1943*.
บรรณาธิการแปลโดย วุฒิชัย มุลศิลป์ และ สุภัทรา นิลวัชร. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.

ฮอลล์, ดีจีอี. (2522). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ = A History of South-East Asia เล่ม 2*.
บรรณาธิการแปลโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ อานันท์ กาญจนพันธ์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
โครงการ ดำรงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

2. วารสาร

ทวี ชีระวงศ์เสรี. (2523, มกราคม - มีนาคม). "ไทยกับวงศ์ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาในสงครามโลกครั้งที่สอง,"
เอเชียปริทัศน์. 1 (2) : 89-97.

ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. (2522, มกราคม-กุมภาพันธ์). "ประวัติการเข้าสู่สงครามญี่ปุ่น," *วารสาร สสท*.
7 (31) : 17-47.

_____. (2521, ตุลาคม). "ญี่ปุ่นกับลัทธิจักรวรรดินิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้," *วารสารรามคำแหง*. 5 (1) :
79-110.

พรเพ็ญ อันตระกูล. (2522, ตุลาคม-ธันวาคม). "ประเทศไทยกับการเคลื่อนไหวของญี่ปุ่นในเอเชีย
ค.ศ.1938-1941," *วารสารธรรมศาสตร์*. 9 (2) : 22-43.

พรชัย คุณศรีรักษสกุล. (2523, มกราคม-มีนาคม). "การฟื้นฟูเมจิและนโยบายเศรษฐกิจสมัยเมจิ,"
เอเชียปริทัศน์. 1 (2) : 1-22.

3. วิทยานิพนธ์

ชูเกียรติ บัณฑวงศ์. (2517). *การดำเนินนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
ถ่ายเอกสาร.

ดร.ณิ บุญภิบาล. (2520). *บทบาทของไทยในสงครามโลกครั้งที่สอง*. ปรินซ์นิพนธ์ ศศ.ม.(ประวัติศาสตร์).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

นิมิต ปถมวาลย์. (2519). *กรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีน - ฝรั่งเศส พ.ศ. 2483 - 2484*.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ธานี สุขเกษม. (2522). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง พ.ศ.2482-2488*.
ปรินซ์นิพนธ์ ศศ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

สุเมธ สุขิตานนท์. (2523). *นโยบายต่างประเทศของไทย : สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม*. ปรินซ์นิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

สุทัศน์ มั่งไธสง. (2539). *ขบวนการกู้ชาติลาว : ศึกษากรณีลาวอิสระในระหว่าง ค.ศ. 1945 - 1949*.
สารนิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

สุวรรณี สุเมธเชิงปรัชญา. (2525). *ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเวียดนาม ภายหลังการรวมเวียดนาม*.
วิทยานิพนธ์ รศ.ม. (รัฐศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ภาษาอังกฤษ

Beasley, W.G. (1991). *Japanese Imperialism 1894-1945*. London : Oxford University Press.

Brown, Delmer M. (1955). *Nationalism in Japan : An Introductory Historical Analysis*. Berkeley
and Los Angeles : University of California Press.

Crowley, James B. et al. (1970). *Modern East Asia : Essays in Interpretation*. Harcourt :
Brace & World.

Doren, Charles Van. et al. (1971). *Webster's Guide to American History*. Massachusettes :
G&C. Merriam.

Feis, Herbert. (1971). *The Road to Pearl Harbor : The Coming of the War Between the United
States and Japan*. New Jersey : Princeton University Press.

Hsu, Immanuel C.Y. (1990). *The Rise of Modern China*. 4th ed. London : Oxford University Press.

Jones, F.C. (1954). *Japan's New Order in East Asia : Its Rise and Fall, 1937-1945*. London : Oxford University Press.

Lebra, Joyce C. (1975). *Japan's Greater East Asia Co-Prosperity Sphere in World War II*. Kuala Lumpur : Oxford University Press.

Li, Lincoln. (1975). *The Japanese Army in North China 1937-1941*. London : Oxford University Press.

Morris, Ivan. et al. (1966). *Thought and Behaviour in Modern Japan Politics*. London : Oxford University Press.

Reischauer, Edwin O. & Craig, Albert M. (1978). *Japan : Tradition & Transformation*. Boston : Houghton Mifflin.

Silberman, Bernard S. & Harootunian, H.D. (1974). *Japan in Crisis : Eassay on Taisho Democracy*. New Jersey : Princeton University Press.

Tiedmann, Arthur E. et al. (1974). *An Introduction to Japanese Civilization*. New York : Columbia University Press.

The Columbia Encyclopedia. (1993). 5th ed. New York : Columbia University Press.

ภาคผนวก ก

แผนการขั้นมูลฐานเพื่อสถาปนาวงศ์ไพบูลย์

มหาเอเชียบูรพาฉบับร่าง*

(จากหนังสือเรื่อง แผนการขั้นมูลฐานฉบับร่าง, IMTFE,
International Prosecution Section,
Document 2402 B, Exhibit 1336)

เค้าโครงการก่อสร้าง

เอกสารสถาปนาการค้นคว้าสงครามเบ็ดเสร็จซึ่งเป็นองค์การที่รับผิดชอบต่อกองทัพบก และคณะรัฐมนตรี ได้สร้างขึ้นมาเป็นกระดาดวางแผนผังลับเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2485 ฉบับนี้ได้เปิดเผยลักษณะการวางแผนระยะยาว ในระหว่างเวลาที่ทำสงครามปีแรก ๆ ก่อนที่ความพ่ายแพ้จะเริ่มเก็บภาษีแห่งการเล็งผลเลิศและความเชื่อมั่นตัวเอง

แผนการ จักรวรรดิญี่ปุ่น เป็นการสำแดงออกซึ่งศีลธรรมและลักษณะพิเศษของตน นั่นคือการประกาศวิถีสมาคมเจ้าพระจักรพรรดิ ญี่ปุ่นได้ต่อสู้เพื่อความสัมฤทธิ์ผลแห่ง ฮักโก อิจิอุ คือ เจตนารมณ์แห่งการวางพื้นฐานของญี่ปุ่นเพียงอย่างเดียว... นับว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องทะนุถนอมอำนาจของจักรวรรดิที่เพิ่มอยู่เรื่อย ๆ ไว้ จำเป็นจะต้องทำให้เอเชียบูรพาหันไปหาอิสรภาพและการร่วมวงศ์ไพบูลย์แบบดั้งเดิม โดยการทำให้แอกของยุโรปและอเมริกาต้องสั่นสะเทือน และเพื่อที่จะทำให้ประเทศและประชาชนของตนได้พัฒนาความสามารถของตนด้วยการร่วมมือกันอย่างสันติ และด้วยการครองชีวิตที่ปลอดภัย

แบบแห่งอิสรภาพและการร่วมวงศ์ไพบูลย์เอเชียบูรพา รัฐต่าง ๆ พลเมืองของรัฐ และแหล่งทรัพยากรทั้งหลายที่เกิดในอาณานิคมเหล่านั้นในแถบมหาสมุทรแปซิฟิก เอเชียกลาง และมหาสมุทรอินเดีย ได้ก่อให้เกิดเป็นสหภาพทั่ว ๆ ไปสหภาพหนึ่งที่จะต้องสถาปนาขึ้นเป็นแดนแห่งการครองชีวิตอย่างสันติ และความไพบูลย์ที่ธรรมดาสามัญร่วมกันโดยอัตโนมัติในนามของประชาชนแห่งประชาชาติทั้งหลายแห่งเอเชียบูรพา อาณานิคมที่รวมญี่ปุ่น แมนจูเรีย จีนเหนือ ลุ่มน้ำแยงซีตอนล่าง และมณฑลชายฝั่งทะเลของรัสเซียนี้จะก่อให้เกิดเป็นแกนกลางของสหภาพเอเชียบูรพา จักรวรรดิญี่ปุ่นมีหน้าที่เป็นผู้นำสหภาพเอเชียบูรพา

วัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้หวังไว้ล่วงหน้าว่าจะทำให้ไซบีเรียตะวันออก จีน อินโดจีน หมู่เกาะทะเลใต้ ออสเตรเลีย และอินเดีย ได้รับอิสรภาพอย่างที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย

การแบ่งพื้นที่ในสหภาพเอเชียบูรพา และวงป้องกันแห่งชาติสำหรับจักรวรรดิญี่ปุ่น ในสหภาพเอเชียบูรพา จักรวรรดิญี่ปุ่นก็จะเป็นอำนาจที่มีเสถียรภาพและเป็นอิทธิพลชั้นนำในทันที เพื่อที่จะทำจักรวรรดิให้เป็นอิทธิพลศูนย์กลางในเอเชียบูรพาจริง ๆ สิ่งที่เป็นประการแรกก็คือ การทำเข้มข้นขึ้นในของเอเชียบูรพาให้มั่นคง และเพื่อวัตถุประสงค์นี้ก็จำเป็นต้องแบ่งวงเอเชียบูรพาออกไปดังต่อไปนี้

วงในอันเป็นวงที่มีความสำคัญต่อจักรวรรดิ ประดุจชีวิตนั้น ย่อมรวมถึงญี่ปุ่น แมนจูเรีย จีนเหนือ ลุ่มน้ำแยงซีตอนล่าง และอาณานิคมชายฝั่งทะเลของรัสเซีย

* ที่มา : วิลเลียม เดอบาร์ ทิโอดอร์. (2515). *บ่อเกิดลัทธิประเพณีญี่ปุ่น เล่ม 4*.

แปลโดย จำนงค์ ทองประเสริฐ. หน้า 181-189.

วงไพบลีย์เล็ก ได้แก่ วงเอเชียบูรพาน้อยที่จัดหาเลี้ยงตัวเองได้ หมายรวมถึง วงในบวกกับไซบีเรีย ตะวันออก จีน อินโดจีน และหมู่เกาะทะเลใต้

วงไพบลีย์ใหญ่ได้แก่ วงเอเชียบูรพาที่จัดหาเลี้ยงตัวเองได้ รวมถึงวงไพบลีย์เล็ก บวกออสเตรเลีย อินเดีย และหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก

สำหรับในปัจจุบันนี้ วงไพบลีย์เล็กจะเป็นแบบที่มีการสร้างเอเชียบูรพา และการทำให้การป้องกันแห่งชาติมีเสถียรภาพเป็นจุดหมายปลายทาง หลังจากที่ทำให้วัตถุประสงค์นี้สมบูรณ์แบบแล้ว ก็จะค่อย ๆ มีการขยายวงออกไปหาการสร้างวงไพบลีย์ใหญ่

เค้าโครงการบริหารเอเชียบูรพา เราตั้งใจไว้ว่าเราจะประสบความสำเร็จการรวมญี่ปุ่น แมนจูเรีย และจีนเข้าด้วยกันในฐานะมิตรภาพบ้านใกล้เรือนเคียงจะกลายเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาได้ก็โดยยุติปัญหาระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ด้วยการบดขยี้อิทธิพลที่ดูร้ายในภายในของจีน และโดยการสร้างจีนใหม่ให้สอดคล้องกับการก่อสร้างวงในที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว อิทธิพลของอเมริกันและอังกฤษที่เป็นไปในทางก้าวร้าวในเอเชียบูรพานั้นจะต้องถูกขจัดออกไปให้พ้นจากอินโดจีนและหมู่เกาะทะเลใต้ และจะต้องทำอาณาบริเวณเหล่านี้ให้เป็นวงป้องกันของเรา เพื่อวัตถุประสงค์นั้นเราจะต้องทำสงครามกับบริเตน (ใหญ่) และ (สหรัฐ) อเมริกา

อิทธิพลเชิงก้าวร้าวของรัสเซียในเอเชียบูรพาก็จะต้องถูกขจัดให้หมดไปด้วย เราจะต้องตัดไซบีเรีย ตะวันออกออกจากอาณาจักรไซเวียต และรวมเข้าไว้ในวงป้องกันของเรา เพื่อวัตถุประสงค์ข้อนี้เราก็คงจะต้องทำสงครามกับรัสเซียแน่ เราพิจารณาเห็นว่าเป็นไปได้ที่เราจะทำลายปัญหานี้ลงได้ก่อนที่จะมีการตกลงทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับปัญหาระหว่างจีนกับญี่ปุ่น และปัญหาทางใต้ในปัจจุบัน ถ้าหากสถานการณ์ทำให้เรื่องนี้ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ต่อไปก็จะค่อย ๆ ทำให้ออสเตรเลีย อินเดีย ฯลฯ ได้รับเอกราช เพื่อบรรลุสมดังความมุ่งหมายนี้ก็หวังว่าคงจะต้องทำสงครามกับบริเตน (ใหญ่) และสัมพันธมิตรของบริเตนอีก การสร้างรัฐมองโกเลียใหญ่ก็หวังว่าจะมีขึ้นในระหว่างโฉมหน้าดังกล่าวนี้ เราหวังว่าการสร้างวงไพบลีย์เล็กจะต้องใช้เวลา นับตั้งแต่บัดนี้ไปอย่างน้อยที่สุดก็ 20 ปี

การสร้างความเข้มแข็งแห่งชาติ โดยเหตุที่จักรวรรดิญี่ปุ่นเป็นศูนย์กลางและผู้บุกเบิกการปฏิสังขรณ์ทางด้านศีลธรรมและวัฒนธรรมของตะวันออก ข้าราชการและประชาชนของประเทศนี้จะต้องหันไปหาเจตนารมณ์ของตะวันออก และจะได้มากโดยอาศัยความเข้าใจเจตนารมณ์แห่งลักษณะทางศีลธรรมแห่งธรรมชาติ

ในการสร้างประเทศทางด้านเศรษฐกิจ เราจะต้องทำอำนาจแห่งชาติของญี่ปุ่น และแมนจูเรียให้มั่นคงเสียก่อน เราจึงจะก่อให้เกิดเป็นการรวมญี่ปุ่น แมนจูเรียและจีนเข้าด้วยกันได้... ดังนั้นเราจะต้องสร้างอุตสาหกรรมกลางขึ้นในเอเชียบูรพาและจำเป็นจะต้องสถาปนาความสัมพันธ์กับหมู่เกาะทะเลใต้

เพื่อที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจมีผลสะท้อนต่อการบริหารเอเชียบูรพา และวงป้องกันแห่งชาติเป็นชั้น ๆ ไป เราจะต้องสร้างมาตรฐานเพื่อการสร้างอำนาจแห่งชาติ และกำลังทางทหาร ให้มีวิสัยสามารถพอที่จะขับอิทธิพลที่คอยต่อต้านเราของบริติช อเมริกา ไชเวียต หรือจีน ให้หมดไปในอนาคต....

การเสริมสร้างทางการเมือง

แผนการขั้นมูลฐาน การที่จะทำให้อุดมคติอันยิ่งใหญ่เกี่ยวกับการสร้างวงไพบลีย์มหาเอเชียบูรพา เป็นจริงเป็นจังขึ้นมา ย่อมต้องการไม่เพียงการดำเนินการทำมหายุทธสงคราม วงไพบลีย์เอเชียบูรพาดังที่เป็นอยู่ให้สมบูรณ์แบบเท่านั้น แต่ยังคงต้องสันนิษฐานว่าจะต้องมีสงครามใหญ่ต่อไปในอนาคตอีกด้วย เพราะ

ฉะนั้นจะต้องทำจุดสองจุดต่อไปนี้เป็นจุดเริ่มแรกเพื่อการเสริมสร้างทางการเมืองของเอเชียบูรพา ในระหว่างระยะเวลา 20 ปีข้างหน้า นั่นคือ (1) เตรียมทำสงครามกับวงอื่น ๆ ของโลก และ (2) เสริมสร้างและทำวงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาให้เป็นปึกแผ่น

ต่อไปนี้เป็นหลักการขั้นมูลฐานเพื่อการเสริมสร้างทางการเมืองของเอเชียบูรพา ในเมื่อคำนึงถึงจุดสองจุดนี้ :

ก. เราจะต้องค่อย ๆ ขจัดอิทธิพลทางการเมืองที่เด่นชัดของประเทศต่าง ๆ ในยุโรป และอเมริกา ที่มีอยู่ในวงไพบูลย์น้อยออกไปให้หมด และจะต้องปลดปล่อยอาณาบริเวณนี้ให้พ้นจากพันธนาการที่ผูกมัดตนมาจนกระทั่งบัดนี้

ข. ความปรารถนาของประชาชนในวงนี้เพื่อที่จะได้รับความเคารพในอิสรภาพของตน และควรจะต้องทำความพยายามเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลสมดังความปรารถนานั้น แต่จะต้องตัดสินใจแบบการปกครองที่ถูกต้องและเหมาะสมให้แก่ประชาชนเหล่านั้น โดยต้องคำนึงถึงสิ่งที่จำปรารถนาทางด้านการทหารและการเศรษฐกิจและธาตุมูลทางประวัติศาสตร์ การเมือง และวัฒนธรรม เฉพาะแต่ละท้องที่ เราจะต้องสังเกตว่าอิสรภาพของประชาชนต่าง ๆ แห่งเอเชียบูรพาควรยึดมโนคติเกี่ยวกับการเสริมสร้างเอเชียบูรพาให้เป็น "ประเทศเอกราชที่มีอยู่ภายในระเบียบใหม่ของเอเชียบูรพา" เป็นหลัก และว่ามโนภาพนี้ย่อมแตกต่างไปจากอิสรภาพที่ยึดมโนคติเกี่ยวกับเสรีธรรมและการพิจารณาตัดสินด้วยตนเองแห่งชาติเป็นหลัก

ค. ในระหว่างที่ทำการเสริมสร้างเอเชียบูรพาอยู่นี้ จะต้องถือว่าความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางด้านทหารนั้นนับว่ามีความสำคัญเป็นพิเศษโดยเฉพาะ และเขตทหารและจุดสำคัญ ๆ ที่จำเป็นแก่การป้องกันควรจะอยู่ภายใต้การควบคุมแห่งประเทศของเราไม่โดยตรงก็โดยอ้อม

ง. ประชาชนของวงนี้จะได้รับตำแหน่งฐานะที่เหมาะสมจะต้องก่อให้เกิดผลเป็นเอกภาพแห่งจิตของประชาชน และจะบรรลุถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแห่งวงนี้ก็โดยมีจักรวรรดิของเราเป็นศูนย์กลาง...

ความคิดและการเสริมสร้างทางวัฒนธรรม

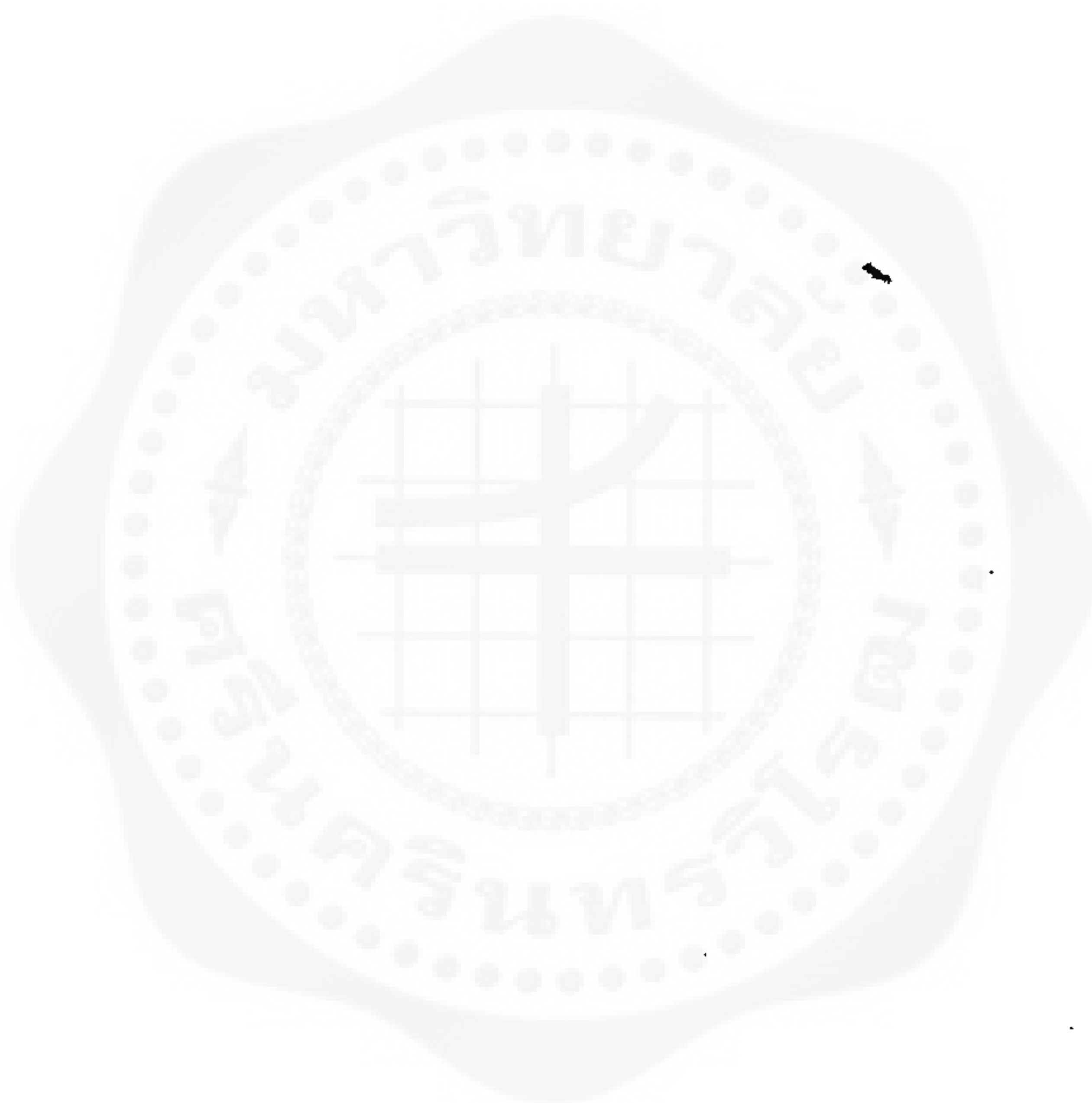
จุดมุ่งหมายทั่ว ๆ ไปในความคิด : จุดมุ่งหมายในด้านความคิดที่จะเสริมสร้างเอเชียบูรพาก็คือการทำให้ประชาชนในเอเชียบูรพาเคารพนับถือพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิ โดยการประกาศเผยแพร่วิถีทางของสมเด็จพระจักรพรรดิ โดยถือเจตนารมณ์แห่งการเสริมสร้างเป็นหลัก และเพื่อสถาปนาความเชื่อถือที่ว่าความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้ภายใต้อิทธิพลนี้ นับว่าเป็นวิถีทางหนึ่งและวิถีทางเดียวเท่านั้นที่จะนำไปสู่ความเจริญงอกงามและพัฒนาการเป็นนิรันดร์ของเอเชียบูรพา

และในระหว่าง 20 ปีถัดมา (ระยะเวลาที่ได้บรรลุถึงอุดมคติดังกล่าวมาแล้ว) ก็จำเป็นที่จะต้องทำให้ประชาชาติต่าง ๆ และประชาชนของเอเชียบูรพาได้รู้ประจักษ์แจ้งถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของการสถาปนาระเบียบใหม่ในเอเชียบูรพา และในความรู้สึกที่เป็นธรรมตามสามัญเกี่ยวกับเอกภาพของเอเชียบูรพาเพื่อปลดปล่อยเอเชียบูรพาให้พ้นจากชนกของยุโรปและอเมริกา และเพื่อสร้างความตระหนักแก่ที่เป็นธรรมตามสามัญร่วมกันแห่งการสร้างระเบียบใหม่ โดยถือศีลธรรมของเอเชียบูรพาเป็นหลัก

เราจะต้องปฏิเสธลัทธิปัจเจกนิยม และลัทธิวัตถุนิยมของตะวันตก และควรสถาปนาทัศนะของโลกทางด้านศีลธรรม ซึ่งหลักการมูลฐานแห่งศีลธรรมของทัศนะโลกนั้นจะต้องได้แก่วิถีทางของสมเด็จพระจักรพรรดิ วัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายที่เราควรจะบรรลุจะต้องไม่ใช่การทำลายกัน หากแต่เป็นการร่วมมือกัน และการช่วยเหลือกันและกัน ไม่ใช่การต่อสู้แข่งขันชิงไหวชิงพริบกัน หากจะต้องเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

และสันติสุขที่อบอุ่นใจ จะต้องไม่ใช่ทัศนะเกี่ยวกับความเสมอภาคตามตัวหนังสือ แต่จะต้องเป็นทัศนะเกี่ยวกับระเบียบที่เกี่ยวกับการจัดจำแนกที่ชอบธรรมเป็นหลัก ต้องไม่ใช่มนโคติเกี่ยวกับลัทธิ แต่หากเป็นมนโคติเกี่ยวกับहितประโยชน์ และไม่ใช่มนโคติโลกที่มีอยู่มากมาย แต่หากเป็นมนโคติโลกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

จุดมุ่งหมายทั่ว ๆ ไปในด้านวัฒนธรรม สาระสำคัญแห่งวัฒนธรรมตามปริมปราเพณีของตะวันออกควรที่จะได้รับการพัฒนาและสำแดงให้ปรากฏ ควรจะสร้างสรรค์วัฒนธรรมและศีลธรรมตะวันออกบนมาตรฐานที่ใหญ่โต และมีความละเอียดละไมยิ่ง ทั้งนี้ก็เพื่อขจัดลักษณะภาพทางวัฒนธรรมเชิงลบ และที่เป็นแบบอนุรักษนิยมของผืนแผ่นดินใหญ่ (คือ อินเดียและจีน) ออกไปในด้านหนึ่ง และนำเอาจุดดีของวัฒนธรรมตะวันตกมาใช้ในอีกด้านหนึ่งนั่นเอง

ภาคผนวก ข

Konoe on The New Order in East Asia*

Premier Konoe Fumimaro on 3 November, 1938 proclaimed The New Order in East Asia. The three-time premier has become the focus of diverse interpretations regarding his posture vis-a-vis the military in the years just prior to the Pacific War. Here Premier Konoe, in proclaiming the New Order, enunciated his principles for solution of the "China incident". The New Order was a construct part way along a scale ascending in scope between the East Asia Cooperative Body and East Asia Co-Existence Sphere on the one hand and the Greater East Asia Co-Prosperity Sphere on the other. The New Order embraced Japan, Man-chukuo and China, but not yet any of South-East, Asia. Konoe's primary concerns were for security (against communism) and access to natural resources. This version of his proclamation comes from The Japan Times, 23 December 1938.

The Japanese Government are resolved, as has been clearly set forth in their two previous statements issued this year, to carry on the military operations for the complete extermination of the anti-Japanese Kuomintang Government, and at the same time to proceed with the work of establishing a New Order in East Asia together with those far-sighted Chinese who share in our ideals and aspirations.

The spirit of renaissance is now sweeping over all parts of China and enthusiasm for reconstruction is mounting ever higher. The Japanese Government desire to make public their basic policy for adjusting the relations between Japan and China in order that their intentions may be thoroughly understood both at home and abroad.

Japan, China and Manchukuo will be united by the common aim of establishing the New Order in East Asia and of realizing the relationship of neighbourly amity, common defence against Communism, and economic cooperation. For that purpose it is necessary first of all that China should cast aside all narrow and prejudiced views belonging to the past and do away with the folly of anti-Japanism and resentment regarding Manchukuo. In other words, Japan frankly desires China to enter of her own will into complete diplomatic relations with Manchukuo.

The existence of the Comintern influence in East Asia cannot be tolerated. Japan therefore considers it an essential condition of the adjustment of the Sino-Japanese relations as [sic] there should be concluded an anti-Comintern agreement between the two countries in consonance with the spirit of the anti-Comintern agreement between Japan, Germany and Italy, and in order to ensure the full accomplishment of her purpose, Japan demands, in view of the actual circumstances prevailing in China, that Japanese troops be stationed, as an anti-Communist measure, at specified

* ที่มา : Joyce C. Lebra. (1975). *op. cit.* p.68-72.

points during the time the said agreements is [sic] in force, and also that the Inner Mongolian region be designated as a special anti-Communist area.

As regards economic relations between the two countries, Japan does not intend to exercise an economic monopoly in China. Nor does she intend to demand of China to limit the interests of those third Powers who grasp the meaning of the New East Asia and are willing to act accordingly. Japan only seeks to render effective the cooperation and collaboration between the two countries. That is to say, Japan demands that China, in accordance with the principle of equality between the two countries, should recognize the freedom of residence and trade on the part of Japanese subjects in the interior of China, with a view to promoting the economic interests of both peoples ; and that, in the light of the historical and economic relations between the two nations, China should extend to Japan facilities for the development of China's natural resources, especially in the regions of North China and Inner Mongolia.

The above gives the general lines of what Japan demands of China. If the object of Japan in conducting the present vast military campaign be fully understood, it will be plain that what she seeks is neither territory nor indemnity for the costs of military operations. Japan demands only the minimum guarantee needed for the execution by China of her function as a participant in the establishment of the new order.

Japan not only respects the sovereignty of China, but she is prepared to give positive consideration to the questions of the abolition of extraterritoriality and of the rendition of the concessions and settlements matters which are necessary for the full independence of China.

ภาคผนวก ค

Proclamation of the Greater East Asia Co-Prosperity Sphere*

Matsuoka Yosuke was. Foreign Minister during the signing of the Tripartite Pact in Konoe's second cabinet. The Foreign Minister's proclamation of the Greater East Asia Co-Prosperity Sphere on 1 August, 1940 followed by a few days a radio address by Premier Konoye on the same subject. Matsuoka spoke of Japan's mission and principles, settlement of the China Incident, and of the core area of Japan, Manchuria and China. Matsuoka equated the Co-Prosperity Sphere with the New Order and 'Security Sphere.' But by August his concept of lebensraum had broadened to include the Netherlands Indies and French Indo-China. This proclamation appeared in the Asahi Shimbun 2 August 1940.

Summary : 1. The world-wide declaration of the Imperial Way (proclaimed by Foreign Minister Matsuoka) is the mission of the Empire, and if this policy is realized all people and all nations will prosper.

2. Our present foreign policy is to establish the Greater East Asia Co-Prosperity Sphere, but the Greater East Asia Co-Prosperity Sphere is the same as the New Order in East Asia Sphere or the Security Sphere, and its scope includes Southern areas such as the Netherlands Indies and French Indo-China ; the three nations of Japan, Manchuria and China are one link.

3. The process of establishing the Greater, East Asia Co-Prosperity Sphere – that is, the first step – is to avoid all obstacles, tangible or intangible, which attend completion of dealing with the China Incident.

'To strengthen cooperation with friendly nations which support the Greater East Asia Co-Prosperity Sphere we must push ahead to establish our nation's principles and mission,' he proclaimed.

Wpeech: 'I asserted that the mission of Japan is to proclaim the Imperial Way toward the world in international relations. I believe many nations depend on the Imperial Way. That is, our present foreign policy will aim at establishing the Greater East Asia Co-Prosperity Sphere, linking Japan, Manchuria and China based on the great spirit of the Imperial Way. Because of this we may begin the process of contributing to establishing world peace and proclaim the Imperial Way decisively; but I believe that our people can avoid all our struggles, tangible or intangible, underlying this process. Moreover, we must achieve the mission and principles of our nation which are imposed by heaven, through unswerving courage toward the cooperation of concerned friendly nations. There is no time to say more. To establish the foreign goals of Japan it is the distinctive foreign policy of

* ที่มา : *Ibid.* p.73-74.

the present cabinet to frame a policy so as to create friendly nations. This is not to say the previous cabinet had a policy of cooperating with cooperative nations regarding the handling of the China Incident, excluding opposing nations. But it is necessary that Japan must create as many friendly nations as possible in the present international situation by operating actively toward many powers. We are not trying to please every-one at once. I am certain that Japan cannot try to please everyone. I hope you will understand our unswerving non-commitment policy for the moment. It is natural to include French Indo-China and the Netherlands Indies in the Greater East Asia Co-Prosperity Sphere.'

ภาคผนวก ง

Tojo Greets the Greater East Asia Conference *

In the first week of November, one year after creation of the Greater East Asia Ministry, delegates were invited from many nations within the Co-Prosperity Sphere to Tokyo. There were also delegates from the Free India Provisional Government, including Indian National Army commander Subhas Chandra Bose. In a speech of welcome Premier, Tojo spoke of expunging Western colonial, exploitation from Asia and establishing in its place a New Order based on justice and peace. The purpose of the Conference, according to Tojo, was to discuss successful conclusion of the war and creation of the New Order. He thanked the delegates for their cooperation in the common cause. The Joint Declaration of the Conference, drafted by the government, is also included here. These documents are found in the Gaimusho Gaiko Shiryokan, volume : Dai Toa Senso kankeiikken (Matters relating to the Greater East Asia war), May-November 1943.

Address of Prime Minister General Hideki Tojo before the Assembly of Greater East-Asiatic Nations

As the representative of the sponsor nation, I have the privilege to extend to you the sincere greetings of the Japanese Government and to make a statement of their views.

Some time ago, the Japanese Government proposed the convening of an Assembly of the Greater East-Asiatic Nations for the purpose of holding frank deliberations on policies relative to bringing the War of Greater East Asia to a successful conclusion and to constructing a New Order in Greater East Asia. This proposal, I am happy to say, met with hearty approval on the part of all the countries concerned, and it is with a sense of great pleasure and profound gratitude that today at this gathering I bid welcome to Your Excellencies as representatives of the nations of Greater East Asia. I am also happy to say that this Assembly is honoured by the presence of His Excellency, Subhas Chandra Bose, the Head of the Provisional Government of Free India.

During the past centuries, the British Empire, through fraud and aggression, acquired vast territories throughout the world and maintained its domination over other nations and peoples in the various regions by keeping them pitted and engaged in conflict one against another. On the other hand, the United States which, by taking advantage of the disorder and confusion in Europe, had established its supremacy over the American continents, spread its tentacles to the Pacific and to East Asia following its war with Spain. Then, with the opportunities afforded by the First World War,

* ที่มา : *Ibid.* p.88-94.

the United States began to pursue its ambition for world hegemony. More recently, with the outbreak of the present war, the United States has further intensified its imperialistic activities, making fresh inroads into North Africa, West Africa, the Atlantic Ocean, Australia, the Near East and even into India, apparently in an attempt to usurp the place of the British Empire.

The need of upholding international justice and of guaranteeing world peace is habitually stressed by America and Britain. They mean thereby no more and no less than the preservation of a world order of their own, based upon division and conflict in Europe and upon the perpetuation of their colonial exploitation of Asia. They sought to realize their inordinate ambitions in Asia, through political aggression and economic exploitation; they brought on conflict among the various peoples; they tried to destroy their racial integrity under the fair name of education and culture. Thus, they have to this day threatened constantly the existence of the nations and peoples of Asia, disturbed their stability, and suppressed their natural and proper development. It is because of their notion to regard East Asia as a colony that they harp upon the principles of the open door and equal opportunity simply as a convenient means of pursuing their sinister designs of aggression. While constantly keeping their own territories closed to us, the peoples of Asia, denying us the equality of opportunities and impeding our trade, they sought solely their own prosperity.

The Anglo-American ambition of world hegemony is indeed a scourge of mankind and the root of the world's evils. Movements for emancipation have occurred from time to time among the nations and peoples of East Asia, but due to the ruthless and tyrannical armed oppression by America and Britain, or due to their malicious old trick of division and alienation for ruling other races, those patriotic efforts ended largely in failure. Meanwhile, Japan's rise of power and prestige was looked upon by America and Britain with increasing dislike. They made it the cardinal point of their East Asia Policy on the one hand, to restrain Japan at every turn and on the other, to alienate her from the other countries of East Asia. It was obviously unwise for them to permit either the rise of any one country as a great Power or the banding together of the various nations and peoples. These American and British methods became more and more sinister and high-handed, especially in the last several years.

Next, it is my desire to express to you the fundamental views of the Japanese Government regarding the construction of Greater East Asia.

It is my belief that to enable all nations each to have its proper place and to enjoy the blessings of common prosperity by mutual efforts and mutual help is the fundamental condition for the establishment of world peace. And I must furthermore say that to practise mutual help among the neighbouring nations in one region, fostering one another's national growth and establishing a relationship of common prosperity and well-being, and at the same time, to cultivate relations of harmony and concord with nations of other regions is the most effective and the most practical method of securing world peace.

It is an incontrovertible fact that the nations of Greater East Asia are bound, in every respect, by the ties of an inseparable relationship. I firmly believe that such being the case, it is their common mission to secure the stability of Greater East Asia and to construct a new order of common prosperity and well-being.

This new order of Greater East Asia is to rest upon the spirit of justice that is inherent in Greater East Asia. In this respect it is fundamentally different from the old order designed to serve the interests of the United States and Britain who do not hesitate to practise injustice, deception and exploitation in order to promote their own prosperity.

The nations of Greater East Asia, while mutually recognizing their autonomy and independence, must, as a whole, establish among themselves relations of brotherly amity. Such relations cannot be created if one country should utilize another as a means to an end. I believe that they come into being only when there is mutual respect for one another's autonomy and independence, when all countries are willing to accept the principle of 'live and let live,' and give expression to their real selves.

A superior order of culture has existed in Greater East Asia from its very beginning. Especially the spiritual essence of the culture of Greater East Asia is the most sublime in the world. It is my belief that in the wide diffusion throughout the world of this culture of Greater East Asia by its further cultivation and refinement lies the salvation of mankind from the curse of materialistic civilization and our contribution to the welfare of all humanity. It is incumbent upon us all mutually to respect one another's glorious traditions and to develop the creative spirit and genius of our peoples and thereby to enhance even more the culture of Greater East Asia.

Furthermore, I believe that in order to promote the welfare of the people and to replenish the national power, the nations of Greater East Asia must carry on close economic collaboration on the basis of reciprocity and jointly promote the prosperity of Greater East Asia. Hitherto, Greater East Asia has been for many years the object of Anglo-American exploitation, but henceforth we must be also autonomous and independent in the economic field to gain prosperity, by mutually depending on and helping each other.

The new order of Greater East Asia which we are building is not exclusive unto itself, but rather it seeks positively to enter into cooperative relations with the nations of the world, politically, economically and also culturally, and thus contribute to the world's advancement. This differs completely from the way of the United States and Britain which, while advocating freedom and equality, oppress and discriminate against other nations and other peoples; which, while imposing the open door on others monopolize vast territories and natural resources, threaten the existence of others without compunction and retard the general advancement of the entire world.

The construction of Greater East Asia is being realized with a grim steadiness in the midst of war. In contrast, what are America and Britain doing in India? Britain's oppression of India grows in severity with every passing day; while America's ambition has recently asserted itself. Discord

and friction between Britain and America on the one hand and the Indian masses on the other are aggravating, and the Indian people are being subjected to indescribable hardships and tribulations....However, regardless of what the enemy may do, Japan is determined to follow, together with the other nations of Greater East Asia, the path of justice, to deliver Greater East Asia, from the fetters of America and Britain and, in cooperation with her neighbouring nations, to strive to ward the reconstruction and development of Greater East Asia.

Today, the unity of the countries and peoples of Greater East Asia has been achieved and they have embarked upon the gigantic enterprise of constructing Greater East Asia for the common prosperity of all nations. This surely must be regarded as the grandest spectacle of human effort in modern times.

The War of Greater East Asia is truly a war to destroy evil and to make justice manifest. Ours is a righteous cause. Justice knows no enemy and we are fully convinced of our ultimate victory.

Japan is grateful to the nations of Greater East Asia for the whole-hearted cooperation which they are rendering in this war. Japan is firmly determined, by cooperating with them and by strengthening her collaboration with her allies in Europe, to carry on with indefatigable spirit and with conviction in sure victory in this war, the intensity of which is expected to mount from day to day. Japan, by overcoming all difficulties, will do her full share to complete the construction of Greater East Asia and contribute to the establishment of world peace which is the common mission of us all.

Joint Declaration of the Greater East Asia Conference

It is the basic principle for the establishment of world peace that the nations of the world have each its proper place, and enjoy prosperity in common through mutual aid and assistance.

The United States of America and the British Empire have in seeking their own prosperity oppressed other nations and peoples. Especially in East Asia, they indulged in insatiable aggression and exploitation, and sought to satisfy their inordinate ambition of enslaving the entire region, and finally they came to menace seriously the stability of East Asia. Herein lies the cause of the present war.

The countries of Greater East Asia, with a view to contributing to the cause of world peace, undertake to cooperate to ward prosecuting the War of Greater East Asia to a successful conclusion, liberating their region from the yoke of British-American domination, and ensuring their self-existence and self-defence, and in constructing a Greater East Asia in accordance with the following principles :

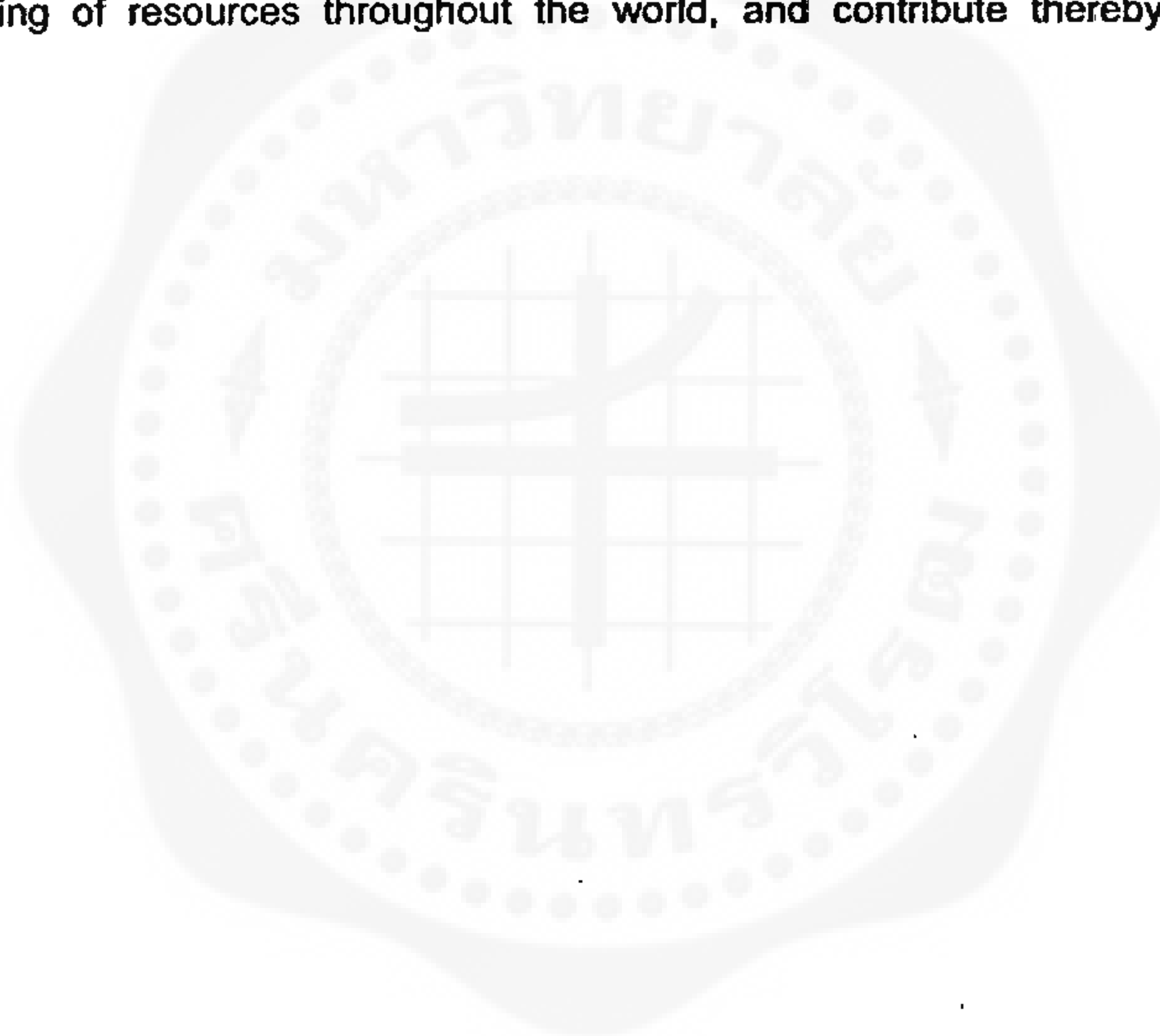
1. The countries of Greater East Asia through mutual cooperation will ensure the stability of their region and construct an order of common prosperity and well-being based upon justice.

2. The countries of Greater East Asia will ensure the fraternity of nations in their region, by respecting one another's sovereignty and independence and practising mutual assistance and amity.

3. The countries of Greater East Asia by respecting one another's traditions and developing the creative faculties of each race, will enhance the culture and civilization of Greater East Asia.

4. The countries of Greater East Asia will endeavour to accelerate their economic development through close cooperation upon a basis of reciprocity and to promote thereby the general prosperity of their region.

5. The countries of Greater East Asia will cultivate friendly relations with all the countries of the world, and work for the abolition of racial discrimination, the promotion of cultural intercourse and the opening of resources throughout the world, and contribute thereby to the progress of mankind.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวจิตต์จิ อมรปาน

วัน เดือน ปี เกิด 13 ตุลาคม 2515

สถานที่เกิด กรุงเทพมหานคร

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 30 ซ. ราชวิถี 18 ถ.ราชวิถีทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร 10400

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2534	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2538	ศศ.บ. (ปรัชญาและศาสนา) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2543	ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

